

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA
KATEDRA EKONOMICKÝCH TEORIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vzdělávací politika Evropské unie

Diplomant: Bc. Lenka Pidimová

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lenka Pidimová

obor Podnikání a administrativa

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Vzdělávací politika EU**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Význam vzdělávání
4. Evropská unie a vzdělávání
5. Příležitosti v oblasti vzdělávání
6. Komparace zemí EU z hlediska vzdělávacích systémů
7. Závěr
8. Seznam použitých zdrojů
9. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

BERTRAND, Y. Soudobé teorie vzdělávání. Praha: Portál, 1998. 248 s. ISBN 80-71-78-216-5.

BRDEK, M., VYCHOVÁ, H. Evropská vzdělávací politika - programy, principy a cíle. 1.vydání. Praha: ASPI Publishing,a.s., 2004. 172 s. ISBN 80-86395-96-0.

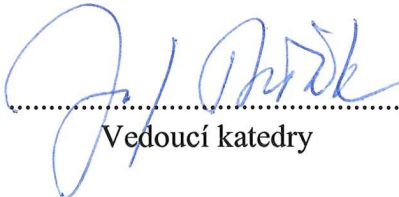
COUFALÍK, J., GOULLIOVÁ, K. Alternativní přístupy k financování celoživotního vzdělávání. Národní zpráva pro OECD: Česká republika. Praha: NVF, 1999. 102 s. ISBN 80-02-01296-8.

JEŽKOVÁ, V., WALTEROVÁ, E. Vzdělávání v zemích EU. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997. 200 s. ISBN 80-86039-19-6.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Lenka Kopecká**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

L.S.

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 15. 1. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vzdělávací politika Evropské unie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Havlíčkově Brodě dne 31.3.2011

.....

Pidimová Lenka

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí diplomové práce Ing. Lence Kopecké za udílení cenných rad a připomínek, které mi napomohly při zpracování diplomové práce.

Vzdělávací politika Evropské unie

Educational policy of the European Union

Souhrn:

Předmětem této diplomové práce na téma *vzdělávací politika Evropské unie* je komparace vzdělávacích systémů České republiky a Německa. V úvodní části práce je věnována pozornost problematice vzdělávání z teoretického hlediska a přínosům, kvalitě a významu vzdělávání pro člověka i trh práce. V samostatné kapitole je popsána role Evropské unie v oblasti vzdělávání. V následující kapitole jsou charakterizovány příležitosti ve vzdělávání prostřednictvím vzdělávacích programů, které jsou v rámci Evropské unie uskutečňovány. V praktické části je zachycena komparace České republiky a Německa z hlediska vzdělávacích systémů a analýza plnění cílů vzdělávací politiky Evropské unie. Výstupem z této analýzy je hodnocení dopadu analyzovaných údajů na školství sledovaných zemí.

Summary:

The object of this thesis with theme educational policy of European Union is a comparison of educational systems in the Czech Republic and Germany. The primary part deals with education from theoretical aspect and benefits of education, quality and importance of education for person and labor market. The European Union's role in education is described in the self-contained chapter. In the following part is characterization of opportunities in education through educational programs that are implemented within the scope of the European Union. The practical part is devoted to the comparison of the Czech Republic and Germany in terms of educational systems and analysis of the objectives of European educational policy. Result of this analysis is impact assessment of analysed data in the education of the countries.

Klíčová slova:

Vzdělávací politika, Evropská unie, vzdělávání, vzdělávací programy, komparace, vzdělávací systémy, vzdělávací úroveň

Key words:

Education policy, European Union, education, educational programs, comparison, educational systems, educational level

OBSAH

1	ÚVOD	13
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	14
3	VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ	15
3.1.	<i>TEORIE VZDĚLÁVÁNÍ</i>	15
3.1.1.	<i>Potřeba klasifikace teorií vzdělávání</i>	15
3.1.2.	<i>Typologie jednotlivých teorií vzdělávání</i>	16
3.2.	<i>VYMEZENÍ POJMU VZDĚLÁVÁNÍ</i>	18
3.2.1.	<i>Přínos vzdělávání</i>	18
3.2.2.	<i>Potřeba vzdělávání</i>	18
3.2.3.	<i>Vzdělávání a vzdělávací systémy</i>	19
3.3.	<i>KVALITA VZDĚLÁVÁNÍ</i>	21
3.3.1.	<i>Hodnocení kvality vzdělávání</i>	21
3.3.2.	<i>Měření kvality vzdělávání</i>	22
3.3.3.	<i>Vliv kvality vzdělání na změny a příjmy studenta</i>	22
3.3.4.	<i>Základní kritéria kvality vzdělávání</i>	22
3.4.	<i>VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ PRO TRH PRÁCE</i>	23
3.4.1.	<i>Vzdělanostní struktura pracovní síly</i>	23
3.4.2.	<i>Postavení mladých lidí na trhu práce podle dosaženého vzdělání v EU</i>	24
3.4.3.	<i>Důležitost vzdělávání oproti ekonomické aktivitě</i>	25
4	EVROPSKÁ UNIE A VZDĚLÁVÁNÍ	27
4.1.	<i>EVROPSKÁ UNIE</i>	27
4.2.	<i>EVROPSKÁ UNIE V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ Z HISTORICKÉHO POHLEDU</i>	27
4.2.1.	<i>Jednotný evropský akt</i>	27
4.2.2.	<i>Maastrichtská smlouva</i>	28
4.2.3.	<i>Role vzdělávání v Evropské unii</i>	28
4.2.4.	<i>Evropská dimenze vzdělávání</i>	28
4.3.	<i>VZDĚLÁVACÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE</i>	29
4.3.1.	<i>Vymezení vzdělávací politiky</i>	29
4.3.2.	<i>Cíle vzdělávací politiky Evropské unie</i>	29
4.3.3.	<i>Orgány a instituce Evropské unie působící v oblasti vzdělávací politiky</i>	34
4.3.4.	<i>Nástroje vzdělávací politiky Evropské unie</i>	36
5	PŘÍLEŽITOSTI V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ	41
5.1.	<i>ROZVOJ LIDSKÉHO POTENCIÁLU JAKO ZÁKLAD DYNAMICKÉ BUDOUCNOSTI</i>	41
5.1.1.	<i>Program celoživotního učení (Lifelong Learning Programme)</i>	41
5.1.2.	<i>Pojetí a význam kvality e-learningu</i>	42
5.2.	<i>VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY V OBLASTI CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ</i>	42
5.2.1.	<i>Leonardo da Vinci</i>	42
5.2.2.	<i>Erasmus</i>	42
5.2.3.	<i>Grundtvig</i>	45
5.2.4.	<i>Comenius</i>	46
5.3.	<i>DALŠÍ PROGRAMY SPRAVOVANÉ NÁRODNÍ AGENTUROU PRO EVROPSKÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY (NAEP)</i>	46

5.3.1.	<i>Erasmus Mundus</i>	46
5.3.2.	<i>Tempus</i>	47
5.4.	PŘÍLEŽITOSTI PRO MLÁDEŽ	48
5.4.1.	<i>Program Mládež v akci</i>	48
5.4.2.	<i>Program neformálního vzdělávání</i>	50
6	KOMPARACE ZEMÍ EU Z HLEDISKA VZDĚLÁVACÍCH SYSTÉMŮ ...	51
6.1.	VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE	51
6.1.1.	<i>Předškolní (preprimární) vzdělávání</i>	51
6.1.2.	<i>Základní (primární) vzdělávání</i>	53
6.1.3.	<i>Sekundární vzdělávání</i>	55
6.1.4.	<i>Terciární vzdělávání</i>	59
6.1.5.	<i>Vzdělávání dospělých</i>	63
6.1.6.	<i>Financování školství v ČR</i>	64
6.2.	VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V NĚMECKU	68
6.2.1.	<i>Předškolní (preprimární) vzdělávání</i>	69
6.2.2.	<i>Základní (primární) vzdělávání (Grundschule)</i>	70
6.2.3.	<i>Sekundární vzdělávání</i>	71
6.2.4.	<i>Terciární vzdělávání</i>	72
6.2.5.	<i>Vzdělávání dospělých</i>	74
6.2.6.	<i>Financování školství v Německu</i>	76
6.3.	SHRNUTÍ ROZDÍLNOSTÍ VZDĚLÁVACÍCH SYSTÉMŮ V ČESKÉ REPUBLICE A NĚMECKU	79
6.4.	ANALÝZA PLNĚNÍ CÍLŮ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE VE SLEDOVANÝCH ZEMÍCH	80
6.4.1.	<i>Celoživotní učení jako koncept strategie</i>	83
6.4.2.	<i>Odborné vzdělávání a příprava</i>	85
6.4.3.	<i>Modernizace vysokého školství</i>	89
6.4.4.	<i>Efektivnost školství</i>	93
7	ZÁVĚR	101
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	104
9	PŘÍLOHY	109

SEZNAM SCHÉMÁT

Schéma č.1: Čtyři složky teorií vzdělávání	15
Schéma č.2: Současné teorie vzdělávání podle čtyř složek	16

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Země Evropské unie dosahující nejlepších výsledků v plnění stanovených kritérií v oblasti základního a středního vzdělávání (2006-2008)	32
Tabulka č. 2: Země Evropské unie dosahující nejlepších výsledků v plnění stanovených kritérií v oblasti vysokoškolského vzdělávání a celoživotního učení (2007-2008).....	33
Tabulka č. 3: Struktura operačního programu <i>Vzdělávání pro konkurenceschopnost</i>	39
Tabulka č. 4: Země zapojené do programu celoživotního vzdělávání v roce 2010.....	41

Tabulka č. 5: Věkové hranice pro účastníky akce Mládež pro Evropu	49
Tabulka č. 6: Věkové hranice pro účastníky akce Evropská dobrovolná služba.....	49
Tabulka č. 7: Věkové hranice pro účastníky akce Podpora evropské spolupráce s mládeží	50
Tabulka č. 8: Počet mateřských škol, tříd a dětí v ČR (školní rok 2003/04 až 2009/10)	51
Tabulka č. 9: Počet zamítnutých žádostí o přijetí do mateřské školy v ČR (2002-2009) ...	53
Tabulka č. 10: Počet žáků v primárním vzdělávání v ČR (školní rok 2003/04-2009/10) ...	54
Tabulka č. 11: Počet základních škol, tříd, žáků na třídu v ČR (školní rok 2005/06-2009/10).....	55
Tabulka č. 12: Počet žáků středního vzdělávání v ČR (školní rok 2003/04-2009/10).....	58
Tabulka č.13: Počet středních škol, tříd, žáků na třídu v ČR (školní rok 2006/07-2009/10)	59
Tabulka č. 14: Počet institucí terciárního vzdělávání v ČR (školní rok 2001/02-2009/10)	61
Tabulka č. 15: Počet studentů v terciárním vzdělávání podle formy vzdělávání/studia a typu studijního programu v ČR (školní rok 2003/04-2009/10)	62
Tabulka č. 16: Rozdíly v učení dospělých studentů a studentů v počátečním vzdělávání ..	63
Tabulka č. 17: Počet studujících celoživotní vzdělávání v ČR (školní rok 2006/07-2008/09)	64
Tabulka č. 18: Makroekonomické ukazatele školství v ČR (2003-2009)	65
Tabulka č. 19: Výše normativů v ČR v letech 2005-2009 (v Kč)	66
Tabulka č. 20: Vývoj počtu 3letých dětí v centrech o péči dětí ve východním a západním Německu v roce 2006 a 2009 (v tisících)	69
Tabulka č. 21: Procentní podíl 6letých žáků na primárním vzdělávání v Německu (školní rok 2003/04-2008/09)	70
Tabulka č. 22: Účast žáků ve věku 10-19 let na jednotlivých stupních sekundárního vzdělávání v Německu za rok 2004 a 2009 (v %)	72
Tabulka č. 23: Účast osob na dalším vzdělávání podle typu vzdělávání, věku a pohlaví v Německu za rok 2007 (v %)	75
Tabulka č. 24: Veřejné výdaje na vzdělávání v ČR za rok 2006 (v mld. Eur)	76
Tabulka č. 25: Podíl veřejných výdajů na HDP v německém školství za rok 2006 (v %) ..	77
Tabulka č. 26: Účast na vzdělávání dospělých podle věku v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2007 (v %)	83

Tabulka č. 27: Míra účasti na dalším vzdělávání dle dosaženého vzdělání a postavení na trhu práce v České republice, Německu a v Evropské unii za rok 2007 (v %)	84
Tabulka č. 28: Porovnání dosažených výsledků u jednotlivých ukazatelů v Německu s průměrem Evropské unie za rok 2000 a 2008 (v %).....	91
Tabulka č. 29: Porovnání dosažených výsledků u jednotlivých ukazatelů v České republice s průměrem Evropské unie za rok 2000 a 2008 (v %).....	92

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Pracovní síla 15-24letých a 25-39letých podle úrovně vzdělání ISCED ve vybraných členských státech EU za rok 2008	24
Graf č. 2: Míra ekonomické aktivity věkových skupin 15-24letých a 25-39letých osob se zohledněním úrovně vzdělání u vybraných členských států Evropské unie za rok 2008	25
Graf č. 3: Populace ve věku 24 let z pohledu ekonomické aktivity a účasti na vzdělávání za rok 2007.....	25
Graf č. 4: Vývoj čerpání finančních prostředků na úrovni Národního strategického referenčního rámce ze strukturálních fondů a fondu soudržnosti v období 2007-2010	36
Graf č. 5: Vývoj proplacených prostředků příjemcům na úrovni Národního strategického referenčního rámce v období 2007-2010 (v mld. Kč)	37
Graf č. 6: Vývoj mobility studentů v rámci programu Erasmus - ČR v letech 1998/1999-2008/2009	43
Graf č. 7: Tempo růstu vyjíždějících studentů v rámci programu Erasmus – ČR v letech 1998/1999-2008/2009 (v %).....	44
Graf č. 8: Vývoj mobility zaměstnanců v rámci programu Erasmus – ČR v letech 1998/1999-2008/2009.....	44
Graf č. 9: Tempo růstu vyjíždějících zaměstnanců v rámci programu Erasmus - ČR v letech 1998/1999-2008/2009 (v %)	45
Graf č. 10: Vývoj počtu dětí v mateřských školách v ČR (školní rok 2003/04-2010/11)...	52
Graf č. 11: Vývoj celkového počtu vysokoškolských absolventů v Německu v letech 1995-2008 (v tisících)	74
Graf č. 12: Podíl žáků s nižším porozuměním psanému textu v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2006 (v %).....	81

Graf č. 13: Sledování pokroku při dosažení cíle pro rok 2010 u podílu žáků s nižším porozuměním psanému textu v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2006 (v %)	82
Graf č. 14: Účast 4-6letých dětí v předškolním vzdělávání v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2007 (v %)	85
Graf č. 15: Sledování pokroku při dosažení cíle pro rok 2020 u podílu dětí na předškolním vzdělávání v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2007 (v %).....	86
Graf č. 16: Podíl 18-24letých žáků s předčasně ukončeným nižším než vyšším středním vzděláním v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2008 (v %).....	87
Graf č. 17: Sledování pokroku u podílu 18-24 žáků s předčasně ukončeným nižším než vyšším středním vzděláním v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2008 (v %)	88
Graf č. 18: Relativní vývoj počtu vysokoškolských absolventů v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2007 (v %).....	89
Graf č. 19: Sledované změny ve výdajích na vzdělávání jako % HDP v zemích OECD za rok 1995, 2000, 2007 (v %).....	93
Graf č. 20: Sledované změny ve výdajích na vzdělávání jako % HDP podle jednotlivých vzdělávacích úrovní v zemích OECD za rok 2007 (v %).....	94
Graf č. 21: Podíl soukromých výdajů na vzdělávání v roce 2000 a 2007 (v %)	95
Graf č. 22: Podíl soukromých výdajů na primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání v roce 2000, 2007 (v %)	96
Graf č. 23: Podíl soukromých výdajů na terciárním vzdělávání v roce 2000, 2007 (v %).....	97
Graf č. 24: Podíl různých faktorů na výši mzdových výdajů vynaložených na jednoho žáka ve vyšším sekundárním vzdělávání za rok 2007 (v USD).....	98
Graf č. 25: Podíl různých faktorů ovlivňujících výši mzdových výdajů vynaložených na vzdělávání žáka ve vyšším sekundárním vzdělávání u vybraných států EU za rok 2007 (v %)	99

1 ÚVOD

Vzdělávání hraje významnou roli v životě člověka i jeho životním stylu. Nepochybně má i pozitivní vliv na postavení jedince, ale i společnosti na trhu práce. Oblast vzdělávání je úzce spjata i se znalostní ekonomikou ve společnosti, neboť vzdělávání představuje jednu ze základních hodnot každého jednotlivce ve snaze porozumět životu ve společnosti.

Rozvoj vzdělanosti je však do jisté míry ovlivněn i ekonomickými a sociálními bariérami. Postupné zvyšování požadavků na kvalitu vzdělávání je otázkou srovnatelnosti kvalifikačního ohodnocení, uznávání diplomů a následné zaměstnanosti absolventů škol. Tato problematika vzdělávání se postupně rozšířila v celé Evropské unii. Vstupem České republiky do Evropské byla oblast vzdělávání a odborné přípravy obohacena o více aktivit a programů zaměřených na podporu rozvoje systémů vzdělávání a o vzájemnou spolupráci se vzdělávacími institucemi jak z Evropské unie, tak i ze třetích zemí. Nelze opomíjet i značnou položku veřejných výdajů, z níž je vzdělávání financováno. Na druhé straně jsou však investice do této oblasti vyžadovány jako nezbytnost pro dlouhodobý rozvoj růstového potenciálu a reakci na změny přetvářející trh práce. V současné době je informace velmi důležitým pojmem ve společnosti vyžadující nutnost stálého vzdělávání. Běžnou součástí života každé úspěšné firmy i jednotlivce je soustavné školení a sebevzdělávání, resp. samostudium. Znalosti a zkušenosti se tak stávají předmětem konkurenční výhody pro podniky a organizace vzdělávající své pracovníky, a to především z hlediska efektivního využívání intelektuálního kapitálu podniku.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem diplomové práce je popsat principy vzdělávací politiky Evropské unie a s využitím komparace vzdělávacích systémů České republiky a Německa vyhodnotit dopady vzdělávací politiky na regionální školství. Je provedena analýza plnění cílů vzdělávací politiky Evropské unie ve sledovaných zemích z aspektu klíčových schopností při komunikaci a ochotě učit se novému. V analýze je uveden i koncept celoživotního učení, poskytování odborného vzdělávání a přípravy již od raného dětství. V neposlední řadě je v analýze postihnuta i otázka modernizace vysokého školství a efektivnosti školství pomocí vývoje daných ukazatelů ve daném časovém horizontu.

Práce zahrnuje část teoretickou a analytickou. Teoretická část seznamuje čtenáře s typologiemi teorií vzdělávání, přínosem, potřebou a kvalitou vzdělávání včetně významu vzdělávání pro člověka a trh práce. Následující část vymezuje úlohu Evropské unie v oblasti vzdělávání a vzdělávací politiku včetně jejích cílů, nástrojů a orgánů či institucí. Další část se zabývá příležitostmi ve vzdělávání a typizací vzdělávacích programů v celoživotním učení. V analytické části je provedena komparace zvolených zemí Evropské unie prostřednictvím několika ukazatelů, kterými jsou podíl studentů s předčasně ukončenou školní docházkou, počet dětí v mateřských školách, procento žáků s nižším porozuměním psanému textu, počet vysokoškolských absolventů, účast dospělých na dalším vzdělávání a také efektivnost školství z pohledu vynakládaných investic z veřejného či soukromého sektoru.

Diplomová práce byla vypracována s využitím odborné literatury, statistických dat zveřejněných Evropským statistickým úřadem, údajů o ukazatelích vzdělávání z odborných publikací Evropské komise a internetových stránek ministerstev školství porovnávaných zemí.

Pro komparaci s Českou republikou bylo zvoleno Německo, jednak z jeho silné pozice zakládajícího člena Evropského společenství, který patří jako prosperující a silná země mezi nejrozvinutější země světa, a jednak vzhledem k jeho rozmanitosti ve struktuře a kvalitě vzdělávacího systému.

3 VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ

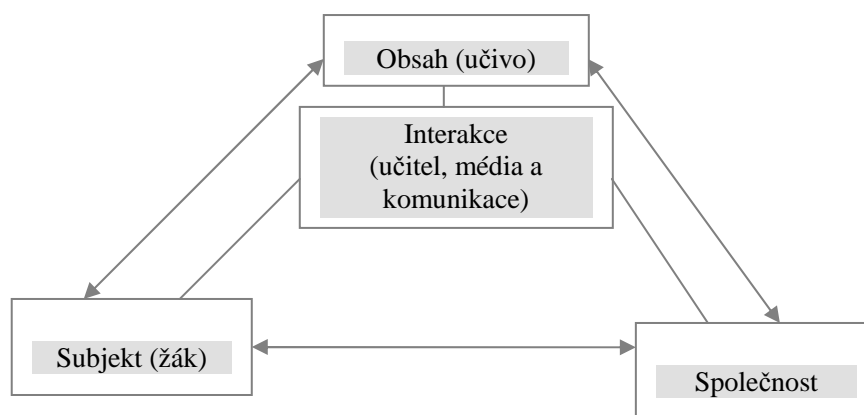
3.1. TEORIE VZDĚLÁVÁNÍ

V každé teorii vzdělávání je pokaždé zahrnut subjektivní moment, tzn. úhel pohledu toho, kdo teorii vytvořil. Základem teorie bývá autorem vytvořená představa o realitě vzdělávání, kterou je potřeba okomentovat. Na druhé straně je vhodné podotknout, že nelze opomenout ani ostatní aspekty vzdělávání, nejen výběr základní myšlenky. Vše je možné uvést na příkladu, že většina teoretiků vzdělávání klade důraz na rozvoj autonomie dítěte a rovněž i na dobré zařazení žáka do společnosti. [1, s.12]

3.1.1. Potřeba klasifikace teorií vzdělávání

Potřeba klasifikace jednotlivých teorií vzdělávání vychází z pochopení a správné orientace v případných změnách probíhajících ve vzdělávání. Existují různé způsoby, jak kategorizovat vzdělávací teorie. Níže citovaným autorem je zmíněno o navrhované klasifikaci obsahující sedm kategorií: spiritualistickou, personalistickou, kognitivně psychologickou, technologickou, sociokognitivní, sociální a akademickou. Kategorizací je odražen rozvoj kognitivních a sociokognitivních proudů, příhodná reflexe vzdělávání na tyto myšlenky je posléze náležitě obohacena o výzkumy v oblasti kognitivních procesů, informačních technologií, sociokulturních didaktik. Cílem klasifikace je odhalení charakteristických a reprezentativních forem. Byla vytvořena podle čtyř prvků představujících póly reflexe výchovy, a to subjektem (žák), obsahem (učivo), společností (svět, okolí) a interakcí mezi subjektem, obsahem a společností. [1, s. 13]

Schéma č.1: Čtyři složky teorií vzdělávání

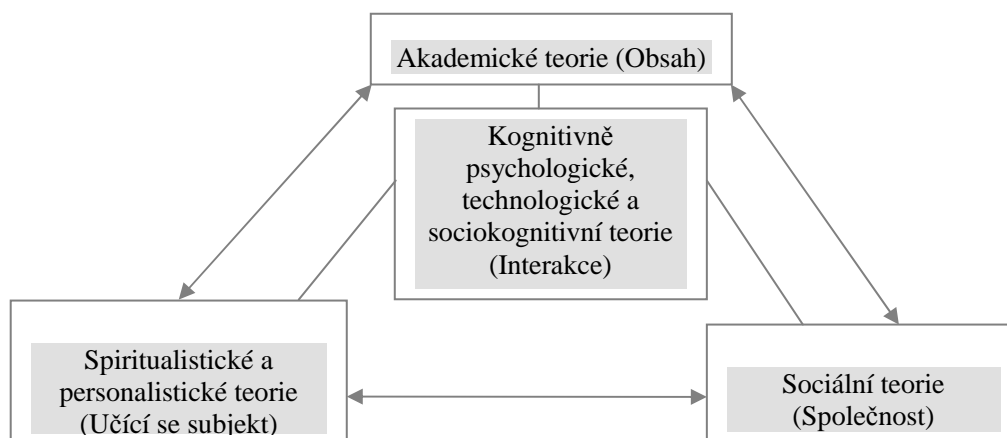

Zdroj: BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. 248 s. ISBN 80-71-78-216-5.

Mezi pólem subjektu lze nalézt dva myšlenkové proudy, kde se první – spiritualistický proud zabývá duchovním vztahem mezi člověkem a univerzem. Veškeré úvahy v oblasti pedagogiky o vzdělávání jsou ovlivňovány náboženstvím a metafyzickými filosofiemi. Druhý proud personalistický se věnuje vnitřní dynamice osobnosti, tzn. jejím potřebám, touhám, energii atd. Do pólu společnosti, která je seskupena z kultury a změn ve společnosti spadají mnohé sociální vzdělávací teorie koncipující vzdělávání jednotlivců s cílem umožnit jim přeměnu společnosti. [1, s. 14]

K pólu obsahu patří akademické teorie, kde vyučované poznatky mají objektivní a na žáka či společnost nezávislou strukturu. Interakce mezi třemi póly tvoří východisko tří teorií, jejichž tendence lze rozlišit. O vytváření modelů interakcí mezi subjektem, společností a obsahy se zajímá první teorie. Další se zabývá konstruktivistickými didaktikami, vytvářenými na základě psychologie učení a poslední studuje vliv sociálních a kulturních faktorů na učení. [1, s. 15]

Schéma č.2: Současné teorie vzdělávání podle čtyř složek

Zdroj: BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. 248 s. ISBN 80-71-78-216-5.

3.1.2. Typologie jednotlivých teorií vzdělávání

Spiritualistické teorie patří mezi jeden z nejstarších vzdělávacích proudů, k němuž se obracejí lidé uznávající duchovní způsob života s cílem objevení vzájemného vztahu mezi lidskou bytostí a „univerzem“, a to z metafyzického pohledu světa. V tomto spiritualistickém proudu je možné nalézt vzdělávací teorie Willise Harmana, Konstantina Fotinase, Abrahama Maslowa, Georgie Leoparda a Marilyn Fergusonové. Hodnoty

člověka jsou podle nich soustředěny k objevení vnitřní energie, která jakožto vztyčný bod má napomoci k osvobození se od každodenního světa a přenesení na duchovní úroveň, kde se člověk prostřednictvím intuice a důvěry spojí s božskou přirozeností. [1, s. 16]

Personalistické teorie, nazývané rovněž humanistické, nedirektivní, organické, svobodné nebo otevřené, se nejvíce opírají o pojetí lidského já spjatého s pojmem svobody a nezávislosti osoby. [1, s.16] V rámci této teorie je vyzdvížena důležitost vztahu učitele a žáka ve smyslu vedení dítěte k seberealizaci. Příkladem může být C. Rogersova koncepce vzdělávání, která vystihuje svobodu žáka, jeho zájmy a jeho vůli učit se. Podle těchto myšlenek se i nadále opírají učitelé v některých zemích – Francie, Spojené státy americké.[1, s. 17]

Kognitivně psychologickými teoriemi je studován rozvoj takových kognitivních procesů žáka, jako jsou usuzování, analýza, řešení problémů atd. Zájem kognitivistických teorií je spíše o duševní procesy ukryté v lidské bytosti. Základ těchto vzdělávacích teorií je právě představován výzkumy kognitivní psychologie. [1, s. 17]

Technologické teorie (technicko-systémové, systémové) jsou zaměřeny na přesun informací použitím vhodných technologií. [1, s. 17] Slovu „technologie“ je dán široký význam, který zahrnuje postupy využití v systémových přístupech nebo jako koncept výuky, ale i učební pomůcky pro komunikaci a pro zpracování informací. Poslední tendence jsou směřovány k multimédiím, k hypertextu, k informatizovanému prostředí výuky, k interaktivním programům atd. Většina těchto výzkumů je ve vztahu k oblasti zpracování informací a také ke zlepšení kvality interakce mezi člověkem a počítačem. [1, s. 18]

Sociokognitivními teoriemi je zdůrazňován význam vzájemného působení kulturních a sociálních faktorů, utvářejících podobu pedagogiky a didaktiky při tvorbě nových poznatků. Je kladen důraz na sociální a kulturní charakter poznání a pozornost je věnována problémům psychologické povahy, jež mají vliv na vzdělávání. [1, s. 18]

Sociální teorie jsou založeny na principu, že vzdělání by mělo být klíčem k řešení problémů sociálních a kulturních i problémů životního prostředí. Podle níže zmíněných představitelů této teorie je hlavní prioritou vzdělávání příprava žáků na řešení těchto problémů. Je soustřeďován vliv na nejrůznější témata týkající se širší sociální oblasti, a sice sociální a kulturní nerovnosti, sociální a kulturní dědičnost, elitářství, problémy životního prostředí, negativní technologií a industrializace. Pomocí sociální teorie je

možné pojmout vzdělání jako potenciální nástroj k přeměně společnosti. Mezi představitelé se řadí například John Deset, Paolo Freire, Henry Giroux, Georges Lapassade. [1, s. 18]

Akademickými teoriemi (tradicionalistické, generalistické, klasické) je pozornost soustředěna na předávání obecných poznatků. Akademický proud je tvořen dvěma skupinami myslitelů, a sice tradicionalisty a generalisty. [1, s. 18] Od tradicionalistů je vyžadováno, aby byly předávány klasické a nezávislé obsahy. U generalistů hraje významnou roli obecné vzdělání, středem jejich zájmu se stává kritické myšlení, schopnost přizpůsobit se čemukoliv. [1, s. 19]

3.2. VYMEZENÍ POJMU VZDĚLÁVÁNÍ

3.2.1. Přínos vzdělávání

Vzdělávání představuje jakýsi proces poznávání a rozvoje vnitřních hodnot osobnosti, které napomáhají člověku aplikovat své schopnosti a dovednosti správným směrem, vedoucím k uplatnění svých znalostí ve společnosti. [2] Vzdělání se tak stává vodítkem v současnosti složitém světě a zároveň přispívá k utváření vlastních názorů a postojů na základě samostatně získaných informací. Z čehož plyne, že nezastupitelný význam vzdělání ve společnosti podněcuje k rozšíření politické a ekonomické podpory vzdělávání, tudíž je všeobecně akceptován a zařazován mezi priority státu. [3, s. 7]

Jeho přínos je patrný i ve spojitosti s častými pojmy, používanými především v kontextu vzdělávání, jako např. znalostní ekonomika, intelektuální kapitál nebo konkurenceschopnost, atd. [4, s. 1]

Vzdělání se dotýká i oblasti produktivity práce, a sice pozitivní reakcí na problematiku nezaměstnanosti a pomáhá jednotlivcům uplatnit se na trhu práce, což vede ke zkvalitnění života, zahrnující větší spokojenost, zdravější životní styl a snížení nebezpečí jakéhokoliv charakteru, nemluvě o snížení nákladů státu na různé sociální výpomoci a jiné finanční výdaje. [3, s. 6]

3.2.2. Potřeba vzdělávání

Oblast konkurenceschopnosti organizací, regionů, států nebo státních společenství vyjadřuje nepochybně potřebu vzdělávání, včetně celoživotního. Vzdělanostní struktura obyvatelstva pak následně působí jako výrazný faktor v konkurenčním boji regionů i

státních celků, v němž organizace vyžadují od svých zaměstnanců, resp. uchazečů o zaměstnání potřebnou úroveň vzdělanosti, adekvátní znalosti i dovednosti. [4, s. 2]

Vzdělávání ve složitém sledu změn ve světě je představováno celoživotním procesem, v němž má vzdělání několik významných funkcí, ať kulturní, sociální či personální. Doprovází člověka od dětství až do stáří a je zajištěn i přístup k informacím, jenž je pro jedince limitujícím faktorem. [5, s. 105]

3.2.3. Vzdělávání a vzdělávací systémy

V současné době vzdělávání nabírá velké rozměry. Často se lze doslechnout o učící se společnosti projevující se všech úrovních vzdělávání. Je také snaha o budování dokonalých vzdělávacích systémů s možností propojování a sblížování s procesy na mezinárodní úrovni. Z čehož lze usoudit dva trendy na mezinárodní úrovni spočívající v globalizaci vzdělávání s vykazováním kvality a specifikací včetně jedinečnosti a naprosté odlišnosti systémů na světové bázi. [6, s. 16]

Preprimární vzdělávání (předškolní výchova) – úroveň ISCED 0 – seznámení dětí ve věku alespoň tří let se školním prostředím. [6, s. 16]

Základní vzdělávání – složené z primárního vzdělávání a nižšího sekundárního vzdělávání:

1) **Primární vzdělávání** – úroveň ISCED 1 – soustavnost vzdělávání se spjatá s délkou trvání 4 – 6 let (týkající se českého vzdělávacího systému).

2) **Nižší sekundární vzdělávání** – úroveň ISCED 2 – často chápáno jako podkladový cyklus informací jako příprava pro další (vyšší sekundární) vzdělávání s celkovou délkou 8 – 9 let (ročníků školy). [6, s. 16]

Vyšší sekundární vzdělávání – úroveň ISCED 3 – délka studia v jednotlivých zemích od 2 do 5 let s běžným věkem zahajování tohoto vzdělávání 14 – 16 let. Tento typ vzdělávání má 2 podoby, první je charakter „závěrečné“ fáze vzdělávání → absolventi vstupují na trh práce a druhou podobou je charakter „přípravné“ fáze vzdělávání pro absolventy ke vstupu do postsekundárního nebo terciárního vzdělávání. Lze rozeznávat všeobecné vzdělávání a odborné/profesně zaměřené vzdělávání.[6, s. 17]

Postsekundární vzdělávání – úroveň ISCED 4 – nespádající do terciárního vzdělávání, ale chápáno především jako nástavbové studium charakteristické pro učební obory

po absolvování střední školy (vyšší sekundární vzdělávání) s délkou studia max. 2 roky. [6, s. 17]

Terciární vzdělávání – vysokoškolské vzdělávání je bráno v úvahu jako hlavní součást této úrovně vzdělávání.

1. stupeň terciárního vzdělávání – úroveň ISCED 5 – vzdělávání na vyšších odborných školách včetně programů bakalářského a magisterského studia (věk vstupu je 17 – 20 let).

a) neuniverzitní – vzdělávání poskytované školskými institucemi nemající charakter vysokých škol. V rámci tohoto stupně vzdělávání je patrná realizace programů se zaměřením na přípravu budoucího povolání, příp. jako příprava k vysokoškolskému studiu. [6, s. 17]

b) univerzitní – jedná se o vzdělávání na univerzitních školách. Je však nutné konstatovat, že situace v jednotlivých zemích není v této úrovni vzdělávání natolik podobná, aby byla identická, resp. aby došlo ke komparaci vysokoškolského vzdělávání. [6, s. 18]

2. stupeň terciárního vzdělávání – úroveň ISCED 6 – program směřující k získání vědecké kvalifikace (doktorské studijní programy).

Dle terminologie zavedené v České republice zákonem o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb.) je vymezení vysoké školy univerzitní a neuniverzitní. Zásadní odlišení vysoké školy neuniverzitní od univerzitní spočívá v tom, že se realizuje většinou bakalářské studium, není vykonávána vědecká činnost a člení se na ústavy či jiná pracoviště. Z čehož je patrné, že vazby mezi „terciárním vzděláváním neuniverzitním/univerzitním“ a „vysokou školou neuniverzitní/univerzitní“ nejsou naprosto jednoznačné. V pedagogické teorii se lze seznámit i s pojmem „vzdělávání dospělých“, který označuje aktivní a systematické učení dospělého člověka s cílem přeměny znalostí, názorů a schopnosti včetně dovedností. [6, s. 18]

Hlavní rozlišení vzdělávání dospělých je základní a pokračovací/kontinuální. Základní vzdělávání je doplňkem toho, co nebylo uskutečněno v dětství – přirozené vědomosti, zručnost a dovednosti. Pokračovací vzdělávání je v návaznosti na základní, střední vzdělání. Jde o formu studia při zaměstnání příp. distančního studia na vysokých školách. [6, s. 19]

Distanční vzdělávání – podoba řízeného studia, v němž je vyžadováno po dospělých samostatné čili individuální studium prostřednictvím multimediální prezentace učební látky a kontaktu s vyučujícím/konzultantem. Studium je poskytováno formou vzdělávacích

služeb v konzultačních střediscích, tedy mimo vzdělávací instituce. V České republice se lze častěji setkat s kombinovaným studiem na vysokých školách, které obsahuje složky prezenčního i distančního studia. [6, s. 19]

3.3. KVALITA VZDĚLÁVÁNÍ

Kvalitou vzdělávání je vyjadřován souhrn potenciálních dohodnutých charakteristik, určených pro úspěšné absolvování studijního oboru. [6, s. 74]

Vzdělávání je rovněž vnímáno jako pojem, u něhož se jedním z významných znaků stává kvalita. Její smysl se postupně zvyšuje v rámci procesu globalizace vzdělávání. K otázce kvality vzdělávání PhDr. Iva Kirovová, PhD. konstatuje, že v našem státě nebyla kvalita vzdělávání vždy samozřejmostí. Předmětem pozornosti se stává zejména v posledních letech, kdy se do diskusí o kvalitě vzdělávání zapojují vzdělávací instituce a organizace, také účastníci různých rozvojových aktivit, představitelé vlády a široká veřejnost. [4, s. 2]

3.3.1. Hodnocení kvality vzdělávání

Samotné vymezení kvality vzdělávání není vždy jednoznačné, a proto jsou k posuzování kvality vzdělávání používány různé přístupy a kritéria, která jsou následně využita pro jeho posudek. V. Roberts (2001) uvádí základní Barnettovy axiomy, které jsou aplikovány při hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání. [4, s. 2]

Axiomy vychází z předpokladu určitého množství objektivních znalostí, s nimiž by měli studenti disponovat. Dále do axiomů zasahuje i problematika autonomie a svobody vzdělávací instituce. V podstatě jde o stanovení objektivních kritérií pro posuzování kvality jednotlivých předmětů. Z těchto axiomů pak plynou další otázky, související s hodnocením kvality vzdělávání. Na souvislost kvality vzdělávání s kvalitou studia, resp. s kvalitou celého vzdělávacího procesu upozorňuje J. Witzany (2002). Kvalita vzdělávacího procesu zahrnuje mimo jiné zprostředkování, objasnění a ověření poznatků, avšak jejich množství nevypovídá o kvalitě. Nelze opomenout důležitý aspekt „kvality studia“, i se všemi jeho kritérii, která jsou používána pro jeho hodnocení. K nejčastěji používaným metodám hodnocení kvality vzdělávání patří externí (hodnocení prováděné akreditační komisí) a interní (studentovo hodnocení výuky a přednášejících) hodnocení. [4, s. 3]

3.3.2. Měření kvality vzdělávání

Některými pedagogy je měřena kvalita vzdělání jen pozorováním, jak jsou oceňovány produkty škol nebo univerzit. (např. procento absolventů univerzity s dosaženým titulem PhD.) Pokud však nejsou sledovány vstupy, tento druh měření není východiskem pro efektivnost výuky. Vlastní proces vzdělávání může být lidmi vnímán jako částečné měřítko kvality z hlediska provádění určitých věcí, které jsou v kompetenci školy pro vzdělávání svých studentů. Přijmutí tohoto přístupu je spjato s implicitní myšlenkou, že proces je vyznačován pozitivním charakterem s určitým dopadem na studenty navzdory tomu, že jeho konečný efekt není obvyklými prostředky měřitelný. [6, 61]

3.3.3. Vliv kvality vzdělání na změny a příjmy studenta

Působení kvality výuky na změny u studenty je odrazem v poznávacích schopnostech v krátkém časovém úseku a finální přínos vzdělání včetně vývoje kariéry a příjmů v dlouhém časovém úseku. [6, s. 65]

Pozdější příjmy jsou ovlivněny kvalitou vzdělání více než první příjmy okamžitě po vstupu do práce. Tyto výsledky jsou trvalého charakteru včetně úpravy abstrakce konkrétními aspekty – zaměstnání, schopností jednotlivců a zázemí. [7, s. 555]

3.3.4. Základní kritéria kvality vzdělávání

Mezi základní kritéria kvality vzdělávání lze zařadit zejména kvalitu vyučovacího procesu, neboť jsou v ní zahrnuty zásadní elementy zajišťující kvalitní výuku – rozsah výuky, obsah výuky, počet studentů připadajících na jednoho učitele a rovnost příležitostí. [6, s. 74]

Dále se sem řadí kvalita studijního výkonu studenta s podstatnými ukazateli, jako jsou míra úspěšnosti v přijetí na vyšší stupeň vzdělávání, rovněž míra úspěšnosti studentů ve srovnávacích, resp. vědomostních testech, míra dokončení studia. [6, s. 75]

Nelze opomenout také kvalitu instituce. Kvalitní instituce jsou vyznačovány vysokým počtem studentů, nízkými výdaji na studenty, vyšší průměrného příjmu absolventa školy, nemluvě o velikosti a prestižnosti instituce s širokým výběrem studia. [6, s. 76]

V neposlední řadě je důležité zmínit i kvalitu učitelského sboru, která též spadá do kritérií kvality vzdělávání. Významným rysem charakterizujícím toto kritérium je odborná praxe pedagogů, příp. odborně-pedagogická nebo vědecko-pedagogická kvalifikace jednotlivých vyučujících a také ukazatel míry kladných hodnocení učitelů jejich studenty. [6, s. 77]

3.4. VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ PRO TRH PRÁCE

Je nezbytné, aby vzdělávací sféra dostatečně reagovala na měnící se hospodářské podmínky z důvodu zajištění trvalého rozvoje ekonomiky i celé společnosti, a to nejen z pohledu znalostí. Důležitost pracovní síly vstupující na trh práce je stupňována již v souvislosti se vzdělávacím procesem a je připravována se dále rozvíjet a vzdělávat vzhledem k dobré uplatnitelnosti, pružné adaptaci a reakci na nové podněty. Je podstatné, aby vzájemná interakce mezi odvětvím práce a vzděláváním byla výkonná a efektivní a umožňovala tak školskému systému včasnou reakci na měnící se požadavky a potřeby trhu práce. [8]

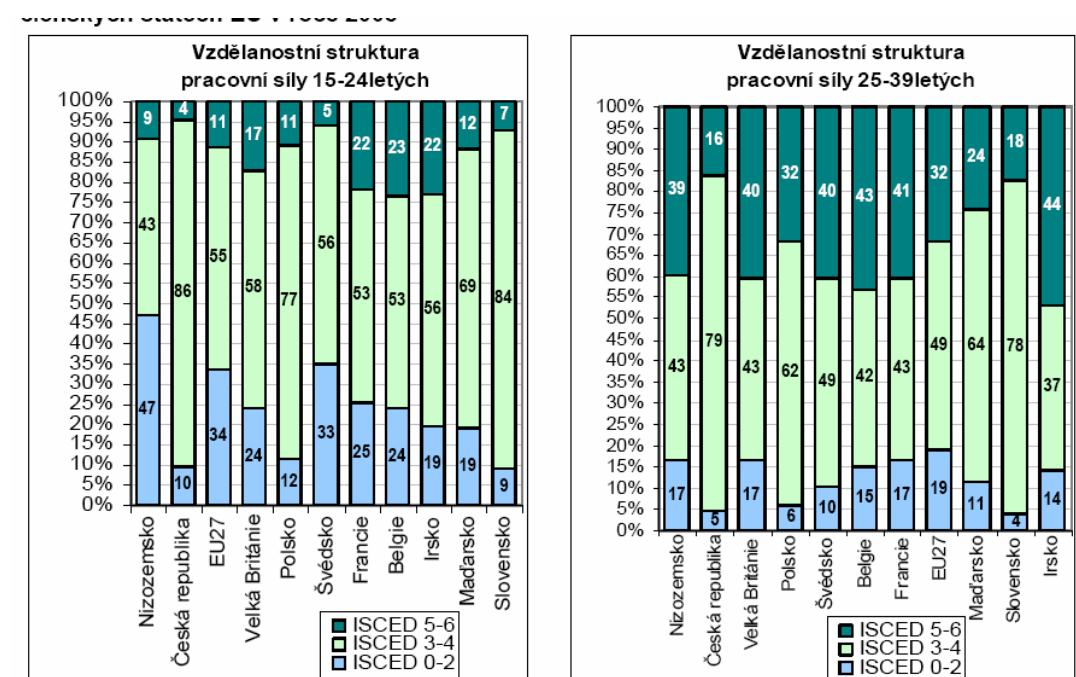
Z ekonomického hlediska je na lidský kapitál a vzdělání nahlíženo jako na důležité faktory podmiňující dlouhodobý růst ekonomiky. Vliv úrovně vzdělání na hospodářský růst je kvantitativně dokazováno mnohými autory (Bassanini, Scarpetta, Barro, Lee) a jejich empirickými studiemi. Naopak některými autory (Soderbom) je tento vliv zpochybňován, neboť nelze jednoznačně určit, jaký je vzájemný vztah mezi vzděláním a ekonomickým růstem. Problematické je také zjistit, na jaké úrovni na sebe tyto dva faktory působí. Je však obecně známo, že vzdělaný člověk informovaný o více možných postupech a technikách by měl díky své kvalifikaci dosahovat lepších výsledků v práci, vykonávat shodnou práci v podstatně kratším časovém intervalu a využít svých znalostí k lepšímu zacházení s technologiemi, které mu dále mohou pomoci ke zvyšování své pracovní produktivity. [9, s. 2]

3.4.1. Vzdělanostní struktura pracovní síly

Na základě poznatků zjištěných ze studií Evropského statistického úřadu se míra nezaměstnanosti u věkové kategorie 25-39letých osob pohybovala v porovnání s 15-24letými na nižší úrovni alespoň o třetinu. Obecně je známo, že na trhu práce nacházejí uplatnění 25-39letí ze všech věkových skupin pracovních sil nejsnadněji. Prostřednictvím aspektu vzdělanostní struktury na tuto věkovou skupinu je charakteristický větší podíl osob s terciární úrovní vzdělání a naopak nižší podíl pracovních sil se základním nebo nižším středoškolským vzděláním (výuční list). Do určité míry je neopomenutelný i vliv modelu vzdělávacího systému používaného v příslušné zemi na vzdělanostní strukturu pracovních sil. Nízkému podílu vysokoškolsky vzdělaných v České republice je třeba porozumět

v komparaci např. s Velkou Británií tak, že za touto problematikou stojí především rozdílné pojetí významu bakalářského studia ve vzdělávacím systému. Ve Velké Británii se bakalářské studium těší dlouholeté tradici a většina maturantů pokračuje ve studiu na bakalářské úrovni. V České republice byl v minulých letech zjištěn odchod mladých lidí po složení maturitní zkoušky na trh práce. [10, s. 40]

Graf č. 1: Pracovní síla 15-24letých a 25-39letých podle úrovně vzdělání ISCED ve vybraných členských státech EU za rok 2008

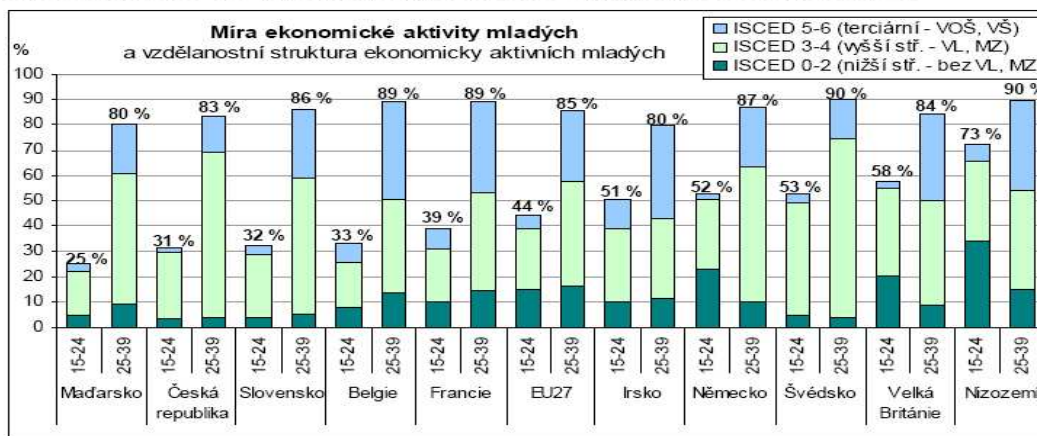
Pozn.: Pořadí států je určeno mírou nezaměstnanosti příslušné věkové skupiny.

Zdroj: Eurostat, LFS. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/VYVOJ09_pro_www.pdf>.

3.4.2. Postavení mladých lidí na trhu práce podle dosaženého vzdělání v EU
 V průměru ve 27 zemích Evropské unie je 44 % mladých lidí ve věku 15–24 let ekonomicky aktivních, z čehož více než polovina (55 %) dosáhla vyššího sekundárního vzdělání, 11 % terciární úrovně vzdělání a 34 % nejvýše nižšího sekundárního vzdělání. Největší podíl ekonomicky aktivních obyvatel – přesněji řečeno více než dvě třetiny je znatelný mezi mladými lidmi (15-24letými) v Nizozemí (dle odhadu i v Dánsku). Pro nové členské státy je spíše charakteristická podprůměrná míra ekonomické aktivity mladých, v České republice je ekonomicky aktivní jen necelá třetina mladých (z nichž je téměř

většina, tzn. 86 %, zastoupena osobami se středním vzděláním s výučním listem a středním vzděláním s maturitní zkouškou).[10, s. 32]

Graf č. 2: Míra ekonomické aktivity věkových skupin 15-24letých a 25-39letých osob se zohledněním úrovně vzdělání u vybraných členských států Evropské unie za rok 2008

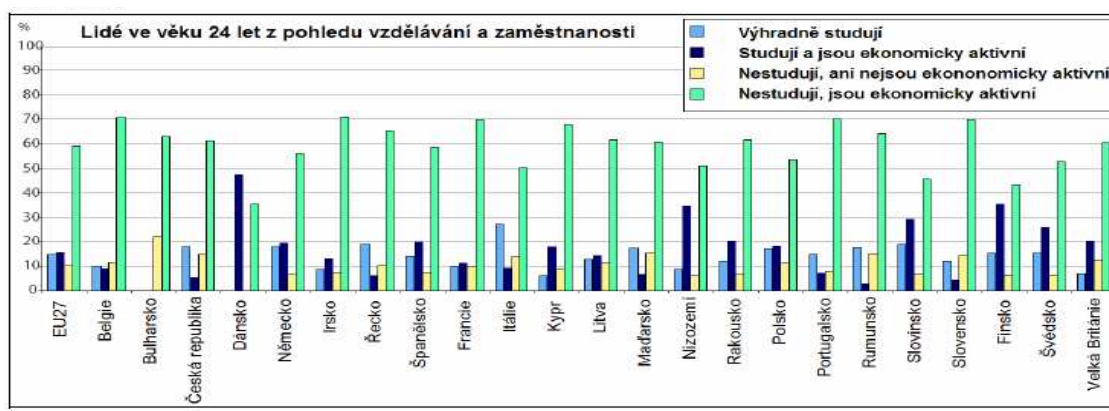

Pramen: Eurostat, LFS. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/VYVOJ09_pro_www.pdf>.

3.4.3. Důležitost vzdělávání oproti ekonomické aktivitě

Výhradně vzdělávání je věnována pozornost v průměru EU asi jen z 59 % ze strany 18letých lidí, pouze 13 % bylo plně ekonomicky aktivních a 20 % kombinovalo vzdělávání s ekonomickou aktivitou. [10, s. 35]

Graf č. 3: Populace ve věku 24 let z pohledu ekonomické aktivity a účasti na vzdělávání za rok 2007

Pramen: Eurostat, Youth in Europe 2009. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/VYVOJ09_pro_www.pdf>.

Ve srovnání se situací v ostatních evropských zemích, se České republice pohybuje skupina 24letých, kombinujících vzdělávání s ekonomickou aktivitou, na relativně nízké procentuální škále (jen zhruba 6 %). Ve skupině 18letých jsou to 2 %. O něco nižší údaj je vykazován na Slovensku a v Rumunsku. V České republice je podíl lidí věnujících se pouze studiu převyšován nad průměrnou hodnotu za Evropskou unii, přesto je však srovnatelný například se sousedním Německem (18 %). [10, s. 35]

Nejvyšší podíl výhradně studujících byl zaznamenán v Itálii, přičemž podíl lidí pracujících při studiu je zde podprůměrný, navzdory tomu ale vyšší než v ČR. Vysoký 40% podíl studujících nebo pracujících při studiu, je v Dánsku, Finsku, Slovinsku, Nizozemsko a Švédsku. Nízký (pod 25 %) je v Belgii, Irsku, ve Francii, v Portugalsku, Rumunsku, na Slovensku, v Portugalsku, Maďarsku, v Řecku, na Kypru a v ČR. [10, s. 36]

4 EVROPSKÁ UNIE A VZDĚLÁVÁNÍ

4.1. EVROPSKÁ UNIE

Maastrichtská smlouva „vytváří“ Evropskou unii, která se skládá ze tří pilířů zobrazených na obrázku č.1 uvedeném v příloze této práce:

1.) **Evropské společenství** - První pilíř je složen z Evropského společenství, Evropského společenství uhlí a oceli a EURATOM. Pilíř je v úzkém sejetí s oblastmi, v nichž členské země sdílejí svou nezávislost prostřednictvím orgánů Společenství.

2.) **Společná zahraniční a bezpečnostní politika** - Druhý pilíř je zastoupen společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP) zakotvenou v hlavě V. Smlouvy o Evropské unii, což nahrazuje ustanovení Jednotného evropského aktu a umožňuje členským státům přijetí společných opatření v oblasti zahraniční politiky.

3.) **Policejní a soudní spolupráce v trestních věcech** - Třetí pilíř se zabývá spoluprací v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (SVV), ukotveným v hlavě VI. Smlouvy o Evropské unii. Je zde očekávání, že cílem provedení společné akce je nabídka vysoké úrovně ochrany v prostoru svobody, bezpečnosti a práva evropským občanům. [11]

4.2. EVROPSKÁ UNIE V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ Z HISTORICKÉHO POHLEDU

Vzdělávání patří v zemích Evropské unie k politickým prioritám, zvláště v posledním desetiletí, což je vyjádřeno i v oficiálních dokumentech a podpořeno vzdělávacími programy a aktivitami. Vzdelávání bylo považováno již po druhé světové válce za sféru, která může významně přispět k tomu, aby generace mladých Evropanů mohla žít na kontinentu skýtajícím bezpečný prostor pro život v míru a spolupráci. [12, s. 7]

4.2.1. Jednotný evropský akt

Jednotným evropským aktem z roku 1986, který vstoupil v platnost **1.7.1987**, byl poprvé v historii vytvořen oficiální rámec, který umožňuje zemím Evropských společenství provádět společné akce v oblasti vzdělávání. Cílem je přispět k rozvoji kvalitního vzdělávání prostřednictvím spolupráce, vzájemné informovanosti, výměn zkušeností a podpory vedoucí ke srovnatelnosti vzdělávání v zemích Evropských společenství. Je však nutné respektovat kulturní odlišnosti, specifika v obsahu a organizaci školství v jednotlivých zemích. [12, s. 7]

4.2.2. Maastrichtská smlouva

Vzdělávání pro sjednocenou Evropu zdůrazňuje **Maastrichtská smlouva**, která byla podepsána v novém kontextu odstraňování bipolarity Evropy, rozdělené po čtyři desetiletí na východní a západní, v období úvah o možném rozšíření evropské integrace o další země. Vzděláváním se zabývá 26. článek třetí kapitoly. Navazuje na Jednotný evropský akt a potvrzuje úkol zavádění evropské dimenze do vzdělávání, zvláště do kurikula a přípravy učitelů. [12, s. 8]

4.2.3. Role vzdělávání v Evropské unii

Představa o významu vzdělávání a odborné přípravy včetně vlivu na integraci hospodářství se rozvíjela již se vznikem Evropského hospodářského společenství. Lidské zdroje představují v tomto pojetí významný potenciál ekonomiky. Vyšší vzdělání je navíc nespornou komparativní výhodou pro volný pohyb osob. Požadavky na kvalitu a systémy vzdělávání jsou kladeny v souvislosti s otázkou srovnatelnosti kvalifikací, uznáváním diplomů a se zapojením sociálních partnerů do vzdělávání. Role vzdělávání se v Evropské unii od té doby mnohonásobně rozšiřuje. Jako příklad širokého pojetí je uváděna koncepce celoživotního učení. [13]

4.2.4. Evropská dimenze vzdělávání

Evropskou komisí je kladen důraz na nutnost mobility studentů a pedagogů mezi vzdělávacími institucemi v jednotlivých členských státech Evropské unie včetně zavedení jednotného systému určeného pro hodnocení vzdělávání. Detailní problematika evropské dimenze vzdělávání byla vystihnuta v Zelené knize o evropské dimenzi z roku 1993, avšak je jí věnována pozornost mimo jiné i v dokumentu „Učení v informační společnosti“. [14] Vzdělávání má podporovat humánní a demokratické hodnoty, větší zodpovědnost za sociální a ekonomickou i pracovní mobilitu. Společná vzdělávací strategie směřuje ke srovnávání a vzájemnému uznávání kvalifikací a certifikátů. Významnou podporu dostalo nejen jazykové vzdělávání, zavádění nových technologií a informačních médií do výuky, ale také postupy a metody rozvíjející aktivní a kooperativní učení. [12, s. 7] Graficky znázorněná evropská dimenze vzdělávání je uvedena v příloze této práce.

4.3. VZDĚLÁVACÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

Vzdělávací politika má statut doplňující politiky, což znamená, že aktivita Evropské unie v této oblasti je omezena na podporu členských států a přímo do národní vzdělávací politiky nezasahuje. Podstata snahy Evropské unie ve vzdělávání se opírá o systematickou a rozsáhlou finanční podporu jednotlivých oblastí. Tato finanční podpora je uskutečňována na základě společně přijatých cílů pomocí strukturálních fondů a komunitárních programů.[13]

4.3.1. Vymezení vzdělávací politiky

V literatuře lze nalézt několik definic vzdělávací politiky. Z obecného pohledu na problematiku vzdělávací politiky jsou zde uvedeny tři definice od různých autorů charakterizujících tento pojem. „Vzdělávací politikou rozumíme principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání. Toto rozhodování zahrnuje strategické záměry rozvoje vzdělávání, legislativní rámce činnosti vzdělávacích a vzdělávaných subjektů. Dále pak jde i o způsob financování, vymezení vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly.“ [15, s. 7]

„Vzdělávací politika je odborná činnost vytvářející základní strategie pro plánování, hodnocení, budoucí rozvoj vzdělávací soustavy na celostátní úrovni. Zahrnuje též rozhodnutí o financování vzdělávací soustavy, skladbě a pluralitě školství, přístupnosti vzdělání, legislativních základech vzdělávací soustavy.“ [16, s. 272]

„Vzdělávací politiku lze vymežit jako souhrn konkrétních činností a opatření, kterými zejména stát, ale i další subjekty ovlivňují celou vzdělávací oblast.“ [17, s. 297]

Dle výše zmíněných definic lze chápat vzdělávací politiku jako určité vodítko, které je úzce spjato s celkovým chodem školského sektoru, pro něhož je velmi nezbytné a důležité zajistit všechny aspekty potřeb vzdělávání.

4.3.2. Cíle vzdělávací politiky Evropské unie

Cíle vzdělávací politiky stanovené kolektivně členskými zeměmi Evropské unie jsou doposud uveřejněny ve spektru různých typů dokumentů. (např. Bílá kniha, Zelená kniha, sdělení Evropské Komise). Vzdělávací systémy členských států jsou respektovány

Evropskou unií a považovány za součást národní identity a kultury, tudíž jejich podoba je plně v kompetencích vlád jednotlivých členských zemí. [13]

Významná je mimo jiné Lisabonská strategie, v níž spolupráce členských států dostala v roce 2002 podobu pracovního programu **Vzdělávání a odborná příprava 2010**, jehož cílem je zlepšit kvalitu a více zefektivnit evropské vzdělávací systémy a systémy odborné přípravy. Úkolem je zajištění jejich dostupnosti a rozšíření působnosti celému světu i prostřednictvím Kodaňského a Boloňského procesu. Po aktualizaci tohoto programu v roce 2009 realizovaly členské státy Evropské unie přistoupení k identifikaci 13 cílů v různých oblastech (např. příprava učitelů, efektivita investic, mobilita, apod.) a k přijetí 5 referenčních ukazatelů, které jsou ve dvouletých intervalech vyhodnocovány. [18]

Hodnocení pokroku v oblasti vzdělávání a odborné přípravy

Evropskou komisí byly zveřejněny dvě zprávy hodnotící pokrok dosažený pomocí reforem vzdělávacích systémů v rámci evropské spolupráce. V oblasti vzdělávání a odborné přípravy v EU došlo v souhrnu ke zlepšení přes výrazně pomalé působení reforem, z čehož vyplývá neschopnost splnit většinu cílů pro rok 2010. Ze současného hospodářského útlumu byla zdůrazněna naléhavost reforem a neustále cílených investic do systémů vzdělávání a odborné přípravy s cílem čelit nejdůležitějším hospodářským a společenským výzvám. Roční zpráva o pokroku při dosahování lisabonských cílů ve vzdělávání vypovídá o pokroku jednotlivých členských států při plnění 5 základních referenčních kritérií ve vzdělávací sféře pro rok 2010. Mezi sledované ukazatele používané k posuzování 5 referenčních kritérií pro oblast vzdělávání jsou řazeny:

- a) Počet studentů s ukončeným vyšším středoškolským vzděláním.
- b) % studentů s nízkou schopností porozumění psanému textu (PISA).
- c) Celkový počet absolventů oborů matematika, přírodní vědy a technologie v terciárním vzdělávání.
- d) Účast na celoživotním učení, obyvatelé v rozmezí od 25 do 64 let, všichni obyvatelé, osoby s nízkou úrovní dosaženého vzdělání.
- e) Podíl osob s nedokončeným vzděláním ve skupině 18 až 24 let. [19]

Navzdory významnému pokroku bylo zjištěno, že čtyři z pěti kritérií v oblasti vzdělávání a odborné přípravy pro rok 2010 nebudou dodržena. Zvýšení počtu absolventů matematických a technologických oborů a oborů přírodních věd bylo splněno jako jediné kritérium. Porozumění patnáctiletých osob psanému textu jevílo známky zhoršení již

od roku 2000. Pozitivním faktorem bylo zvýšení počtu nejmladších dětí ve vzdělávacím systému včetně celkové účasti na počátečním vzdělávání a následně i obecné zvýšení úrovně vzdělanosti občanů Evropské unie. U ukazatele počtu osob v produktivním věku (25-64 let) s nízkou úrovní dosaženého vzdělání je sledován od roku 2000 pokles o více než milion ročně. Dosud však stále činí 77 milionů, tj. takřka 30 % všech obyvatel Evropské unie. Společná zpráva na rok 2010 o pokroku při plnění pracovního programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“, sestavovaná každé dva roky díky příspěvkům členských států je schvalována a hodnocena Evropskou komisí a Radou Evropy. Ze zprávy bylo zjištěno, že je evropského rámce pro klíčové schopnosti využíváno jako referenčního bodu pro školskou reformu. Hlavním úkolem je zajištění prospěchu každého vzdělaného včetně znevýhodněných osob a osob účastnících se odborné přípravy, vzdělávání dospělých a vyššího vzdělávání. Dalšími oblastmi je naplňování konceptu celoživotního učení, zvyšování mobility, zpřístupnění potřebám trhu práce a společnosti. Je kladen důraz na pozornost ve vytváření partnerského vztahu mezi světem vzdělávání a světem práce. Od roku 2000 byl sledován nárůst výše investic na studenta ve všech úrovních vzdělávání, přičemž v terciárním vzdělávání se rostoucí trend výdajů na studenta vyvíjel pomaleji než v ostatních oblastech. Pro dosažení úrovně USA je vyjádřena potřeba investic z pohledu členských států Evropské unie v průměru více než 10 000 Eur ročně na studenta v oblasti vyššího vzdělávání. Zásadní diferencí od situace v Evropské unie je úroveň soukromých investic plynoucí do institucí vyššího vzdělávání v USA. [19]

Evropským referenčním rámcem klíčových schopností pro celoživotní učení je vymezeno 8 klíčových kompetencí nutných pro osobní naplnění, aktivní občanství a začlenění do znalostní společnosti z pohledu sociálního, a sice komunikace v mateřském jazyce, komunikace v cizích jazycích, kompetence v oblasti matematiky a základní kompetence v oblasti přírodních věd a technologií, kompetence v oblasti práce s digitálními technologiemi, schopnost učit se, sociální a občanské kompetence, smysl pro iniciativu a podnikavost, kulturní povědomí a vyjádření. [20, s. 3]

Tab. č. 1: Země Evropské unie dosahující nejlepších výsledků v plnění stanovených kritérií v oblasti základního a středního vzdělávání (2006-2008)

	Cíl pro EU na rok 2010/2020	Země EU dosahující nejlepších výsledků v plnění stanovených kritérií			EU	USA	Japonsko
Účast dětí v oblasti předškolního vzdělávání (%)	<u>2020:</u> 95 %	r.2007					
		Švédsko 100 %	Francie 100 %	Belgie 99,7 %	90,7 %	69,2 %	96,4 %
Podíl žáků s nižším porozuměním psanému textu (%)	<u>2010:</u> snížení min. o 20 % <u>2020:</u> ne více než 15 %	Meziroční změna (v %) v letech 2000-2006					
		Finsko -31,4 %	Polsko -30,2 %	Litva -29,6 %	+13,1%	-	+82,2 %
		r.2006 (15-více let)					
		Finsko 4,8 %	Irsko 12,1 %	Estonsko 13,6 %	24,1 %	19,4 % (2003)	18,4 %
Průměrná míra předčasného ukončení školní docházky (%)	<u>2010/2020:</u> ne více než 10 %	r.2008 (18-24 let)					
		Polsko 5,0 %	ČR 5,6 %	Slovensko 6 %	14,9 %	-	-
Podíl na vyšším středním vzdělání (%)	<u>2010:</u> alespoň 85 %	r.2008 (20-24 let)					
		Slovensko 92,3 %	ČR 91,6 %	Polsko 91,3 %	78,5 %	-	-

Zdroj: European Commission – Education and Training: *Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Indicators and benchmarks 2009* [online]. [cit. 2011-02-07]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/intro_en.pdf>.

U podílu žáků (15- let) s nižším porozuměním psanému textu je cílem pro EU do roku 2010 snížit počet těchto žáků alespoň o 20 %. Tyto předpoklady byly nejlépe splněny ve Finsku snížením o 31,4 %, v Polsku snížením o 30,2 % a Litvě snížením o 29,6 %. Průměrná míra předčasného ukončování školní docházky by měla být nejvýše 10 % pro EU na rok 2010. Splněný požadavek výše této míry byl zachycen v roce 2008 v Polsku (5 %), v České republice (5,6 %) a na Slovensku (6 %). Pro EU bylo do roku 2010 požadováno dosažení cíle alespoň 85% podílu 22letých osob s ukončeným vyšším středním vzděláváním. V roce 2008 uspělo splněním tohoto požadavku Slovensko (92,3 %), Česká republika (91,6 %) a Polsko (91,3 %).

Tab. č. 2: Země Evropské unie dosahující nejlepších výsledků v plnění stanovených kritérií v oblasti vysokoškolského vzdělávání a celoživotního učení (2007-2008)

	Cíl pro EU na rok 2010	Země EU dosahující nejlepších výsledků v plnění stanovených kritérií			EU	USA	Japonsko
Absolventi vysokých škol v oboru matematika, věda a technika	2010: zvýšení alespoň na 15 %	Průměrný meziroční růst 2000-2007					
		Portugalsko +14,9 %	Slovensko +12,6 %	Polsko +12,2 %	+ 4,2 %	+2,0 %	- 1,0 %
		MST absolventů na 1000 obyvatel (ve věku 20-29 let) v roce 2007					
		Francie 20,5 %	Finsko 18,8 %	Irsko 18,7 %	13,4	10,1	14,4
		Podíl absolventů (žen) v % za rok 2007					
		Řecko 44,2 %	Rumunsko 40,0 %	Bulharsko 39,3 %	31,3 %	31,0 %	14,4 %
Podíl studentů na terciárním vzdělávání	2010: -	2008 (25-34 let)					
	2020: min. 40 %	Kypr 47,1 %	Dánsko 46,3 %	Finsko 45,7 %	31,1 %	40 %	54 %
Účast dospělých na celoživotním vzdělávání	2010: min.12,5 %	2008					
	2020: min. 15 %	Švédsko 32,4 % (07)	Dánsko 30,2 %	Finsko 23,1 %	9,5 %	-	-

Zdroj: European Commission – Education and Training: Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Indicators and benchmarks 2009 [online]. [cit. 2011-02-07]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/intro_en.pdf>.

Cílem pro EU v roce 2010 bylo zvýšení celkového počtu absolventů vysokých škol (20-29 let) nejméně o 15 %, zatímco nerovnováha v těchto oblastech by měla být snížena. Ve sledovaném roce 2007 byly nejlepší výsledky zaznamenány ve Francii (20,5 %), ve Finsku (18,8 %) a Irsku (18,7 %). Pro rok 2010 nebyl uveden požadovaný cíl pro EU u daného ukazatele, nýbrž pro rok 2020 byl stanoven cíl pro EU na dosažení alespoň 40% podílu mladých lidí (30-34 let) s ukončeným terciárním vzděláváním. V roce 2008 bylo toto kritérium splněno Kyprem (47,1 %), Dánskem (46,3 %) a Finskem (45,7 %). Na rok 2010 byl vymezen cíl pro EU, a sice dosažení alespoň 12,5% průměrné účasti dospělých (25-64 let) na celoživotním učení a pro rok 2020 alespoň 15% účast. Nejlepší výstupy ve sledovaném ukazateli byly evidovány v roce 2008 ve Švédsku (32,4 %), v Dánsku (30,2 %) a ve Finsku (23,1 %).

Oblast spolupráce v odborné přípravě je od roku 2002 předmětem tzv. **Kodaňského procesu**, v němž jsou každé 2 roky stanovovány členskými státy a dalšími zúčastněnými zeměmi konkrétní cíle. [18]

Hlavními oblastmi Kodaňského procesu jsou: reflexe potřeb trhu práce, výsledky učení, transparentnost, mobilita, kvalita, partnerství. Cílem je zlepšit kvalitu poskytovaného vzdělávání i jeho přiblížení potřebám trhu práce a přivedení více občanů k účasti na kurzech odborného vzdělávání a přípravě (dále jen OVP). V rámci Kodaňského procesu směřují všechny země k intenzivnímu zavádění reforem a programů. [21, s. 1]

Evropská unie je také zapojena do širšího **Boloňského procesu** formou podpory ve vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. [18]

Pro bližší porozumění cíli Boloňského procesu, je potřeba se zmínit o důležitých meznících procesu budování Evropského prostoru vysokého školství. Sorbonnská deklarace byla uskutečněna v květnu 1998 v Paříži. Vzhledem k dynamickému rozvoji společnosti je Deklarací považována mobilita vysokoškolských studentů a učitelů za klíčový prvek a nepostradatelnou součást skutečné evropské integrace. K Deklaraci se poté připojila Česká republika spolu s dalšími státy. Na setkání ministrů školství v červnu 1999 v Boloni byla podepsána deklarace o vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010, tzv. Boloňská deklarace. Hlavními rysy tohoto nového systému se staly 3 stupně vysokoškolského učení – bakalářský, magisterský a doktorský. Na Pražském summitu v květnu 2001 proběhla diskuse mezi vysokými školami, studenty a ministry s důrazem na aktivní zapojení do Boloňského procesu. Implementace principů a cílů celého Boloňského procesu byla tématem konference ministrů v září 2003 v Berlíně. Shoda názorů jednotlivých odborníků pramení v určitém poznatku klíčových faktorů, kterými jsou příprava kvalitní strategie celoživotního vzdělávání a uplatnění absolventů na trhu práce. Prioritami Evropského prostoru vysokého školství jsou sociální dimenze vysokého školství, posílení spravedlivého přístupu ke vzdělání a v neposlední řadě také potřeba identifikace nových a diverzifikovaných zdrojů financování vysokého školství. [22]

4.3.3. Orgány a instituce Evropské unie působící v oblasti vzdělávací politiky

Vzdělávací politikou se zabývá celá řada institucí Evropské unie, z nichž jsou považovány za nejdůležitější Evropská rada a Rada Evropské unie. Evropskou radou jsou vymezovány a posuzovány nezbytné priority Evropské unie v různých politických směrech, mimo jiné i v oblasti vzdělávací politiky s následným ovlivněním vývoje vzdělávání a kultury.[13]

Právě díky složení Rady Evropské unie z ministrů práce a sociálních věcí jsou projednávány otázky všeobecného vzdělávání i profesní přípravy. [23]

Úkoly v oblasti vzdělávání v Evropské unii realizují níže uvedené instituce k tomuto účelu Evropskou unií založené:

A) Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop), jehož prioritou je podpora a rozvoj odborného vzdělávání a profesní přípravy v Evropské unii prostřednictvím strategií, výzkumu a následných analýz týkajících se systémů odborného vzdělávání a přípravy při zaměstnání. Na období 2009 – 2011 jsou stanoveny 3 střednědobé cíle: zlepšování přístupu ke vzdělávání, mobility a začlenění do společnosti, dále možnost vzdělávat se s následným zhodnocením a podpora sítí a partnerství v rámci rozšířené Evropské unie. [24]

B) Evropská nadace odborného vzdělávání (ETF), jejímž úkolem je pomoc partnerským zemím v modernizaci systémů vzdělávání a odborné přípravy s cílem poskytování znalostí a schopností potřebných v dynamické ekonomice a společnosti. K hlavním činnostem patří realizace projektů ze širokého spektra oblastí - celoživotní vzdělávání, vzdělávání učitelů, zajišťování kvality, zaměstnanost a konkurenceschopnost, technologie ve vzdělávání, apod. a rovněž i spolupráce s evropskými a mezinárodními institucemi jako je např. Světová banka, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – dále jen jako OECD a organizace OSN. [24]

C) Informační síť Eurydice je institucionální síť určenou ke sběru, sledování, zpracovávání a šíření spolehlivých a snadno srovnatelných informací o vzdělávacích systémech a o vzdělávací politice v Evropě. Od ledna 2007 je tato síť zařazena do programu Celoživotního vzdělávání jako jeden z průřezových programů a tvoří jeho součást v sekci Spolupráce a inovace celoživotního učení. Již od října 1997 je členem sítě Eurydice také Česká republika. [25]

Úlohou této sítě je příprava a vydávání řady materiálů na všech úrovních vzdělávání, od pre-primárního až po terciární vzdělávání včetně vzdělávání dospělých, také spolupráce s Evropským statistickým úřadem, Evropským střediskem pro rozvoj odborného vzdělávání – Cedefop a dalšími institucemi ze vzdělávací oblasti. [26]

D) Národní informační střediska pro uznávání akademického vzdělání, resp. síť ENIC-NARIC pro uznávání kvalifikací, jejichž předmětem je poskytování informací a poradenství při uznávání zahraničních diplomů, titulů a jiných akademických nebo

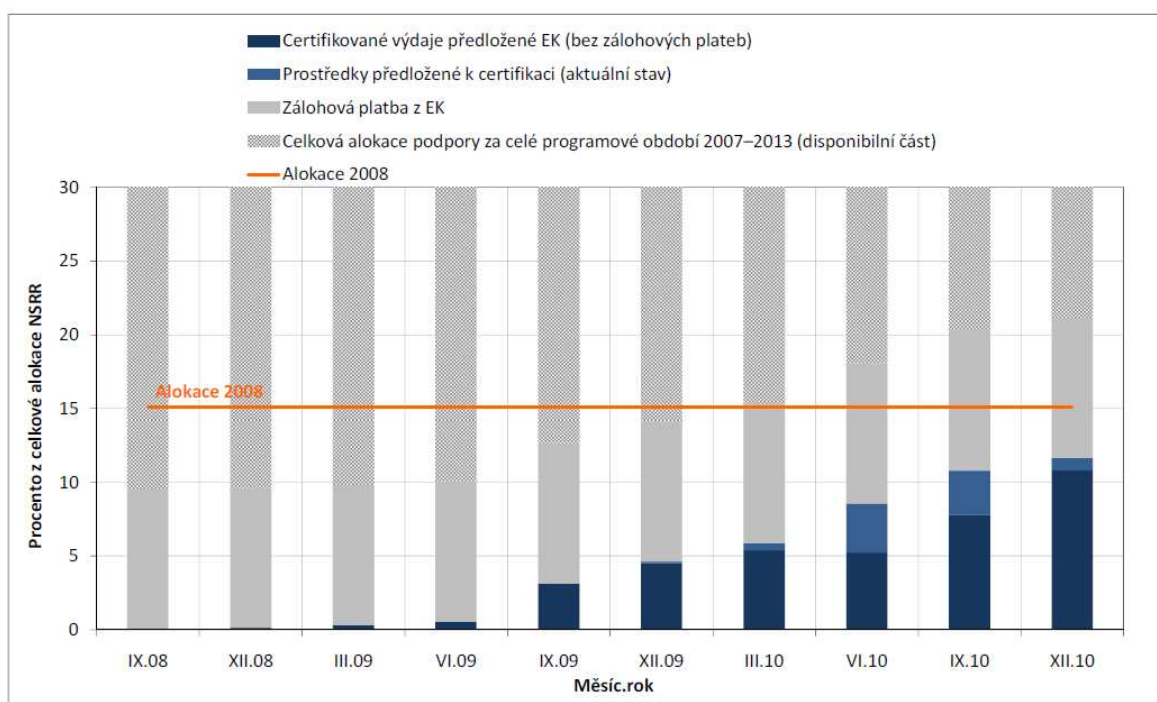
profesních kvalifikací, dále ve vzdělávacích systémech evropských zemích včetně země vlastní. Existence informačních středisek je zapotřebí také u případných příležitostí ke studiu v zahraničí, informací o půjčkách, stipendiích a praktických otázkách týkajících se mobility a ekvivalence dokladů o vzdělání. [27]

4.3.4. Nástroje vzdělávací politiky Evropské unie

Již v počátku existence Evropské unie bylo příznačné vytvoření příslušných nástrojů vedoucích k naplnění cílů vzdělávací politiky. A právě fondy Evropské unie jsou hlavním nástrojem realizace evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti, díky nimž jsou rozdělovány finanční prostředky určené ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi členskými státy a jejich regiony. [28]

Evropská unie disponuje strukturálními fondy, do nichž spadá Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF) a Evropský sociální fond (ESF), a fondem soudržnosti. [29]

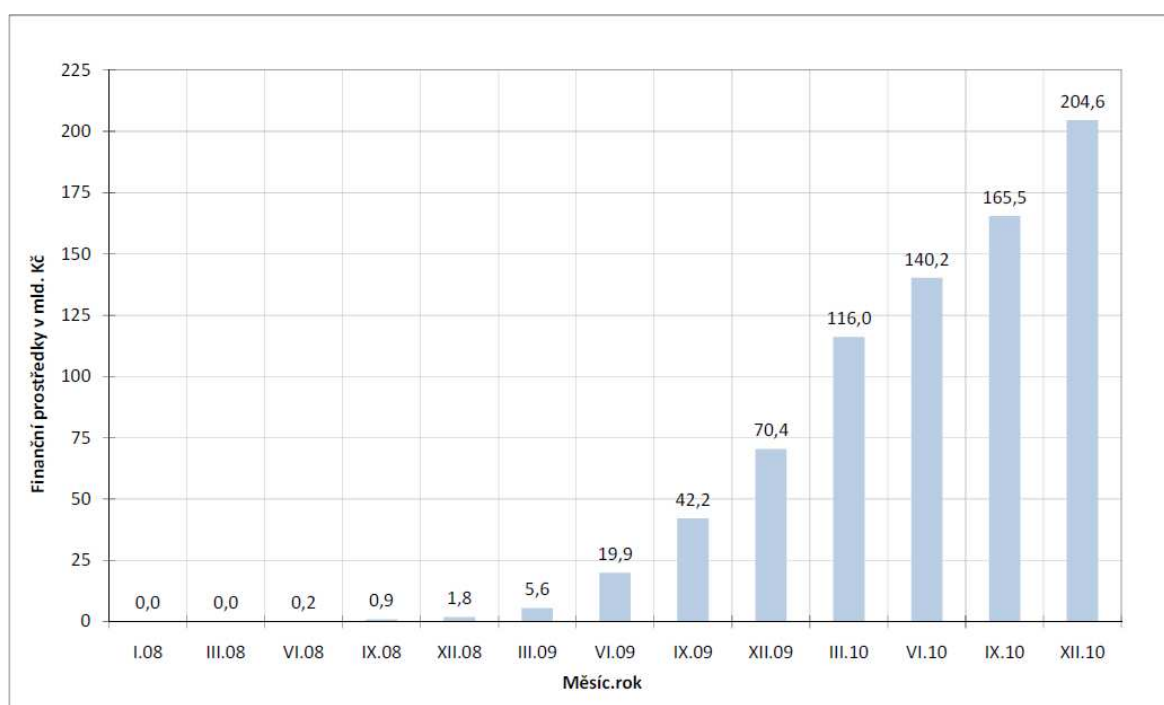
Graf č. 4: Vývoj čerpání finančních prostředků na úrovni Národního strategického referenčního rámce ze strukturálních fondů a fondu soudržnosti v období 2007-2010 (v %)

Zdroj: Vývoj realizace NSRR v období 2007-2010 – prosinec 2010 [online]. [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/ec353c06-bd62-4796-9e89-ea965feffb1/Vyvoj-realizace-NSRR-v-obdobi-2007-2010---prosinec>>.

Průběžné platby ze strany Evropské komise jednotlivým operačním programům (OP) jsou propláceny na základě soukromých žádostí o platbu, které jsou předkládány Platebnímu a certifikačnímu orgánu (PCO). Na konci roku 2008 představoval objem certifikovaných, resp. vyčerpaných finančních prostředků ze strukturálních fondů a fondu soudržnosti na úrovni NSRR 0,1 % celkové alokace na celé programové období. Na rozdíl od konce roku 2009, kde podíl činil 4,5 % alokace. V průběhu celého roku 2010 bylo certifikováno 10,8 % celkové alokace NSRR na programové období 2007-2013. [30, s. 6]

Graf č. 5: Vývoj proplacených prostředků příjemcům na úrovni Národního strategického referenčního rámce v období 2007-2010 (v mld. Kč)

Pozn.: NSRR = Národní strategický referenční rámec

Zdroj: Vývoj realizace NSRR v období 2007-2010 – prosinec 2010 [online]. [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/ec353c06-bd62-4796-9e89-ea965feffb1/Vyvoj-realizace-NSRR-v-obdobi-2007-2010---prosinec>>.

Na základě schválených žádostí o platbu byly proplaceny první finanční prostředky na účty příjemců, od počátku roku 2008 a na konci tohoto roku činila výše proplacených prostředků 1,8 mld. Kč. Je třeba si povšimnout výrazného navýšení objemu proplacených prostředků na konci roku 2009 o téměř 3800 % na 70,4 mld. Kč. Dynamický růst lze zaznamenat i v průběhu roku 2010, kdy bylo proplaceno 204,6 mld. Kč na účty příjemců

realizující projekty spolufinancované ze strukturálních fondů, fondu soudržnosti a národních zdrojů.[30, s. 5]

Evropský sociální fond (dále jen jako ESF) Je považován za nejstarší nástroj směřující k naplnění cílů vzdělávací politiky EU a největší evropský fond zaměřený na potřeby lidských zdrojů. [28] Za hlavní poslání ESF je považováno rozvíjení zaměstnanosti a snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob, nemluvě o rovných příležitostech se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů. Pro programovací období 2007-2013 je určen objem finančních prostředků ve výši 3,8 mld. Eur v působnosti ESF. Základními programy ESF pro programové období 2007-2013 jsou operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, Vzdělávání pro konkurenceschopnost a Praha-Adaptabilita.[31]

Operační program **Vzdělávání pro konkurenceschopnost** je zaměřen na oblast rozvoje lidských zdrojů prostřednictvím vzdělávání ve všech jeho rozmanitých formách s důrazem na komplexní systém celoživotního učení, utváření vhodného prostředí pro výzkumné, vývojové a inovační aktivity a spolupráce participujících subjektů. V rámci celkového finančního plánu alokace pro Českou republiku pro cíl Konvergence v letech 2007-2013 je na tento operační program alokováno 7 % z prostředků strukturálních fondů EU, tj. 1 828,7 mil. Eur. Celková částka na financování tohoto operačního programu je tvořena z 85 % zdroji EU, resp. ESF a z 15 % národními zdroji ze státního rozpočtu. [31]

Tab. č. 3: Struktura operačního programu *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*

Číslo prioritní osy/oblasti podpory	Název prioritní osy/oblasti podpory	Podíl na celkové alokaci v %
1	Počáteční vzdělávání	33,6
1.1	Zvyšování kvality ve vzdělávání	12,8
1.2	Rovné příležitosti pro děti	6,0
1.3	Další vzdělávání pracovníků škol	6,1
1.4	Zlepšení situace na zákl. školách	8,7
2	Terciární vzdělávání, výzkum	34,2
2.1	Vyšší odborné vzdělávání	4,1
2.2	Vysokoškolské vzdělávání	12,0
2.3	Lidské zdroje ve V&V	11,8
2.4	Partnerství a sítě	6,3
3	Další vzdělávání	15,8
3.1	Individuální další vzdělávání	8,4
3.2	Podpora nabídky vzdělávání	7,4
4 a,b	Systémový rámec celoživ. učení	12,4
4.1 a,b	Základní vzdělávání	4,5
4.2 a,b	Terciární vzdělávání	3,6
4.3 a,b	Další vzdělávání	4,3
5 a,b	Technická pomoc	4,0
5.1 a,b	Řízení a kontrola programu	3,1
5.2 a,b	Informovanost programu	0,6
5.3 a,b	Řízení absorpční kapacity	0,3

Pozn.: OP je financován jak z prostředků pro cíl Konvergence (a), tak z prostředků pro cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (b).

Zdroj: Měsíční monitorovací zpráva – leden 2011 [online]. [cit. 2011-02-11]. Dostupný z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/dede9178-48d1-400e-b941-3c9ace46ee5a/MMZ---leden-2011>.

V lednu 2011 bylo zaznamenáno zvýšení počtu podaných žádostí o 192, což je představováno nárůstem finančního požadavku o 203,5 mil. Kč pro oblast podpory vzdělávání, konkrétně jde o projekty *EU peníze školám*. K 3. únoru 2011 bylo evidováno 4 736 žádostí o individuální projekty (IP) v celkové hodnotě 41,9 mld. Kč a 91 žádostí o globální granty (GG) ve výši 13,0 mld. Kč. V meziměsíčním porovnání se počet žádostí o GG nezměnil. V průběhu ledna 2011 byly proplaceny finanční prostředky (IP a GG) na účty příjemců ve výši 291,9 mil. Kč. Hodnota všech proplacených prostředků v IP a GG k 3. únoru 2011 dosahuje 9,1 mld. Kč, což je 17,4 % z alokace na tento OP na období 2007-2013. Celkový objem certifikovaných výdajů předložených Evropské komisi k 3. únoru 2011 dosahuje 847,7 mil. Kč, tj. 1,6 % z celkové alokace na tento program na výše zmiňované období. [30, s. 3]

Vedle strukturálních fondů vznikly v 80. letech tzv. **komunitární programy**, zacílené více na evropský rozměr a mezinárodní spolupráci v oblasti vzdělávání. Národní agentura pro vzdělávací programy, ve které jsou zahrnuty jednotlivé dílčí programy v rámci koncepce celoživotního vzdělávání, patří do skupiny komunitárních programů. Všechny zmíněné nástroje působí náležitě v cyklu tzv. programových období, jež jsou šestiletá. Specifická pravidla čerpání, cíle a priority pro jednotlivé programové období jsou vytyčena Evropskou komisí. [31]

5 PŘÍLEŽITOSTI V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ

5.1. ROZVOJ LIDSKÉHO POTENCIÁLU JAKO ZÁKLAD DYNAMICKÉ BUDOUCNOSTI

Vysoce kvalitní vzdělávání a odborná příprava jsou nezbytné pro vybudování znalostní společnosti v Evropě schopné obstát ve světové ekonomice. O vzdělávací politice jako takové je rozhodováno jednotlivými zeměmi Evropské unie, avšak současně jsou jimi stanoveny společné cíle a o osvědčených postupech jsou vzájemně informovány. Evropskou unií je financována řada programů, které umožňují občanům co nejlépe rozvíjet nejen svůj osobní potenciál, ale i hospodářský potenciál Evropské unie. [32]

5.1.1. Program celoživotního učení (Lifelong Learning Programme)

Tento program byl zaveden rozhodnutím Evropského Parlamentu a Rady č. 1720/2006/ES ze dne 15.11.2006, které vstoupilo v platnost dne 14.12.2006, na období od 1.1.2007 do 31.12.2013. Všechny vzdělávací programy spolufinancované Evropskou unií byly od roku 2007 převedeny pod Národní agenturu pro evropské vzdělávací programy (NAEP) v rámci Programu celoživotního učení. NAEP se tak stala hlavním koordinátorem níže uvedených vzdělávacích programů v České republice. Podstatná většina programů se opírá o zapojení vzdělávací instituce, která pak může finančně podporovat různé formy vzdělávání v zahraničí - partnerské školní zařízení. Je však nutné podotknout, že programů pro jednotlivce je omezené množství. Jde o nejrůznější konference, stáže, školení, asistentské pobyty individuálního charakteru aj. [33] Přehled jednotlivých etap celoživotního vzdělávání je znázorněn v příloze této práce.

Tab. č. 4: Země zapojené do programu celoživotního vzdělávání v roce 2010

Země zapojené do programu	Země v přípravné fázi	Země, u nichž je účast předpokládána
27 členských států EU	Chorvatsko	Švýcarsko
Turecko	Makedonie	
Norsko, Island, Lichtenštejnsko		

Zdroj: Národní agentura pro evropské vzdělávací programy [online]. [cit. 2010-09-10]. Dostupný z WWW: <http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62&view_type_code=program&#record_3645>.

5.1.2. Pojetí a význam kvality e-learningu

Akční plán eLearning, který je Evropskou komisí považován „za jeden z nejdůležitějších prostředků vzdělávání“ byl vypracován v březnu 2001 v návaznosti na přijetí Lisabonské strategie. Snahou Evropské komise byla prosazena elektronická forma vzdělávání prostřednictvím vytvoření programu **e-Learning**, jenž vznikl v roce 2004 jako součást programu Sokrates. Jeho funkční období je dvouleté a orientace je především na spolupráci partnerských škol, na podporu počítačové a informační gramotnosti a zároveň i na vzdělávání učitelů (tzv. eTwinning). [14] e-Learning je program, kterým je upřednostňováno efektivní zapojení informačních a komunikačních technologií (ICT) do systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. [34]

5.2. VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY V OBLASTI CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ

Evropskou unií bylo vyčleněno na období 2007 – 2013 asi 7 miliard eur na celoživotní vzdělávání, v jehož oblasti existují následující programy: Leonardo da Vinci, Erasmus, Grundtvig, Comenius, Průřezový program, Jean Monet. Stručný popis prvních čtyř programů, jež jsou považovány za hlavní, je uveden níže. [32]

5.2.1. Leonardo da Vinci

Jde o odborné vzdělávání, v prvé řadě pracovní stáže pro mladé lidi a školitele v podnicích působících v zahraničí, a jiné projekty spolupráce, s jejichž pomocí jsou propojovány instituce odborného vzdělávání s podniky. [32]

Specifické cíle programu Leonardo da Vinci jsou:

- a) podpora rozvoje vědomostí, dovedností a kvalifikací přispívajících k uplatnění se nejen na evropském trhu práce, ale i v osobním rozvoji účastníků odborné přípravy,
- b) podpora zvyšování kvality a inovace v systémech, institucích a metodách vzdělávání,
- c) zvýšení přitažlivosti odborného vzdělávání s úmyslem zdůraznit úlohu vzdělávání v procesu inovací. [33]

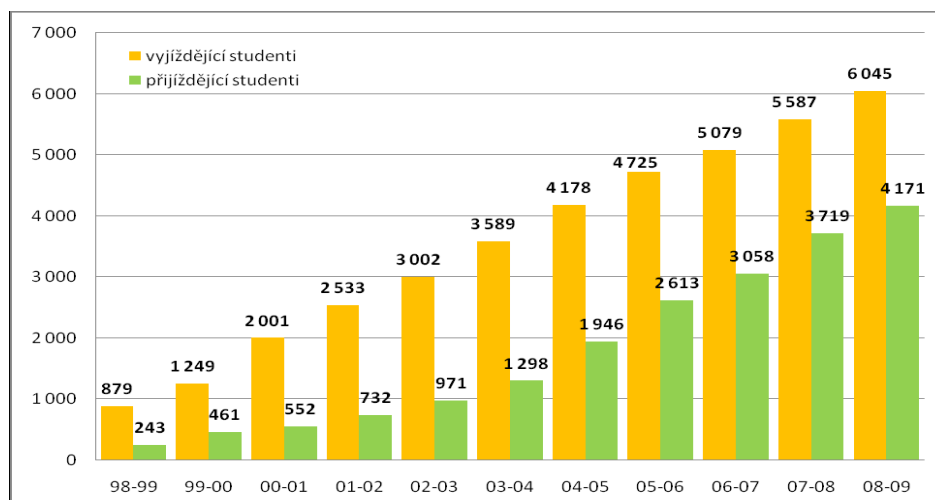
5.2.2. Erasmus

Je považován za nejvýznamnější program Evropské unie z hlediska programů odborného vzdělávání zaměřený na mobilitu a evropskou spolupráci v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Probíhá zde i vzájemná spolupráce vysokoškolských institucí formou

intenzivních programů, multilaterálních sítí a projektů. **Hlavní cíle** programu Erasmus jsou:

- a) zlepšení kvality a zvýšení objemu evropské mobility studentů a zaměstnanců; snahou je dosáhnout zvýšení účasti studentů na mezinárodní mobilitě v rámci programu Erasmus alespoň na 3 miliony osob;
- b) zlepšit kvalitu a zvýšit objem multilaterální spolupráce mezi vysokoškolskými institucemi a podniky v Evropě,
- c) zvýšení úrovně transparentnosti a slučitelnosti kvalifikací vysokoškolského vzdělávání v Evropě. [33]

Graf č. 6: Vývoj mobility studentů v rámci programu Erasmus – ČR v letech 1998/199-2008/2009

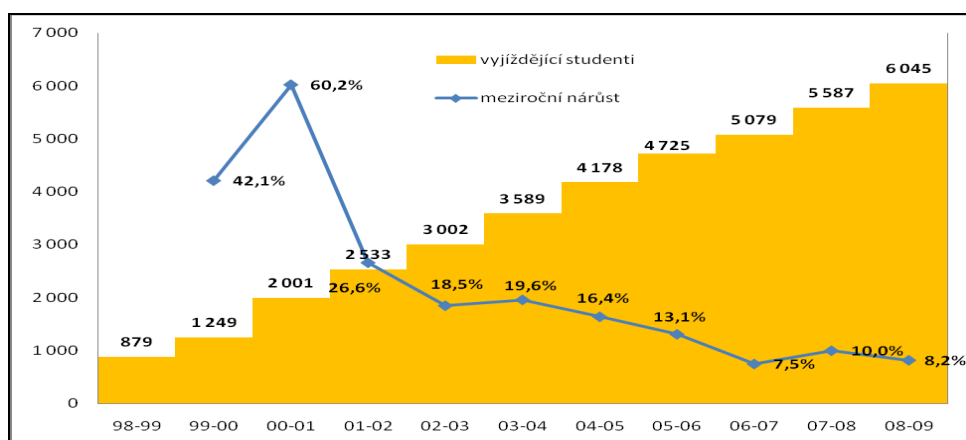

Zdroj: European Commission – Education and Training [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm>.

Z výše uvedeného grafu je zjevný postupný nárůst počtu přijíždějících a vyjíždějících studentů, z nichž převažuje počet vyjíždějících studentů od roku 1998 do roku 2009.

V letech 1998-1999 lze pozorovat téměř čtyřnásobný rozdíl v počtu přijíždějících (243) a vyjíždějících studentů (879). Dále se vývoj pohyboval rostoucím trendem, přičemž rozdíl v těchto dvou ukazatelích se od roku 2005/2006 začal zmenšovat a přibližovat k 1,5 násobku jejich rozdílu.

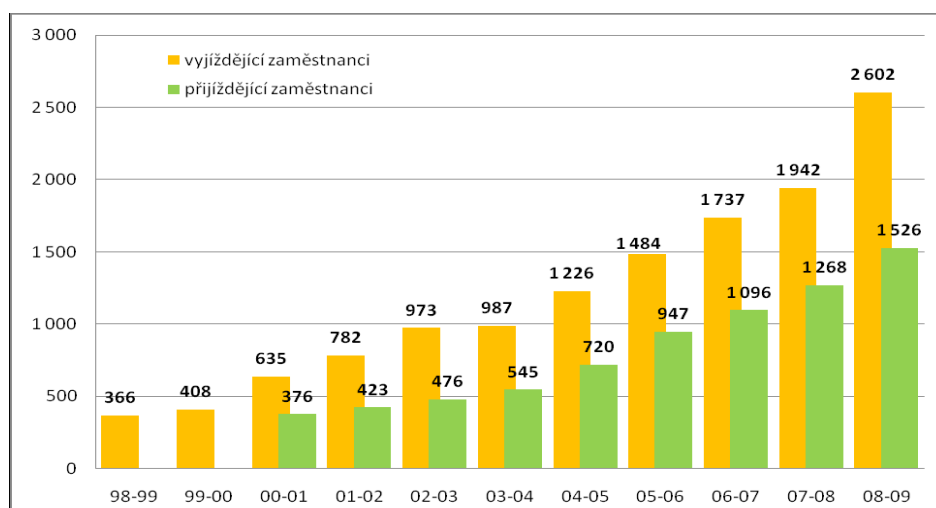
Graf č. 7: Tempo růstu vyjíždějících studentů v rámci programu Erasmus – ČR v letech 1998/1999-2008/2009 (v %)

Zdroj: European Commission – Education and Training [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm>.

V letech 1999-2001 bylo registrováno největší tempo růstu vyjíždějících studentů z 42,1 % na 60,2 % a největší nárůst počtu vyjíždějících studentů z 1249 na 2001 osob.

Graf č. 8: Vývoj mobility zaměstnanců v rámci programu Erasmus – ČR v letech 1998/1999-2008/2009

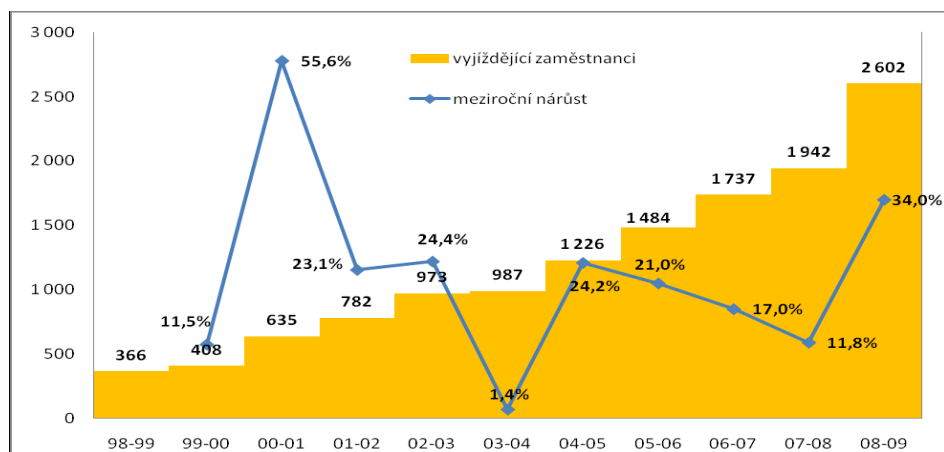

Zdroj: European Commission – Education and Training [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm>.

Od roku 1998 do roku 2000 není evidován počet přijíždějících zaměstnanců navzdory počtu vyjíždějících zaměstnanců, kdy je jejich vývoj od roku 1998 rostoucího charakteru.

V letech 2000 až 2008 je zachycen nárůst počtu přijíždějících zaměstnanců včetně jejich postupně se navyšující meziroční změny.

Graf č. 9: Tempo růstu vyjíždějících zaměstnanců v rámci programu Erasmus – ČR v letech 1998/1999-2008/2009 (v %)

Zdroj: European Commission – Education and Training [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm>.

Největší vývoj tempa růstu vyjíždějících zaměstnanců z 11,5 % na 55,6 % byl v letech 1999-2001. V porovnání s ukazateli tempa růstu a počtu vyjíždějících studentů byl největší nárůst počtu vyjíždějících zaměstnanců uveden z let 2004-2005 na 2005-06, tj. z 1226 na 1484 zaměstnanců.

5.2.3. Grundtvig

Tímto programem je vyjadřována reakce na potřeby vzdělávání dospělých a na instituce a organizace nabízející tuto formu vzdělávání. Aktivitami programu Grundtvig jsou projekty partnerství, mobility osob pro jednotlivce (vzdělávací kurzy, stáže a konference, asistentské pobyty), vzdělávací workshopy (pro účastníky vzdělávání ze zahraničí), dobrovolnické projekty a různé multilaterální projekty. **Cílem** programu Grundtvig je:

- a) zvýšit kvalitu, dostupnost a objem mobility osob zapojených do vzdělávání dospělých v celé Evropě v závislosti na kvalitě a objemu spolupráce mezi organizacemi,
- b) poskytnutí alternativních příležitostí ve vzdělávání osobám, které nedosáhly základní kvalifikace a lidem ze sociálně slabších skupin,
- c) podpora rozvoje inovačních postupů založených na informačních a komunikačních technologiích ve vzdělávání dospělých,

d) zkvalitnit odbornou přípravu osob na základě zlepšení pedagogického přístupu a řízení institucí. [33]

5.2.4. Comenius

Cílová skupina je tvořena žáky, studenty, učiteli a pedagogickými pracovníky působícími v mateřských, základních nebo středních školách. **Cílem** programu je porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí. Snahou je pomoci lidem si osvojit základní životní dovednosti a schopnosti nezbytné pro jejich osobní rozvoj, týkající se budoucího zaměstnání a aktivní účasti v evropských záležitostech. [33]

Program Comenius je rozdělen do tří hlavních **okruhů**:

1.) **Comenius 1 – Partnerství škol** – Možnost požádat o projekt spolupráce škol, kde min. jedna škola musí být z členské země EU, nebo o jazykový projekt s cílem zlepšení cizojazyčné vybavenosti apod. [3, s. 38]

2.) **Comenius 2 – Vzdělávání pedagogických pracovníků** - Pokrytí individuálních grantů pro učitele a další pedagogické pracovníky, také stáže pro studenty – budoucí učitele, program Asistent při výuce jazyka, kurzy stálé profesní přípravy pedagogů a jazykové kurzy. [3, s. 39]

3.) **Comenius 3 – Tematické sítě** - Vznik za účelem propojení existujících projektů Comenius se společným tématem spolupráce.

5.3. DALŠÍ PROGRAMY SPRÁVOVANÉ NÁRODNÍ AGENTUROU PRO EVROPSKÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY (NAEP)

Národní agenturou pro evropské vzdělávací programy jsou podávány informace také o dalších programech, jako jsou zejména Erasmus Mundus a Tempus, dále Finanční mechanismus EHP/Norska – Fond na podporu spolupráce škol, eTwinning, Euroguidance. Vyjma toho se agentura ještě zabývá i programy, kde je upřednostňována spolupráce s mimoevropskými zeměmi v oblasti vzdělávání. Jedná se o Asialink (EU-Asie), Alban (EU-Latinská Amerika), EU-Japonsko, EU-Nový Zéland, apod. [33]

5.3.1. Erasmus Mundus

Erasmus Mundus (2009 - 2013) je program Evropské unie zaměřený na zlepšování kvality vysokého školství a na podporu spolupráce s mimoevropskými zeměmi v souladu s cíli vnější politiky Evropské unie za účelem zajištění udržitelného rozvoje vysokoškolského

vzdělávání v těchto zemí. První etapa programu Erasmus Mundus byla schválena na období 2004-2008. V červenci 2007 byl přijat Evropskou komisí návrh druhé etapy programu na období 2009-2013, který byl schválen rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady Evropské unie v prosinci 2008. Program je tak postupně vyvíjen s určitými úpravami, jako je např. poskytování stipendií evropským studentům atd. Program má tyto **konkrétní cíle:**

- a) podpora mobility pro nejnadanější studenty a akademické pracovníky z mimoevropských zemí se získáním kvalifikací nebo zkušeností v Evropské unii a naopak,
- b) příspěvní k rozvoji lidských zdrojů a schopností vysokoškolských institucí v mimoevropských zemích spolupracovat na mezinárodní úrovni,
- c) zvýšení dostupnosti, dosažení výborné prestiže a viditelnosti evropského vysokoškolského vzdělávání ve světě. [33]

Tři typy aktivit (resp. projektů) podporovaných programem Erasmus Mundus:

1. **Společné programy Erasmus Mundus** (tzv. Erasmus Mundus Joint Programmes) – založené na provádění společných programů na magisterském a doktorském stupni a udělování individuálních stipendií pro účast v těchto programech,

2. **Partnerství Erasmus Mundus** (tzv. Erasmus Mundus Partnerships) – slouží jako základ strukturované spolupráce formou podpory partnerství mezi vysokoškolskými institucemi z evropských a mimoevropských zemí. [33]

3. **Propagace evropského vysokého školství** (tzv. Promotion of European Higher Education) - orientace na zvýšení přitažlivosti Evropy jako studijní „velmoci“ s vynikající kvalitou vysokoškolského studia.

5.3.2. Tempus

Tempus IV (2007 - 2013) je úspěšným pokračováním předchozích programů Tempus I, II a III. Současně se vstupem České republiky do Evropské unie byla díky programu Tempus III otevřena českým vysokým školám další cesta k rozšíření zahraniční spolupráce a možnosti předávání zkušeností a poskytování pomoci partnerským zemím. Mezi **cíle** programu Tempus se řadí:

- a) podpora reformy a modernizace vysokoškolského vzdělávání v partnerských zemích, zároveň posílení kvality a důležitosti tohoto vzdělávání,

b) rozšíření kapacity vysokoškolských institucí v partnerských zemích, zejména v oblasti mezinárodní spolupráce a neustálého procesu modernizace,

c) posílení rozvoje lidských zdrojů a podpora vzájemného porozumění mezi lidmi a kulturami v zemích Evropské unie a partnerských zemích programu Tempus. [33]

Partnerské země programu Tempus jsou rozděleny na západní Balkán (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Makedonie, Srbsko, Kosovo), východoevropské země (Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldávie, Ruská federace, Ukrajina), země centrální Asie (Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán) a země v oblasti Středomořího moře (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Palestina, Sýrie, Tunisko).

Tři typy aktivit (resp. projektů) podporovaných programem Tempus:

1) **Společné projekty** (tzv. Joint Projects) - projekty partnerství mezi vysokoškolskými institucemi z EU a z partnerských zemí → výměna znalostí a postupů usilujících o zlepšení situace ve vysokoškolských institucích v jedné nebo ve více partnerských zemích.

2) **Strukturální opatření** (tzv. Structural Measures) - projekty, které si kladou za cíl zlepšení vysokoškolského systému jako celku v jedné nebo ve více partnerských zemích.

3) **Doplňkové aktivity** (tzv. Accompanying Measures) - informační aktivity specializované např. na identifikaci a využití příkladů dobré praxe. [33]

5.4. PŘÍLEŽITOSTI PRO MLÁDEŽ

Existuje tzv. Evropský pakt pro mládež, kterým jsou stanoveny společné zásady týkající se vytváření příležitostí pro mladé lidi. Uznávání práva na rovné příležitosti ve společnosti, mezi něž je řazeno kvalitní vzdělání a odborná příprava, služby pro hledání zaměstnání, sociální zabezpečení a bydlení. [32]

5.4.1. Program Mládež v akci

Program **Mládež v akci** (2007 – 2013) je určen mladým lidem ve věku 13 až 30 let, avšak hlavní cílovou skupinou programu jsou mladí lidé ve věku 15 až 28 let. [35]

Tento program je postupně rozvíjen v předchozích cílech programu Mládež (2000-2006), kam patřila podpora mezinárodní spolupráce, odstraňování stereotypů, osobní rozvoj, navázání kontaktu s mladými lidmi ze zahraničí a získávání životních a pracovních zkušeností. [33] Navíc je nově zavedeno opatření na rozvoj evropské spolupráce

při koordinaci politiky v oblasti mládeže a je přitom kladen důraz na rozšíření možností spolupráce s nečlenskými zeměmi Evropské Unie. V České republice je program Mládež v akci spravován Českou národní agenturou Mládež. Program je označován za výbornou příležitost rozvíjet nové formy vzdělávání pro mladé lidi a je vyzdvižována vlastní kreativita a iniciativa každého jednotlivce či týmu. [35] Programem Tempus IV je pobízeno k aktivnímu zapojení do společnosti s využitím projektů přibližujících koncept evropského občanství. Na tyto aktivity bylo vyčleněno na období 2007–2013 přibližně 900 milionů Eur. [32] V České republice je v rámci programu ročně podpořeno v průměru 237 projektů v celkové výši 2 156 953 EUR. [35]

Aktivity programu Mládež v akci, do nichž se mohou zapojit mladí lidé a pracovníci s mládeží jsou: [33]

Akce 1 – **Mládež pro Evropu** - Je zaměřena na mobilitu mládeže a iniciativu mladých lidí a jejich projektů týkajících se demokracie.

Tab. č. 5: Věkové hranice pro účastníky akce Mládež pro Evropu

	Dolní věková hranice	Horní věková hranice	Výjimka
Výměny mládeže	13	25	26-30
Iniciativy mládeže	18	30	15-17
Projekty participativní demokracie	13	30	žádné

Zdroj: Mládež v akci [online]. [cit. 2010-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.mladezvakci.cz/informace-o-programu/o-programu-mladez-v-akci/>>.

Akce 2 – **Evropská dobrovolná služba** – Je umožněna mladému člověku nebo skupině mladých lidí pracovat 1 až 2 roky v neziskové organizaci v zahraničí.

Tab. č. 6: Věkové hranice pro účastníky akce Evropská dobrovolná služba

	Dolní věková hranice	Horní věková hranice	Výjimka
	18	30	16-17

Pozn.: Výjimky u dolní věkové hranice se mohou uplatňovat pouze pod podmínkou, že mladí lidé mají zajištěn náležitý dohled.

Zdroj: Mládež v akci [online]. [cit. 2010-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.mladezvakci.cz/informace-o-programu/o-programu-mladez-v-akci/>>.

Akce 3 – **Mládež ve světě** – Podpora projektů (zejména mobility mládeže) se sousedními zeměmi Evropské unie a ostatními partnerskými zeměmi světa. Výměny mládeže jsou

omezeny stejnými pravidly věkových hranic jako u akce s názvem Mládež pro Evropu, ale projekty vzdělávání a vytváření sítí nejsou věkově redukovány.

Akce 4 – **Systémy na podporu mládeže** – Je nabídka školení, které jsou určeny jak pro mládež, tak pro pracovníky s mládeží bez zřetele na věk.

Akce 5 – **Podpora evropské spolupráce v oblasti mládeže** - Podpora strukturovaného dialogu mezi mladými lidmi a politiky, prohloubení spolupráce mezinárodních organizací.

Tab. č. 7: Věkové hranice pro účastníky akce Podpora evropské spolupráce s mládeží

	Dolní věková hranice	Horní věková hranice	Výjimka
Mezinárodní a národní semináře pro mládež	15	30	žádné

Zdroj: Mládež v akci [online]. [cit. 2010-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.mladezvakci.cz/informace-o-programu/o-programu-mladez-v-akci/>>

5.4.2. Program neformálního vzdělávání

Jak vyplývá z Národní zprávy o střednědobém vyhodnocení programu „Mládež v akci (2007 - 2009)“, je tímto programem poskytována ojedinělou možností pro neformální vzdělávání mladých lidí ve volném čase. Program je přístupný všem mladým lidem bez ohledu na úroveň vzdělání či kulturní a sociální původ. [36]

Neformální vzdělávání je považováno za jednu ze součástí celoživotního vzdělávání a mezi jeho charakteristické rysy mimo jiné patří: dobrovolnost, organizovaný proces se vzdělávacími cíli. Zahrnuje jak individuální, tak skupinové učení s kolektivním přístupem vycházejícím z potřeb jednotlivých účastníků. [37]

Ze studie hodnotící zprávy ze dne 17.8.2010 jednoznačně plynou dva základní poznatky. První se zabývá českým neziskovým sektorem a rozvíjí kapacitu organizací v realizaci mezinárodních projektů. Druhým poznatkem je poukazováno na slabé místo jedinečnosti a specifčnosti programu, neboť je konstatována nízká míra udržitelnosti aktivit programu v případě, že by došlo k ukončení grantové podpory ze strany Evropské unie. Díky programu je umožněno mladým lidem učit se neformálně cizí jazyky, finanční odpovědnosti, plánování nebo umění vyjednávat v praxi. [36]

6 KOMPARACE ZEMÍ EU Z HLEDISKA VZDĚLÁVACÍCH SYSTÉMŮ

Z pohledu všech států je vyvíjeno úsilí o nejdokonaleji propracovaný vzdělávací systém se záměrem výrazného ovlivnění budoucího přístupu ke vzdělávání. Vzdělávací systémy jednotlivých zemí Evropské unie jsou odlišné. Je proto důležité pozorovat, jaký dopad mají tyto odlišnosti v konečném důsledku na vzdělání, další studium a také na pracovní život člověka. Pro komparaci vzdělávacích systémů byla zvolena Česká republika a Německo.

6.1. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

6.1.1. Předškolní (preprimární) vzdělávání

Všechny mateřské školy pracují od 1.9.2007 povinně dle pravidel stanovených Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Díky tomu jsou v mateřských školách vytvářeny vlastní školní vzdělávací programy, jež spějí k postupnému naplnění. [38]

Předškolní vzdělávání je poskytováno mateřskými školami dětem ve věku 3-5 let. Vzdělávání není povinné, účast je však vysoká. [39, s. 9] Pro většinu dětí v ČR je docházka do mateřské školy na denním pořádku, problém je však třeba hledat jinde. Soudobým často diskutovaným jevem je nedostatečná kapacita mateřských škol. V současnosti je v České republice účast na předškolním vzdělávání zastoupena z 92,8 %, a to jak v mateřských školách, nebo v případných třídách zřizovaných při základních školách pro děti se sociálním znevýhodněním. [40] Dětem do 3 let jsou zpravidla určeny jesle, které však nejsou součástí školské soustavy. Dnešní existence jeslí je zachována pouze z hlediska soukromé iniciativy člověka, jejich návštěva je vzhledem k tříleté mateřské dovolené složena jen z 0,5 % příslušné věkové skupiny. [39, s.9]

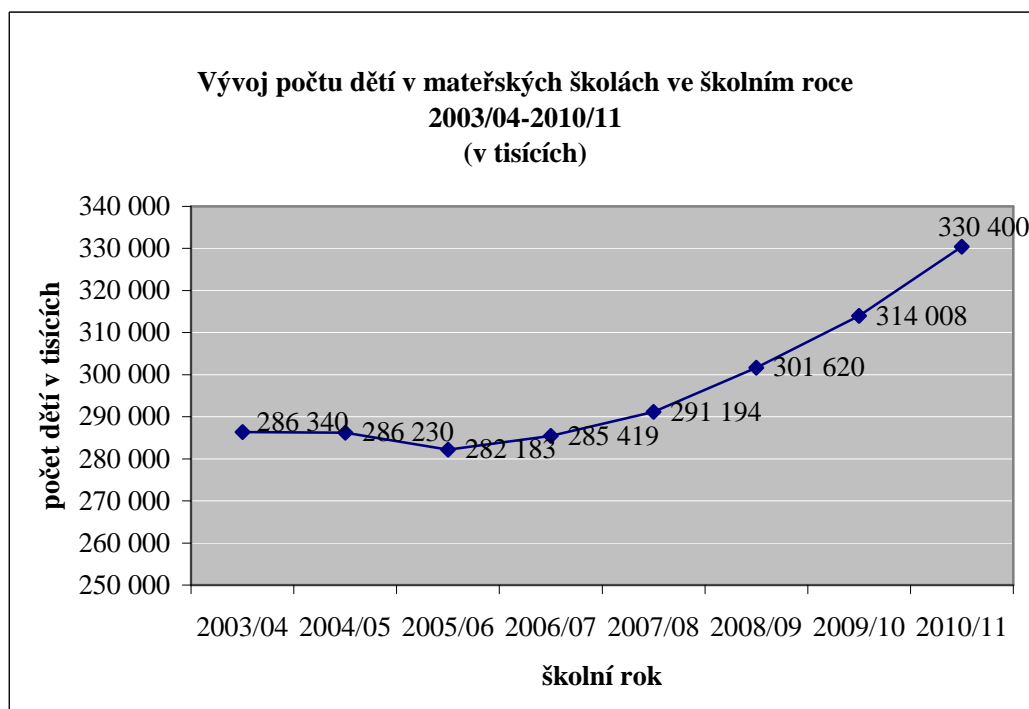
Tab. č. 8: Počet mateřských škol, tříd a dětí v ČR (školní rok 2003/04 až 2009/10)

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet mateřských škol	5 067	4 994	4 834	4 815	4 808	4 809	4 826
Počet tříd	12 797	12 689	12 409	12 494	12 698	13 035	13 452
Počet dětí v mateřských školách	286 340	286 230	282 183	285 419	291 194	301 620	314 008
Průměrný počet žáků na třídu	22,4	22,6	22,7	22,8	22,9	23,1	23,3

Zdroj: databáze ÚIV [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.uiv.cz/clanek/729/2009/>>.

Od počátku sledovaného roku až do školního roku 2007/08 docházelo k poklesu počtu mateřských škol, tj. z 5 067 na 4 808 škol. Možným důvodem tohoto vývoje byl přechod mateřských škol do právní subjektivity s následným slučováním pod společné ředitelství. Pokles počtu tříd byl sledován ve školním roce 2003/04 až 2005/06. Od školního roku 2006/07 začal počet tříd růst v závislosti na zvýšení počtu dětí v mateřských školách. Ve školním roce 2009/10 je v České republice evidováno 4 826 mateřských škol, které navštěvuje 314,0 tis. dětí na téměř 13,5 tis. tříd. U průměrného počtu dětí na jednu třídu byl zachycen každoroční mírný nárůst ve sledovaných letech, tj. z 22,4 na 23,3 dítěte.

Graf č. 10: Vývoj počtu dětí v mateřských školách v ČR (školní rok 2003/04-2010/11)

Zdroj: Tisková konference ministra školství Josefa Dobeše [online]. [cit. 2010-11-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/100-dnu-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-josefa?highlightWords=Prvn%C3%AD+tiskov%C3%A1+konference+ministra+%C5%A1kolstv%C3%AD+Josefa+Dobe%C5%A1e>>.

Seznámení s nejnovějšími statistickými údaji, potvrzujícími mírný nárůst počtu dětí v mateřských školách a tedy i v 1. třídách základních škol, bylo umožněno na tiskové

konferenci ministra školství Josefa Dobeše konané v Praze dne 31.10 2010, kde byl představen plán nejdůležitějších kroků ve školním roce 2010/2011. [41]

Předpoklad mírného nárůstu i v dalších letech je více než zřejmý díky růstu počtu dětí v mateřských školách. V září 2009 nastoupilo do prvních tříd základních škol přibližně 93 800 dětí, v letošním roce je to téměř o tři tisíce více (96 600 dětí). Ministr školství označil tento trend za potěšující oproti výraznému demografickému poklesu z minulých let sužujícím všechny typy středních škol, nemluvě o vysokých školách. [41]

Tab. č. 9: Počet zamítnutých žádostí o přijetí do mateřské školy v ČR (2002-2009)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet zamítnutých žádostí	3 813	4 673	6 128	6 810	9 570	13 409	19 996	29 632

Pozn.: Včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zdroj: *Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010* [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

Podíl tříletých dětí, které navštěvovaly mateřskou školu ve školních letech 2005/06 až 2009/10, vzrostl ze 74,6 % na 76,1 %. Ve školním roce 2009/10 navštěvovalo mateřské školy 88,3 % všech čtyřletých a 91,4 % pětiletých dětí. Je třeba si uvědomit, že docházka dětí do mateřské školy není povinná, nýbrž její návštěvnost je velmi vysoká, zejména u 5letých dětí. Problematika spočívá v tom, že od roku 2002 do roku 2009 byl zaznamenán rapidní nárůst v počtu zamítnutých žádostí o umístění dětí do mateřských škol, tj. z 3 813 na 29 632 žádostí, kterým nebylo vyhověno. Toto hledisko se dotýká zejména 3letých dětí, jejichž rodiče jsou zaměstnaní a potřebují svým dětem zajistit dostatečnou péči – asociace dětí ve skupinách téhož věku.

6.1.2. Základní (primární) vzdělávání

Účastí na základním vzdělávání je žáky plněna povinná školní docházka. Utvářením a postupným rozvojem schopností a dovedností je žákům poskytován podklad všeobecného vzdělání, které je potřebné zejména pro praktické vystupování v běžném životě. [39, s. 18] Úprava základního vzdělávání je zajišťována školským zákonem schváleného z roku 2004 (s platností od 1.1.2005). Od roku 1996/1997 je délka povinné školní docházky včetně základního vzdělávání stanovena na 9 let. Základní školy jsou organizovány dvěma stupni:

první stupeň je tvořen 1.-5. ročníkem (odpovídá ISCED 1) a druhý stupeň 6.-9. ročníkem (odpovídá ISCED 2). [39, s. 18]

Centrálně vydávanými vzdělávacími programy jsou vymezovány cíle, forma, délka a obsah vzdělávání i s realizací pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zcela závazně platnou se stala výuka dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) od září 2007 začínaje 1. a 6. ročníky základních škol a 1. ročníky 8letých gymnázií. Významným je i dokument nazvaný Standard základního vzdělávání, závazným pro tvorbu vzdělávacích programů Základní škola, Národní škola a Občanská škola, podle nichž je možnost vyučovat nejpozději do konce školního roku 2011 (viz 5. ročník), popřípadě 2010 (viz 9. ročník). [39, s. 20]

V rámci RVP ZV je vymezováno devět základních vzdělávacích oblastí (složeným z jednoho nebo více vzdělávacích oborů), dále průřezová témata a doplňující vzdělávací obory, včetně stanovení povinného vzdělávacího obsahu oborů, tzn. učiva a očekávaných výstupů na konci jednotlivých období (1. stupeň je členěn na dvě období: 1.-3. a 4.-5.ročník). [39, s. 20]

Tab. č. 10: Počet žáků v primárním vzdělávání v ČR (školní rok 2003/04-2009/10)

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Věková populace 6–14letých	1 009 311	972 932	932 667	894 248	867 082	842 030	831 034
Počet žáků základních škol	998 026	958 203	916 575	876 513	844 863	816 015	794 459
Podíl žáků ZŠ na populaci	98,9 %	98,5 %	98,3 %	98,0 %	97,4 %	96,9 %	95,6 %

Zdroj: databáze ÚIV [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.uiv.cz/clanek/729/2010/>>.

Počet žáků základních škol se mění v souvislosti s velikostí odpovídající věkové populace 6–14letých. Ve školním roce 2005/06 navštěvovalo základní školu 916,6 tis. žáků, tj. 98,3 % populace 6–14letých, ve školním roce 2009/10 je na základních školách 794,5 tis. žáků, tj. 95,6 % populace 6–14letých.

Tab. č. 11: Počet základních škol, tříd, žáků na třídu v ČR (školní rok 2005/06-2009/10)

		2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet základních škol		4 474	4 197	4 155	4 133	4 125
Počet tříd		45 769	44 527	43 433	42 498	41 941
Počet žáků na třídu:	1. stupeň	19,0	18,8	18,8	18,8	18,8
	2. stupeň	21,2	20,7	20,2	19,7	19,2

Zdroj: *Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010* [online]. [cit. 2011-03-01].

Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

U počtu základních škol ve školním roce 2005/06 až 2009/10 lze pozorovat klesající trend. V roce 2009/10 bylo v České republice 4 125 základních škol, což je o 8 méně než v předchozím roce. Pravděpodobnými důvody může být slučování základních i mateřských škol pod jeden právní subjekt (ředitelství). Pokles počtu žáků základních škol má za následek pokles počtu tříd a případně i pokles průměrného počtu žáků ve třídě. V posledních čtyřech letech se počet žáků stabilizoval kolem 20 žáků na třídu, ale v roce 2009/10 činil průměr 18,9 žáka na třídu. Na 2. stupni základních škol byl u počtu žáků na třídu pokles mnohem znatelnější. V roce 2005/06 to bylo 21,2 žáka na třídu, v roce 2009/10 je to 19,2 žáka na třídu.

6.1.3. Sekundární vzdělávání

Soubor vědomostí, dovedností, schopností a postojů získaných na základní úrovni vzdělávání je nezbytný pro osobní rozvoj jedince, a proto je umožněn jejich další růst na střední úrovni vzdělávání. Žákům je poskytováno širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevnění tak jejich hodnotové orientace. Díky střednímu vzdělávání jsou vytvářeny předpoklady pro plnohodnotný osobní a veřejný život žáků či studentů, dále pro samostatné obstarávání informací a celoživotní učení v navazujícím vzdělávání včetně přípravy pro výkon povolání.[42,s. 117] Dle školského zákona platného od roku 2005 vstoupila v platnost dvoustupňová struktura vzdělávacích dokumentů, tzn. realizace vzdělávání podle centrálně schválených rámcových vzdělávacích programů (dále jen jako RVP) i z pohledu škol. Navrhované programy jsou postupně schvalovány ministerstvem školství. Počátek výuky dle školních vzdělávacích programů byl zaznamenán již v první skupině oborů ve školním roce 2009/10 a v poslední

skupině RVP bude evidován od září 2012. Reforma je též v úzkém sejití s výraznou redukcí počtu oborů, jejichž celkový počet bude přibližně ustálen na 250. [39, s. 28]

V rámci středních škol je věnována pozornost i **nižšímu sekundárnímu vzdělávání** (ISCED 2) realizovanému ve všeobecných (gymnaziálních) oborech, jež jsou navštěvovány 1/5 žáků příslušné věkové skupiny. [39, s. 24]

Vyšší sekundární vzdělávání je uskutečňováno převážně na středních školách, kde je poskytováno všeobecné vzdělávání a část odborného (profesního) vzdělávání s výrazným podílem všeobecné vzdělávací složky. Většině žákům vzdělávajících se ve čtyřletých oborech zakončených maturitní zkouškou (ISCED 3A) je umožněn vstup na terciární úroveň vzdělávání. V této úrovni vzdělávání jsou dále koncipovány učební obory (ISCED C) a jednoduché obory středního vzdělávání pro žáky s těžším mentálním postižením. [39, s. 24]

V obecné rovině je základ v odborném čtyřletém vzdělávání všeobecně posilován, není tedy třeba dále rozlišovat mezi všeobecným a úplným středním odborným vzděláním, nýbrž lze pojmout oba tyto typy shodně jako střední vzdělání s maturitní zkouškou. Jako střední školy lze označovat gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště, v nichž lze získat v závislosti na druhu a délce určitého vzdělávacího programu maturitní vysvědčení či výuční list. [39, s. 24]

Všeobecné obory s maturitní zkouškou (ISCED 3A) jsou vyučovány na **gymnaziích**. Organizace čtyřletého studia je pro 15leté žáky po ukončení povinné devítileté školní docházky, osmileté studium pro 11leté žáky po úspěšném zakončení pátého ročníku základní školy. V souvislosti s přechodem na dvouúrovňový systém vzdělávacích dokumentů byly od školního roku 2009/10 dřívější specializované gymnaziální obory nahrazeny oborem jediným (gymnázium), samotné zaměření je vytvářeno školami. Počet absolventů gymnázií je představován cca 20 % všech absolventů denního studia na středních školách. [39, s. 35]

Odborné obory s maturitní zkouškou jsou s profesní orientací organizovány na **středních odborných školách**, v případě praktičtěji specializovaných oborů na středních odborných učilištích. Novým typem studia jsou obory lyceí (technické, ekonomické, aj.) sloužící pro přípravu ke studiu vysokoškolských oborů prostřednictvím odborného vzdělání na širší všeobecné bázi. [39, s. 35]

Změna způsobu organizace maturitní zkoušky – Změna školského zákona č. 561/2004 Sb. po novele zákonem č. 49/2009 Sb. ze dne 29.1.2009 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání říká následující: Maturitní zkouška je tvořena společnou a profilovou částí. Společná část je plně v odpovědnosti ministerstva školství a profilová část je na uvážení školy. K dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou je zapotřebí úspěšné vykonání obou těchto složek maturitní zkoušky. [43]

Její první konání je v letošním školním roce 2010/11, v tomtéž roce bude společná část složena z českého jazyka a volitelné zkoušky, při níž bude možnost výběru z pěti cizích jazyků a matematiky. Od školního roku 2011/12 se zmiňovaná společná část bude skládat ze tří zkoušek – z českého jazyka, ze zvoleného cizího jazyka a z volitelné zkoušky (matematika, informatik a společenskovední základ), přičemž u každého předmětu bude na výběr ze dvou úrovní obtížnosti. Profilová část maturitní zkoušky má v obsahu dvě nebo tři zkoušky dle rámcového vzdělávacího programu daného oboru.[39, s. 32]

Konzervatoře jsou specifickým druhem škol se zaměřením na výkon náročných uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění v délce studia 6 nebo 8 let. V šestiletých oborech (pro žáky ve věku 15 až 20 let) je zajišťováno v prvních čtyřech letech vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3B), v dalších letech terciární vzdělávání (ISCED 5B). V osmiletých (tanečních) oborech určených pro žáky ve věku 11 až 18 let je pro první čtyři roky studia typická nižší sekundární úroveň vzdělávání (ISCED 2), což odpovídá druhému stupni základní školy. Pro následující dva roky je vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3B) a poté dva roky terciárního (ISCED 5B) vzdělávání. [39, s. 35]

V České republice si lze představit pod **postsekundárním neterciárním vzděláváním** některé programy s charakterem doplňujícího či rekvalifikačního vzdělání pro absolventy středních škol. Za postsekundární vzdělávání lze považovat i jednoleté pomaturitní kursy cizího jazyka, rekvalifikační kursy na středních školách s výučním listem a na vysokých školách – bez udělení titulu – rekvalifikační kursy pro absolventy středních škol apod.

V rámci této úrovně vzdělávání lze rozeznávat tyto stupně:

a) **nástavbové studium** (ISCED 4A) – využívají uchazeči – absolventi tříletých oborů s výučním listem (ISCED 3C) za účelem doplnění středního vzdělání o maturitní vysvědčení. Jde většinou o dvouleté studium zakončené maturitní zkouškou.

b) **zkrácené studium k získání středního vzdělání s výučním listem (ISCED 4C)** – určeno jak pro absolventy oborů s maturitní zkouškou (ISCED 3A), tak i oborů s výučním listem (ISCED 3C) za cílem dalšího vzdělání. Studium završené závěrečnou zkouškou je jedno- až dvouleté.

c) **zkrácené studium k dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou (ISCED 4A)** – pro absolventy těchto oborů, kteří touží po další kvalifikaci. [39, s. 37]

Tab. č. 12: Počet žáků středního vzdělávání v ČR (školní rok 2003/04-2009/10)

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Žáci v oborech s maturitní zkouškou	372 100	378 445	383 150	389 629	389 881	390 460	385 737
z toho nižší stupeň víceletých gymnázií	42 190	42 514	43 114	42 965	42 829	42 330	41 639
Žáci v oborech s výučním listem	149 299	143644	137458	131419	123 827	116 738	114 032
Celkový počet žáků středních škol	479 209	479 575	477 494	478 083	470 879	464 868	458 130
Podíl na populaci 15–18letých	90,7 %	91,9 %	91,7 %	91,9 %	92,0 %	91,9 %	94,7 %

Zdroj: databáze ÚIV [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.uiv.cz/clanek/729/2011/>>.

Účast žáků ve středním vzdělávání s výučním listem je o téměř třetinu nižší než v případě počtu žáků v oborech zakončených maturitní zkouškou, kde se jejich vývoj ve školním roce 2003/04-2008/09 neustále zvyšoval. Lze se domnívat, že možnou příčinou zvyšujícího se podílu žáků v oborech středního vzdělávání s maturitní zkouškou je snaha škol naplnit svou dispoziční kapacitu přijímáním žáků s horším prospěchem, tudíž snižující se zájem o obory středního vzdělávání s výučním listem není jediným faktorem. Podíl věkové skupiny 15-18letých dětí na středním vzdělávání ve školním roce 2009/10 byl 94,7 % navzdory tomu, že střední vzdělávání již není součástí povinné školní docházky.

Tab. č.13: Počet středních škol, tříd, žáků na třídu v ČR (školní rok 2006/07-2009/10)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Počet středních škol	1475	1439	1432	1427
Počet tříd	21 805	21 726	21 640	21 540
Počet žáků na třídu	24,9	24,6	24,6	24,1

Zdroj: *Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010* [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

V tabulce je uveden počet středních škol včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve školním roce 2009/10 připadalo na jednu třídu 24,1 žáků. Je poukázán i významný posun pramenící z celkového počtu 1427 středních škol, ve kterých studovalo 458 130 žáků v roce 2009. Ukazatel počtu žáků/1 školu se od sledovaného školního roku 2007/2008 do roku 2009/10 postupně snižoval od 371 na 364 žáků/1 školu.

6.1.4. Terciární vzdělávání

Za relativně novou součást terciárního vzdělávání bývají označovány vyšší odborné školy, na úrovni ISCED 5B. Terciární vzdělávání je poskytováno tradičně vysokými školami, a sice na úrovni ISCED 5A a 6. Mohou být univerzitní i neuniverzitní. [39, s. 40]

A) Vyšší odborné vzdělávání

Jejich zavedení lze zaznamenat ve školním roce 1992/93, již od roku 1995 jsou považovány za běžnou součást vzdělávacího systému. Je od nich očekáváno pokrytí segmentu kvalifikačních potřeb na rozmezí středního a vysokoškolského vzdělávání. Jejich vznik byl při středních odborných školách, s nimiž doposud tvoří jeden právní subjekt. Vyšší odborné vzdělávání (ISCED 5B) je řízeno školským zákonem č. 561/2004 Sb. podobně jako u nižších úrovní vzdělávání. Podrobnosti jsou upraveny vyhláškou o vyšším odborném vzdělávání (č.10/2005 Sb.) Délky vzdělávacích programů vyšších odborných škol je v denní formě tříletá, ve zdravotnických programech 3,5letá počítaje v tom i odbornou praxi. Pro určitý obor jsou školou zpracovávány odpovídající vzdělávací programy, přičemž tento program podléhá akreditaci udělenou ministerstvem školství na základě stanoviska Akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání. [39, s. 40]

Praktická příprava v oboru je základní složkou u tohoto typu studia a je uskutečňována formou praktického vyučování ve škole či formou odborné praxe na pracovištích.

Organizace studia na vyšších odborných školách je přiblížena studiu vysokoškolského se zřetelem na individuální přípravu. Ve spolupráci s vysokými školami jsou realizovány i bakalářské programy. [39, s. 41]

Vzdělávání je zakončeno absolutoriem, složeného z odborné zkoušky z odborných předmětů, cizího jazyka a z obhajoby absolventské práce, někdy může být touto součástí i ověření praktických dovedností. Absolventi vyššího odborného vzdělávání získávají vysvědčení o absolutoriu a diplom s označením diplomovaný specialista (zkratka DiS., uváděná za jménem). Novelizací vysokoškolského zákona z roku 2004 byl usnadněn přechod z vyšších odborných škol na školy vysoké stanovením odlišných podmínek pro přijetí uchazečů absolvujících akreditovaný vzdělávací program nebo jeho část na vyšší odborné škole než u ostatních, což je v plné kompetenci vysokých škol. [39, s. 42]

V současnosti si lze povšimnout výrazného sblížování výše zmiňovaných obou typů terciárního vzdělávání, avšak u vyšších odborných škol nedošlo k začlenění do boloňského procesu. [39, s. 41]

B) Vysokoškolské vzdělávání

Zákonem o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.) ve znění pozdějších předpisů se řídí vysoké školy. Činnost vysokých škol je dále upravována i jejich vnitřními předpisy, navazujícími na tento zákon a podléhajícími registraci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Dle zákona je členění vysokých škol na dva typy – instituce univerzitní (univerzity), kde jsou k dispozici všechny typy studijních programů (bakalářský, magisterský a doktorský), a neuniverzitní, kde jsou převážně programy bakalářské vyjma doktorských programů. Vysokoškolským zákonem byla způsobena výrazná změna v institucionální struktuře vysokých škol. Většinu dříve státním vysokým školám byl přidělen statut veřejných vysokých škol, většina z nich jsou univerzity, dvě nově vzniklé jsou neuniverzitní. Charakter státních vysokých škol zůstal však i nadále zachován Univerzitě obrany (vzniklá 1. 1. 2004 z původních tří vojenských škol) a Policejní akademii ČR, jejichž zřizovateli jsou příslušná ministerstva (obranu a vnitra). Typem neuniverzitních vysokých škol jsou soukromé vysoké školy, vychází ze vzniku soukromých vyšších odborných škol. Na vysokých školách jsou uskutečňovány akreditované studijní programy (150 kmenových studijních programů), ale i programy celoživotního vzdělávání (orientace na výkon povolání nebo zájmově). [39, s. 43]

Zákonem není předepsána délka studia pro konkrétní obor, avšak na všech univerzitních vysokých školách je zavedeno třístupňové studium, z nichž standardní doba studia u bakalářského studijního programu je 3-4 roky získáním titulu bakalář (Bc.), u magisterského programu je 1-3 roky s udělením titulu magistr (Mgr.), inženýr (Ing.) a další tituly z příslušných oborů. V neposlední řadě u doktorského studijního programu je doba studia 3-4letá s titulem doktor (Ph.D.).[39, s. 47]

S důsledky vývoje v Evropě, zejména v návaznosti na Boloňský proces a též i na návrhy Evropské komise je spjat vznik Národního rámce kvalifikací pro terciární vzdělávání, který je brán za součást Národní soustavy kvalifikací. Tento rámec lze ztotožňovat jak s rámcem kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání, tak i s Evropským rámcem pro celoživotní učení . [39, s. 44]

Otázka reformy vysokého školství byla rozebírána na tiskové konferenci ministra školství ze dne 31.8.2010, v níž byla vyslovena potřeba o vytvoření paragrafového znění dvou klíčových reformních zákonů o terciárním vzdělávání a o finanční pomoci studentů, zároveň bylo i vyjádřeno očekávání dobrých výsledků od odborného týmu Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání za účelem zajištění výsledné kvality a konkurenceschopnosti terciárního vzdělávání v České republice. Dle členů Rady je nutné zohlednit specifika a vnitřní organizace vysokých škol s cílem zvýšení konkurenceschopnosti ve světě.[41]

Tab. č. 14: Počet institucí terciárního vzdělávání v ČR (školní rok 2001/02-2009/10)

	2001/02	2004/05	2007/08	2008/09	2009/10
Vyšší odborné školy	-	174	177	184	184
Veřejné vysoké školy	24	24	25	26	26
Státní vysoké školy	4	2	2	2	2
Soukromé vysoké školy*	17	36	43	45	45
Celkem vysokých škol	45	62	70	73	73

*Pozn.: Počet akreditovaných institucí byl vyšší. Pouze školy, které vykázaly počet studentů.

Zdroj: *Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010* [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

Počet vysokých škol za sledované období značně vzrostl oproti počtu vyšších odborných škol, který je již dva roky ustálen na stejném počtu, tj. 184. V roce 2001 bylo v České republice celkem 45 vysokých škol, z toho bylo 24 veřejných, 17 soukromých a 4 státní. V roce 2009 počet vysokých škol dosáhl 73, z toho 26 jich bylo veřejných, 45 soukromých, 2 státní.

Tab. č. 15: Počet studentů v terciárním vzdělávání podle formy vzdělávání/studia a typu studijního programu v ČR (školní rok 2003/04-2009/10)

Forma vzdělávání/studia		2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Vyšší odborné školy								
Celkem		30 681	29 759	28 792	27 650	28 774	28 027	28 749
Z toho	denní forma vzdělávání	25 550	25 033	23 881	22 696	22 295	20 759	20 681
	ostatní formy vzdělávání	5 131	4 726	4 911	4 954	6 479	7 268	8 068
Vysoké školy								
Celkem		243 801	264 893	289 578	316 367	344 138	368 212	389 231
Z toho	prezenční studium	195 658	208 075	223 231	238 322	252 107	263 911	277 184
	distanční a kombinované studium	49 943	58 873	68 708	80 812	95 331	108 126	116 396
Bakalářské studijní programy		90 185	123 248	154 076	181 992	207 939	229 029	243 400
Magisterské studijní programy		123 876	107 298	93 451	79 469	65 191	53 362	46 147
Magisterské navaz. studijní programy		14 205	17 203	23 974	35 945	51 475	66 243	79 226
Doktorské studijní programy		20 026	21 428	22 314	23 311	23 986	24 538	25 680

Pozn.: Do studia na vyšších odborných školách nebylo zařazeno studium na konzervatořích ani na jazykových školách s právem státní závěrečné zkoušky.

Zdroj: databáze ÚIV [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.uiv.cz/clanek/729/2017/>>.

Ve školním roce 2009/10 se na 184 vyšších odborných školách vzdělávalo 28,7 tis. studentů. V denní formě studovalo 72 % z nich. Počet studentů vysokých škol dosáhl v roce 2009 hodnoty 389,2 tis. (v prezenčním studiu 277,2 tis., v distančním a kombinovaném studiu 116,4 tis. celkem a 4,3 tis. studentů studuje jak program prezenční, tak distanční či kombinovaný). Meziročně došlo k nárůstu počtu studentů o 5,7 %, za celé sledované období pak k nárůstu o 59,7 %. Skladba studujících v roce 2009 z hlediska typu

studijního programu je následující: v bakalářských programech je 243,4 tis. studentů, v magisterských programech 46,1 tis. studentů, v navazujících magisterských programech (pro absolventy bakalářských programů) 79,2 tis. studentů a v doktorských programech 25,7 tis. studentů. Na soukromých vysokých školách studuje 56,4 tis. studentů, na veřejných pak 333,6 tis. studentů. Je patrné, že 0,7 tis. studentů realizuje své studium jak na veřejné, tak na soukromé vysoké škole.

6.1.5. Vzdělávání dospělých

Další vzdělávání a odborná příprava je zajišťována školami, zaměstnavateli, orgány veřejné správy a samosprávy a jejich vzdělávacími institucemi, dále také nestátními ziskovými organizacemi s profesními a komerčními subjekty. [39, s. 48]

Tab. č. 16: Rozdíly v učení dospělých studentů a studentů v počátečním vzdělávání

Dospělí studenti	Studenti počátečního vzdělávání
Úprava obsahu a metod učení se ohledem na dosažené znalosti a vzdělávací potřeby dospělých	Obsah a metody výuky jsou jednotně vymezeny
Získané poznatky konfrontují se svými praktickými zkušenostmi	Přijímají předkládané informace bez podrobnější analýzy
Vyšší schopnost abstrakce díky možnosti využití dříve nabytých poznatků	Problémy s osvojováním abstraktních pojmů
Možnost okamžité aplikace získaných znalostí a dovedností se zájmem o praktické poznatky	Omezená možnost ve využití získaných znalostí v praxi (možnost použití až za určité časové období)
Předpoklad vyšší motivace k učení s využitím nových poznatků	Oslabení motivace k učení v důsledku slabé nemožnosti uplatnit nabyté dovednosti v praxi
Vyšší vlastní aktivita v učení, rovnocenné vztahy s vyučujícími	Podřízený vztah k vyučujícímu s nižší aktivitou zapojení
Odpovědnější přístup k učení	Pocit slabší odpovědnosti za vlastní rozvoj
Spoléhání na vlastní schopnosti (studium ve volném čase)	Studijní podpora okolí (učení každodenní hlavní náplní)

Zdroj: VYCHOVÁ, H. Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU. 1. vydání. Praha: VÚPSV, 2008. 185 s. ISBN 978-80-7416-017-2. [cit. 2010-10-19]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_281.pdf>.

Prostřednictvím stručně vymezených zásadních rozdílů ve stylech učení dospělých a mladých studentů je poukazováno na nutnost zohlednit tyto odlišnosti v příslušných fázích celoživotního vzdělávání. Použitím shodných výukových metod a přístupů vyučujících z počátečního vzdělávání do vzdělávání dospělých by mělo za následek způsobení dostatečně neefektivního či dokonce kontraproduktivního vzdělávání spojené např. se střetem dospělých s jejich dětskými léty a posílení tak jejich odporu a ztrátě motivace

k dalšímu učení. Proto je třeba využít specifických metod – např. manažerských her, rolí, atd. [44, s. 20]

Tab. č. 17: Počet studujících celoživotní vzdělávání v ČR (školní rok 2006/07-2008/09)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009
V celoživotním vzdělávání celkem	43 659	44 071	47 347
Z toho v distančním studiu	12 003	11 053	11 735
z toho na veřejných VŠ	39 731	39 174	42 767
Absolventi úspěšně ukončeného studia	16 487	18 717	24 486

Pozn.: Ve školním roce 2006/07 až 2008/09 byly data sledována vždy od 1.11. daného roku do 31.10. příslušného roku.

Zdroj: Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010 [online]. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

V grafu je popisován průběh vývoje počtu dospělých na celoživotním vzdělávání. Od roku 2006 se celkový počet osob účastnících se celoživotního učení neustále zvyšuje, z čehož je největší zastoupení na veřejných vysokých školách. V roce 2009 bylo poskytováno veřejnými vysokými školami další vzdělávání osobám v zastoupení 90 % z celkového počtu osob v dalším vzdělávání.

6.1.6. Financování školství v ČR

V rozhodující míře je školství financováno z veřejných rozpočtů, a to ze státního rozpočtu a z rozpočtů územních správních celků – krajů a obcí. Část prostředků je školami získávána vlastní hospodářskou činností včetně účasti na mezinárodních programech. Je prosazována snaha o zvýšení účasti rodin na financování vzdělávání. Velmi zanedbatelný podíl na financování profesní přípravy žáků je z pohledu podniků. Princip financování prošel podstatnou změnou v r. 1992. Z financování na instituci byl zpozorován přechod na normativní financování, v kompetenci ministerstva byly stanoveny jednotkové neinvestiční výdaje, tzv. normativy neinvestičních výdajů na žáka/studenta. Státní finanční politika v odvětví školství je doprovázena odpovědností ministerstva tohoto resortu. Finanční toky jsou ve školství spravované kraji a obcemi (tj. ve školách od preprimárních až po sekundární), ve vysokém školství a v dalším vzdělávání značně odlišné. [42, s. 56]

Tab. č. 18: Makroekonomické ukazatele školství v ČR (2003-2009)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HDP v mld. Kč (v běžných cenách)	2 577,6	2 811,2	2 982,0	3 225,6	3 539,1	3 687,3	3 630,4
Veřejné výdaje na školství v mld. Kč	115,9	123,0	130,3	142,8	153,0	151,0	160,5
Veřejné výdaje na školství v relaci k HDP v %	4,5	4,4	4,4	4,4	4,3	4,1	4,4

Zdroj: Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010 [online]. [cit. 2011-03-01].

Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

Meziroční snížení veřejných výdajů na školství v roce 2008 na 151 mld. Kč ze 153 mld. Kč je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. Nevyčerpané prostředky organizačních složek státu se již nepřevádějí do rezervního fondu a nejsou tak zahrnuty ve výdajích za rok 2008. V závislosti na tomto vývoji došlo také k poklesu podílu výdajů na vzdělávání mezi roky 2007 a 2008, tj. z 4,3 % na 4,1 % hrubého domácího produktu.

Preprimární až sekundární vzdělávání - Školství podléhající školskému zákonu (i vyšší odborné školy) je financováno z ústředního státního rozpočtu a rozpočtů zřizovatelů. Převážnou částí neinvestičních (provozních) výdajů je v školách a školských zařízeních uhrazována z ústředního státního rozpočtu. Ostatní provozní výdaje jsou hrazeny zřizovateli (obce či kraje); v případě soukromých a církevních škol je úhrada z ústředního státního rozpočtu. Investiční výdaje jsou hrazeny vždy zřizovateli, tj. v případě mateřských a základních škol z rozpočtů obcí a v případě středních a vyšších odborných škol z rozpočtů krajů, v případě soukromých a církevních škol z rozpočtů soukromých či církevních zřizovatelů. Normativy jsou stanovovány v návaznosti na předchozích letech se závislostí na předpokládaných počtech žáků příslušných věkových skupin včetně finančního vlivu předpokládaných změn. V roce 2009 byl demografickým vývojem snížen celkový počet žáků financovaných normativy o 1,56 % s ohledem na odlišný vývoj v jednotlivých věkových skupinách. [42, s. 57]

Tab. č. 19: Výše normativů v ČR v letech 2005-2009 (v Kč)

Věková kategorie	2005	2006	2007	2008	2009
3-5	33 284	34 478	36 183	37 096	37 496
6-14	35 641	37 907	41 542	43 199	44 126
15-18	46 650	48 414	50 775	52 512	52 131 ¹⁾
19-21	39 880	41 848	43 905	44 954	4 435
3-18 v KZÚV	-	177 592	186 905	210 262	212 526

Pozn.: KZÚV = krajské zařízení ústavní výchovy

¹⁾ Snížení republikového normativu je způsobeno přímým započítáním žáků prvních ročníků denní formy nástavbového studia v roce 2009.

Zdroj: Rozpočet resortu školství, kap. 333-MŠMT stát. rozpočtu ČR. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.

Prostředky jsou poskytovány krajům ve výši součinu počtu žáků v jednotlivých kategoriích a republikových normativů. Výsledná částka je určena nejen pro samotnou výuku, ale i na další vzdělávací výdaje a služby s tím spojené. Každým krajským úřadem je stanovena a zveřejňována vlastní soustava normativů neinvestičních výdajů připadající na jednotku výkonů (tj. dítě, žáka) v jednotlivých studijních oborech, typech a formách ve školských zařízeních ve svém územní působnosti dle pravidel stanovených vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. [42, s. 58]

Terciární vzdělávání - Vyšší odborné školy jsou financovány podle školského zákona, ačkoliv je vzdělávání na vyšších odborných školách, a to i veřejných poskytováno za úplaty představující příjem právnické osoby, díky které je zajištěn bezproblémový chod školy. Ve veřejných vyšších odborných školách je výše této úplaty stanovena ředitelem školy a v současnosti se pohybuje v rozmezí 2,5 až 5 tisíc Kč ročně. U soukromých subjektů je školné určováno dle vlastní materiální a technické náročnosti oboru v rozmezí 15-17 tisíci Kč. [42, s. 169]

Hospodaření vysokých škol je upraveno zákonem o vysokých školách. Státní vysoké školy jsou financovány ze státního rozpočtu, z rozpočtových kapitol ve správně ústředních orgánů – Univerzita obrany z kapitoly Ministerstva obrany, Policejní akademie z kapitoly Ministerstva vnitra. Hlavním zdrojem financování veřejných vysokých škol (každoročně téměř 70 % příjmů vysokých škol) jsou prostředky ze státního rozpočtu. Dalšími zdroji jsou poplatky spojené se studiem, výnosy z majetku, výnosy hlavní a doplňkové činnosti a

příjmy z darů a dědictví, prostředky ze státních fondů, z národního fondu a rozpočtů obcí a krajů. Veřejnou školou je sestavován vyrovnaný rozpočet. Vyúčtování hospodaření je prováděno po skončení kalendářního roku a je předkládáno ke kontrole Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy („dále jen jako MŠMT“). [42, s. 59]

Prostřednictvím následujících tří ukazatelů je veřejnými vysokými školami získáváno téměř 83 % neinvestičních prostředků. Jsou zde zjišťovány přepočtené počty studentů v jednotlivých studijních programech vynásobených koeficienty ekonomické náročnosti příslušných studijních programů. Následně součtem těchto součinů je získán výpočet tzv. normativního počtu studentů veřejné vysoké školy. Výše příspěvku na studijní programy (ukazatel A) je dán součinem normativního počtu studentů veřejné školy k 31.10. předchozího akademického roku a základního normativu. Podíl prostředků získaných prostřednictvím tohoto ukazatele, na celkových neinvestičních výdajů v roce 2009 činil 77 %. Ukazatelem B1 je reflektován nárůst počtu studentů a zároveň dodržení akceptovaného počtu studentů, jehož stanovení bylo na základě dohody veřejné vysoké školy s ministerstvem. Podíl tohoto ukazatele na celkových neinvestičních prostředcích v roce 2009 činil 1,1 %. Podporou dokončování studia se zabývá ukazatel B2. Ministerstvem je každoročně stanovován základní příspěvek (tzv. bonifikace) na absolventa. V roce 2009 byl snižován až na 9 503 Kč v závislosti na vývoji z předchozích let. Podíl ukazatele B2 na celkových neinvestičních prostředcích byl za rok 2009 ve výši 4,6 %. V doktorských programech je na počty studentů udělována mimo jiné i dotace na stipendia (v roce 2009 činila roční výše 88 775 Kč). [42, s. 60] Vysokým školám jsou poskytovány dotace na část nákladů spojených s ubytováním a stravováním jsou však poskytovány přímo studentům dle stanovených podmínek, na sociální účely kam je věnováno 0,6 % celkového rozpočtu vysokých škol. Veřejné vysoké školy mohou ke své činnosti využívat i řadu mimorozpočtových, účelových prostředků získaných např. ze sponzorských darů. Významné místo je zaujímáno finančními prostředky ze zapojení do ESF. [42, s. 61]

Soukromé vysoké školy jsou jako subjekty právnických osob povinny ze zákona o vysokých školách zajistit finanční prostředky pro svou vzdělávací a vědeckou, výzkumnou či uměleckou činnost. V případě soukromých vysokých škol jako obecně prospěšných společností lze získat od MŠMT státní dotaci na podporu uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání. Poplatky

spojené se studiem na soukromých vysokých školách včetně standardní doby studia jsou stanoveny ve vnitřním přepisu soukromé vysoké školy.[42, s. 186]

Celoživotní učení - Další vzdělávání je financováno ze školského rozpočtu za podmínky, že realizace tohoto typu vzdělávání je ve školách pokládána za uznávaný stupeň vzdělání. V ostatních případech je financováno resorty, podniky nebo samotnými vzdělávajícími se osobami. [42, s. 61]

Nejvýznamnější částí vzdělávacích nákladů dospělých jsou náklady obětované příležitosti, kterých je nutné se po dobu vzdělávání dospělých vzdát. Vyjma standardních nákladů vzdělávání, jako jsou např. platby za vzdělávací kurzy, výdaje na dopravu, nákup studijních materiálů apod., jsou vyvíjeny určité tlaky snižující prospěšnost tohoto typu vzdělávání realizovaného v pozdějším věku. [44, s. 22]

Studium dospělých poskytující vzdělání definovaného stupně je podporováno z prostředků MŠMT, a sice na vysokých školách shodným normativem s prezenčním studiem, na středních školách určitým procentem z normativu na žáka denního studia dle příslušného oboru a formy vzdělávání. Financování podnikového vzdělávání je záležitostí zaměstnavatele. Rekvalifikační kurzy jsou podporovány z různých zdrojů, např. nezaměstnaným je hrazena rekvalifikace úřady práce. Určité prostředky na další vzdělávání jsou směřovány ze zahraničí, zejména z ESF. [42, s. 62]

6.2. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V NĚMECKU

V Německu se lze setkat se šestnácti různorodými vzdělávacími systémy realizovanými v jednotlivých spolkových zemích s působením vlivu historických, společenských či politických specifik dané oblasti. Centrální řízení federální vládou je omezeno na regulaci a koordinaci profesní přípravy, vědeckého výzkumu, podporu rozvoje vysokých škol a stipendií. Školství je řízeno zemskými úřady, federální vládou je jejich činnost koordinována a je tak vytvářen společenský rámec. Kromě sítě státních škol i zde existuje síť soukromých a církevních škol. Společné pro všechny spolkové země jsou: délka povinné školní docházky, zajišťování návaznosti vzdělávacích stupňů, označování vzdělávacích zařízení, vzájemné uznávání vysvědčení, systém známkování. Školský systém je tvořen předškolním (preprimárním) vzděláváním, primárním okruhem – 1. cyklus (v ČR jde o I. stupeň základní školy), sekundárním okruhem – 2. cyklus (v ČR

jde o II. stupeň základní školy včetně vzdělávání na středních školách), terciárním okruhem – 3. cyklus (v ČR se týká vysokých škol) a další vzděláváním (dospělých). [45]

6.2.1. Předškolní (preprimární) vzdělávání

Předškolní výchova je koncipována jako dobrovolná. V současnosti jsou zřízeny stacionáře (v ČR jesle) pro děti do 3 let věku jako pomoc rodičům pro sladění jejich zaměstnání a výchovy dětí, tyto školská zařízení jsou rovněž považována za základní součást vzdělávacího systému. (46, s. 71) Mateřské školy (Kindergarten) jsou určeny pro děti ve věku 3-6 let, kde je sledován rozvoj a působení dítěte v rámci skupiny. Tzv. předtřídami (Vorklassen) je zajišťována mimořádná příprava dětí na základní školu, obzvláště dětem neprokazujícím dostatečnou školní zralost. [45]

Tab. č. 20: Vývoj počtu 3letých dětí v centrech o péči dětí ve východním a západním Německu v roce 2006 a 2009 (v tisících)

	východní Německo		západní Německo		východní Německo	západní Německo
	2006	2009	2006	2009	relativní změna	relativní změna
dětí do 3 let (bez pevné struktury skupiny)	8 291	8 147	7 535	14 235	-2%	+89%
3leté děti ve skupinách stejného věku	56 688	71 901	20 041	53 414	+27%	+167%
2leté děti v mateřských školách pro 2leté	6 876	6 280	35 748	46 855	-9%	+31%
3leté děti ve skupinách smíšeného věku	35 904	36 819	53 364	82 398	+3%	+54%

Zdroj: Statistische Ämter des Bundes and der Länder, Kinder- und Jugendhilfestatistik; Forschungsdatenzentrum der Statistischen Landesämter, eigene Berechnungen [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bildungsbericht.de/daten2010/bb_2010.pdf>.

V porovnání s rokem 2006 bylo v roce 2009 poukazováno na nejvyšší růst u skupiny dětí mladších 3 let u nezávislé skupiny v západním Německu o 89 % oproti situaci ve východním Německu, kde byl tento ukazatel snížen o 2 %. V roce 2006 bylo v západním Německu postaráno o prvních 20 000 3letých dětí, v roce 2009 bylo přijato 53 000 dětí, což bylo představováno nárůstem o 167 %. V západním Německu došlo u skupiny 2letých dětí ke zvýšení jejich počtu pouze o 31 % v mateřských školách

otevřených pro 2leté děti, tj. 47 000 dětí. Je vidět, že otevření těchto školek pro skupinu 2letých dětí je považováno za dosti význačné.

6.2.2. Základní (primární) vzdělávání (Grundschule)

Úkolem základních škol je převést své žáky z preprimárního vzdělávání orientovaného na hry více na systematictější formu školního vzdělávání a přizpůsobení tak obsahu výukových programů za účelem splnění různých studijních požadavků a možností kladených na jednotlivé žáky. Cílem základní školy je poskytnout žákům základ pro další úroveň vzdělávání a celoživotního učení. Zvláštní význam je přikládán celkovému zlepšení jazykových znalostí a základních znalostí matematických a vědeckých konceptů. Děti jsou vedeny k rozvoji psychomotorických dovedností a společenskému chování. Funkcí základních škol je položení základu pro nezávislé myšlení, práci a poskytnutí zkušeností z interakce s ostatními lidmi pro děti s různým individuálním studijním zázemím a schopností učit se. [46, s. 80] První stupeň (primární vzdělávání) je obvykle čtyřletý. V deseti letech je klíčovým faktorem pro vstup do další vzdělávací dráhy tento zmíněný věk. [45]

Tab. č. 21: Procentní podíl 6letých žáků na primárním vzdělávání v Německu (školní rok 2003/04-2008/09)

	Školní rok					
	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Německo	51,9 %	53,3 %	56,6 %	57,9 %	59,4 %	59,9 %
Chlapci	48,7 %	50,0 %	53,2 %	54,8 %	56,1 %	56,5 %
Dívky	55,2 %	56,7 %	60,2 %	61,2 %	62,9 %	63,4 %
západní Německo	52,8 %	53,9 %	56,1 %	57,4 %	59,2 %	59,8 %
východní Německo	46,5 %	49,6 %	59,5 %	60,9 %	60,5 %	60,1 %

Zdroj: Statistische Ämter des Bundes and der Länder, Schulstatistik; Bevölkerungsstatistik, eigene Berechnung [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW:<http://www.bildungsbericht.de/daten2010/bb_2010.pdf>.

Celkový sledovaný podíl žáků se vyvíjel rostoucím trendem, z čehož vyšší podíl je dle pohlaví zastoupen dívkami ve zkoumaném období. V západním Německu byl zpočátku ve školním roce 2003/04 evidován větší podíl žáků s povinnou školní docházkou (52,8 %),

avšak ve školním roce 2008/09 byl předstihnut 60,1% podílem žáků na základním vzdělávání zachyceným ve východním Německu.

6.2.3. Sekundární vzdělávání

Soustava sekundárního vzdělávání je tvořena:

a) **hlavní škola** (Hauptschule) – délka studia je 5-6 let, kdy je poskytováno všeobecné vzdělání a umožňován přístup k přípravě na budoucí povolání případně i na další vzdělávání. Tento typ školy není v takové hojné míře využíván, někdy bývá označována za „zbytkovou školu“, je vymezena pro méně nadané děti. V současnosti jsou takové školy navštěvovány zejména dětmi imigrantů s nízkou jazykovou vybaveností.

b) **reálná škola** (Realschule) - délka studia je 6letá po ukončení tohoto typu studia je předpokladem pro další vzdělávání na středních školách, gymnáziích, odborných gymnáziích a vyšších odborných školách.

c) **gymnázium** - s 9letým studiem, obvykle 5. - 13. ročník. Někdy lze nalézt i existenci nástavbového studia po 7. ročníku hlavní školy. Vstup na vysoké školy je umožněn mimořádně nadaným absolventům reálných škol s úspěšně složenou maturitní zkouškou.[47]

Maturita (Abitur) je označována za zkoušku všeobecné vysokoškolské zralosti. Obecně vyžadovaná úroveň vzdělání je výrazně vysoká, neexistuje však jednotná maturita. Výsledek pak může být značným příspěvkem pro ovlivnění přijetí či nepřijetí na vysokou školu. Na maturitu jsou v Německu vyhrazeny poslední tři roky studia ze čtyř předmětů, z nichž dva jsou na základní (Grund) a dva na pokročilé (Leistung) úrovni. Maturita může být skládána pouze těmi studenty, kteří nejméně dva roky souvisle studovali německý jazyk, cizí jazyk, matematiku. Do výsledku jsou započítávány výsledky zkoušek a známky z maturitních předmětů vystudovaných v průběhu posledních tří let studia. Maturitní vysvědčení je pak jediným požadavkem vysoké školy při přijímání studentů (doplňující podmínky jsou vztaženy k výjimečným a žádaným oborům jako medicína, práva, výpočetní technika a statistika). [47]

V sekundárním cyklu byl zaznamenán vznik také nového netradičního a nepříliš rozšířeného typu střední integrované školy s názvem tzv. **souhrnná škola** (Gesamtschule). Touto střední školou s přibližně 6 % žáků jsou sjednocovány všechny tři předchozí typy, je vnitřně diferencovaný s rozdílnými výstupy žáků. Výskyt tohoto typu školy je významně

odlišován v jednotlivých spolkových zemích – např. v Berlíně ji navštěvuje čtvrtina z celkového počtu žáků, zatímco v Bavorsku a Bádensku-Württembersku jen 0,5 % žáků.[45]

V Německu je **postsekundární vzdělávání** uskutečňováno na k tomu vymezených školách (Abendgymnasien, Kollegs, Berufsoberschulen) a na vyšších odborných školách jsou organizovány kurzy vzdělávání vedoucí k budoucímu povolání dle zaměření.[48, s. 47]

Tab. č. 22: Účast žáků ve věku 10-19 let na jednotlivých stupních sekundárního vzdělávání v Německu za rok 2004 a 2009 (v %)

	Hlavní škola		Absolutní změna	Reálná škola		Absolutní změna	Gymnázium		Absolutní změna
	2004	2009		2004	2009		2004	2009	
Účast žáků v jednotlivých typech škol	23,4 %	20,5 %	-2,9 %	37,2 %	31,9 %	-5,3 %	44,7 %	47,4 %	+2,7 %

Zdroj: Freiwilligen survey, eigene Berechnungen [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW:<http://www.bildungsbericht.de/daten2010/bb_2010.pdf>.

Účast žáků na jednotlivých typech sekundárního vzdělávání je rozdílně strukturována dle dosaženého věku. V roce 2009 byl v hlavní škole s délkou studia 5-6 let patrný pokles o téměř 3 % žáků, relativní snížení bylo zjištěno i v návštěvnosti reálné školy s 6letou délkou studia. Účast na reálné školy byla v roce 2009 o zhruba 5 % nižší než v roce 2004. Naopak gymnázia s 9letým studiem v roce 2009 navštěvovalo více studentů, bylo registrováno zvýšení účasti studentů na tomto typu středních škol o 3 %.

6.2.4. Terciární vzdělávání

A) Vyšší odborné vzdělávání

V Německu je organizace vyšších odborných škol na odlišné bázi než v České republice. Vyššími odbornými školami je nabízeno plnohodnotné vysokoškolské studium s dosažením akademického titulu. Studium je pojato na převážně praktickou výuku v menších početních seskupení. Na těchto školách je nejen vyučováno, ale je zde i prováděna vědecká činnost se zaměřením na využití v praxi. Akademicky vzdělaní absolventi jsou připravováni vyššími odbornými školami na praxi v technických profesích, podnikovém hospodářství či dokonce v sociální oblasti. Univerzitami je však nabývána lepší prestiž. [47]

B) Vysokoškolské vzdělávání

Obory nabízenými univerzitami jsou např. medicína, přírodní vědy, technické vědy, humanitní vědy, právo, teologie, ekonomie, sociální vědy, pedagogika a zemědělské a lesnické vědy. Studium je děleno na zimní semestr počínaje v září/říjnu a letní semestr s počátkem v březnu/dubnu. Pro studium na univerzitách jsou stanovena vlastní pevná pravidla, ve vyšších semestrech je však studentům ponechávána větší možnost volby rozvržení studia dle vlastního uvážení. Na technických univerzitách lze studovat i humanitní obory, přesto je však stěžejním studium technických oborů. Nestátními univerzitami jsou různé soukromé, ale i církevní školy s úzkou specializací, na nichž je vybíráno školné. Pro přijetí na vysoké školy umělecké je vyžadováno složení talentové zkoušky a jisté nadání. Jsou ve většině případů státního charakteru, nejčastěji hudebního směru. K jejich absolvování je, samozřejmě, nutné jisté nadání a pro přijetí musí uchazeč složit talentovou zkoušku. Systém pedagogických škol je v Německu koncipován složitěji než v České republice, přičemž podmínky studia jsou v jednotlivých spolkových zemích odlišné. Pro budoucí povolání jako učitelé je možnost studovat na pedagogických školách nebo na univerzitách, kde pedagogické obory s sebou přináší označení Lehramt. Školy jsou členěny dle dalšího studentova budoucího učitelského působení, tzn. na základní škole, gymnáziu, středních odborných školách a podobně. Druhu studia je přizpůsobena i délka studia, která trvá přibližně 4 roky včetně zahrnutí praktické části nebo stáže. [47]

Struktura vysokoškolského studia: [47]

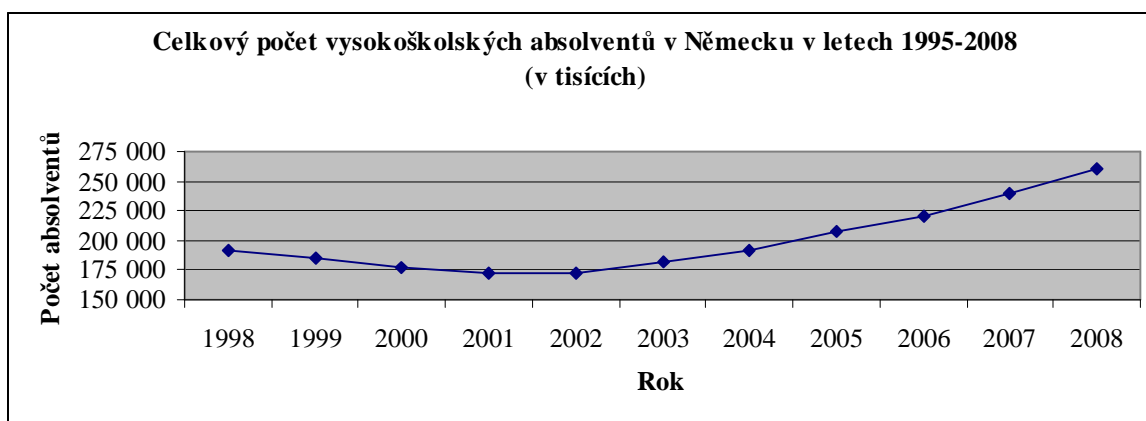
1. stupeň - Grundstudium – V tomto stupni je délka studia organizována na minimálně čtyři semestry završená složením zkoušky a obdržáním Vordiplomu (v magisterském stupni studia je skládána zkouška Zwischenprüfung).

2. stupeň - Hauptstudium – Tento stupeň je v koncipován na nejméně 5 semestrů, jehož závěr studia je ukončen státní zkouškou spojenou se získáním Diplomu (technické a ekonomické obory, sociální vědy) nebo udělením titulu Magister(a) Artium (humanitní obory). Státní zkouška je vyžadována pro budoucí zaměstnance státní správy nebo učitelé, lékaře, právníky apod.

3. stupeň - Aufbaustudium, popř. Ergänzungstudium – V posledním stupni je délka studia další dva roky, tento typ studia může být zakončen promováním (rozdíl od české promoce) a studentovi je udělen titul Doktor, což je v platnosti na univerzitách u doktorandského studia.

Vysokoškolské vzdělávání je poskytováno celkem 331 vzdělávacími institucemi, z čehož je 117 univerzitního charakteru, 158 vyšších odborných škol a 56 vysokých uměleckých škol. [49]

Graf č. 11: Vývoj celkového počtu vysokoškolských absolventů v Německu v letech 1995-2008 (v tisících)

Zdroj: Statistische Ämter des Bundes und der Länder, Hochschulstatistik [cit. 2011-02-14].
Dostupný z WWW: <http://www.bildungsbericht.de/daten2010/bb_2010.pdf>.

Vývoj počtu absolventů se od roku 2001 se neustále zvyšoval. V roce 2008 bylo evidováno 260 498 absolventů (z toho 124 515 absolventů a 135 983 absolventek), což je výrazný nárůst počtu vysokoškolských absolventů oproti roku 2001 (171 714 absolventů).

6.2.5. Vzdělávání dospělých

Mezi předměty dalšího vzdělávání lze zařadit pedagogiku, sociologii nebo předmětovou didaktiku, dalšími obory jsou např. ekologická či mediální výchova, informatika. Odpolední či večerní kurzy jsou představovány jako kratší formy vzdělávání. V Německu je tradičně zaveden tzv. konsekutivní model, kdy je studium rozděleno na dvě fáze. První fázi (3-5 let, na gymnáziích min. 4 roky) je odborné vzdělávání v oblasti výchovné, společenskovední a v předmětech aprobace, včetně didaktiky v oboru a školní praxe. Studium je uzavíráno první státní zkouškou. Druhá fáze (18-24 měsíců) je tvořena přípravnou službou zahrnující pedagogickou činnost na školách s doplňujícím vzděláváním ve studijním semináři. Studium je zakončeno druhou státní zkouškou. Další vzdělávání učitelů je povinné a je ve dvou formách. Další vzdělávání v jednom oboru a doplňkové

kvalifikace, přičemž vzdělávání učitelů všech stupňů škol, vyjma předškolního vzdělávání a učňovských zařízení, je organizováno na vysokých školách. [45]

Komplexní statistické údaje pro všechny oblasti dalšího vzdělávání nejsou v Německu k dispozici. Například statistiky vydané německou asociací pro vzdělávání dospělých (Deutscher Volkshochschulverband) za rok 2008 ukazují, že za hospodářský rok bylo nabízeno 957 veřejnými vysokými školami 569 tis. kurzů, tj. zhruba 15 milionů vyučovacích hodin dalšího vzdělávání. Z průzkumu Weiterbildungsbeteiligung in Deutschland prováděného spolkovým ministerstvem pro vzdělávání a výzkum (Bundesministerium für Bildung und Forschung - BMBF) vyplynul poznatek vypovídající o výrazném zvýšení účasti na dalším vzdělávání oproti předcházejícím rokům, neboť 25 % Němců ve věku mezi 19-64 rokem navštěvovalo kurzy dalšího vzdělávání v roce 1985 a v roce 2006 to bylo 43 %. [46, s. 189]

Dle věkového hlediska plyne, že návštěvnost mladých lidí u tohoto vzdělávání je častější než starších lidí. Celková návštěvnost osob mladších 35 let byla 46 % v roce 2006 navzdory tomu, že u osob ve věku mezi 50-64 rokem činil podíl na účasti dalšího vzdělávání 34 %. V porovnání s rokem 2006 bylo zaznamenáno zvýšení míry účasti ve všeobecném dalším vzdělávání o 3 % a v dalším odborném vzdělávání o 2 % u 50-64letých osob. [46, s. 190]

Tab. č. 23: Účast osob na dalším vzdělávání podle typu vzdělávání, věku a pohlaví v Německu za rok 2007 (v %)

Věková kategorie	Další vzdělávání (celkem)		Odborné vzdělávání		Individuální vzdělávání		Další vzdělávání (neprofesionální)	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Osoby mladší 50 let	50,8 %	45,7 %	36,2 %	28 %	14,5 %	14,9 %	9,1 %	13,1 %
Osoby mezi 50-65 lety	35,2 %	32,4 %	25,9 %	19,5 %	10,3 %	9,9 %	5,1 %	10,7 %

Zdroj: TNS Infratest Sozialforschung, AES 2007, deutscher Fragebogen. [cit. 2011-02-14].

Dostupný z WWW: <http://www.bildungsbericht.de/daten2010/bb_2010.pdf>.

U účasti osob ve věkovém rozhraní 50-65 let si lze povšimnout výrazného snížení oproti skupině osob mladších 50 let vzdělávajících se individuálně v celoživotním vzdělávání (odborná příprava na budoucí povolání) v 15% zastoupení. Relativně nízká účast byla zaznamenána u osob mezi 50-65 lety jak u mužů, tak i u žen účastníků se dalšího

vzdělávání nezaměřeného na odbornou oblast, což může vypovídat o zájmu neustále obnovovat své znalosti.

6.2.6. Financování školství v Německu

Politická a administrativní hierarchie je v Německu složena ze 3 úrovní: federace, spolkové země a místní orgány (Kommunen), tj. kraje a obce. Rozhodnutí o financování jsou přijímána na všech těchto třech úrovních, ale více než 90 % veřejných výdajů je poskytována spolkovými zeměmi a místními úřady. Financování školství v Německu je v současné době založeno na podmínkách, např. většina vzdělávacích institucí je podporována orgány veřejné správy, větší část finančních prostředků je získána přímo přiděly z veřejných rozpočtů, finanční pomoc od státu určená skupinám absolvujícím školení (studium), veřejné financování je výsledkem tvorby procesů v politickém a správním systému, v němž jsou veřejné výdaje na vzdělávání rozdělovány mezi federaci, spolkové země a místní úřady podle vzdělávací politiky. [46, s. 60]

Tab. č. 24: Veřejné výdaje na vzdělávání v Německu za rok 2006 (v mld. Eur)

Oblast	Výdaje (v mld. Eur)
Preprimární vzdělávání	12,336
Základní školy	51,409
Instituce vysokoškolského vzdělávání	19,374
Další vzdělávání (celoživotní)	2,043
Ostatní sdružení pro mládež	4,027
Celkem	89,188

Zdroj: Statistisches Bundesamt, Bildungsfinanzbericht 2009. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf>.

V roce 2006 byly veřejné výdaje federací, spolkovými zeměmi a místními úřady vnitrostátně vymezeny na vzdělávání ve výši 89,2 miliard Eur pro preprimární vzdělávání, základní školy, instituce vysokoškolského vzdělávání, další vzdělávání a jiná sdružení pro mládež.

Tab. č. 25: Podíl veřejných výdajů na HDP v německém školství za rok 2006 (v %)

Oblast	Podíl celkových veřejných výdajů (v %)	Podíl veřejných výdajů na HDP (v %)
Preprimární vzdělávání	2,45	0,53
Základní školy	10,23	2,21
Instituce vysokoškolského vzdělávání	3,85	0,83
Další vzdělávání (celoživotní)	0,41	0,09
Ostatní sdružení pro mládež	0,80	0,17
Celkem	17,74	3,84

Zdroj: Statistisches Bundesamt, Bildungsfinanzbericht 2009. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf>.

V roce 2006 byly výdaje v oblasti vysokého školství tvořeny z 3,8 % hrubým domácím produktem a ze 17,7 % celkovým veřejným rozpočtem Německa. Společným cílem federace a spolkových zemí je zvýšení podílu výdajů na vzdělávání a výzkum v souhrnu na 10 % hrubého domácího produktu do roku 2015.

Preprimární vzdělávání - Veřejné mateřské školy (Kindergärten) vedené orgány místní správy jsou financovány z místních orgánů, z dané spolkové země formou dotací na pokrytí investic, z personálních a materiálních nákladů a prostřednictvím rodičovských příspěvků, jejichž výše je závislá na finančních možnostech rodičů, což je odvíjeno od počtu jejich dětí nebo počtu rodinných příslušníků. Soukromé mateřské školy (Kindergärten) podporované kostely, iniciativou rodičů jsou rovněž financovány místní správou spolkové země. V roce 2013 by měly být vytvořeny stacionáře s celodenní péčí o děti pro 35 % dětí mladších tří let (celostátní průměr), dlouhodobě financované federací (770 milionů Eur jako pevný základ) a dále spolkovými zeměmi a místními orgány v přibližné výši 12 mld. Eur na rozšíření tohoto odvětví do roku 2013. [46, s. 61]

Primární až sekundární vzdělávání - Školní systém je financován na základě rozdělení pravomocí spolkovými zeměmi a místními orgány. Pro vyrovnání nákladů školy jsou některé výdaje (např. na dopravu žáků do školy a ze školy) jsou hrazeny z rozpočtu spolkové země, zpravidla ministerstvem školství a kultury. Místní orgány jsou podporovány zemí prostřednictvím grantů případně příspěvků na výstavbu školských zařízení nebo dotací na provozní náklady. [46, s. 61]

Proces modernizace a další rozvoj oblasti veřejné správy je v současné době zaměřeno na dosažení účinnějšího a efektivnějšího využívání zdrojů. Účelem tohoto procesu je především odstranění regulace využívaných zdrojů rozšířením finanční autonomie škol. Zvládnutí vlastních rozpočtových prostředků se v posledních letech v rámci škol výrazně zlepšilo na základě změny právních předpisů školy. Platby prováděné místními orgány pokrývají zhruba 19 % veřejných výdajů na vzdělávací systém a spolkovými zeměmi je pokryto cca 80 % výdajů na vzdělávání. V rámci duálního systému je řešena otázka financování odborného vzdělávání, které se odehrává ve dvou lokalitách, a to na Berufsschule (odborná škola) a v rozsahu společnosti (firemní školení). Odborné vzdělávání mimo školní sektor je financováno převážně společnostmi, jejichž čisté náklady byly 5,6 mld. Eur v roce 2007. V roce 2007 byly výdaje odborných škol financovaných spolkovými zeměmi méně než 7,4 mld. Eur. V posledních dvou desetiletí byl zaznamenán značný nárůst částky z veřejných zdrojů (federace, Länder a federální agentury práce - Bundesagentur für Arbeit) na odborné vzdělávání mimo školský sektor, např. na podporu dalšího odborného vzdělávání nebo k podpoře odborného vzdělávání pro znevýhodněné mladé lidi. Celkově se náklady na odborné vzdělávání v rámci duálního systému přesunuly z bytí společností na veřejné financování. [46, s. 62]

Terciární vzdělávání - Do roku 2013 je spolkovými zeměmi požadována roční částka ve výši 695,3 mil. Eur z rozpočtu federace za účelem financování rozšíření vysokých škol včetně univerzitních klinik. Cílem federace je vytvoření infrastruktury podporou výzkumu, kdy je do roku 2013 na tento účel k dispozici 298 mil. Eur (z toho 213 mil. Eur na výzkum budov a 85 mil. Eur na výzkum velkých zařízení). Na rozšíření podpory vědy a výzkumu na vysokých školách je určeno fondy 1,9 mld. Eur na období 2006-2011, kdy 75 % je poskytováno federací a 25 % příslušnou spolkovou zemí. [46, s. 63]

V roce 2007 bylo rozhodnuto federací a spolkovými zeměmi o přijetí programu vysokoškolského vzdělávacího paktu 2020 (Hochschulpakt 2020) s cílem umožnit institucím vyššího vzdělávání se vypořádat s rostoucím počtem nových zájemců o studium a udržet si efektivitu výzkumu na vysokých školách. V rozsahu tohoto programu bude umožněno přijmout více než 91 000 dalších nově vstupujících studentů do roku 2010 ve srovnání s údaji za rok 2005. Tento program je zahrnut do rozpočtu s celkovým objemem 1,13 mld. Eur. [46, s. 64]

Vzdělávání dospělých a dalších vzdělávacích institucí – Je v odpovědnosti veřejného sektoru, průmyslu, sociální sféry (církve, odbory,..) a dalších vzdělávacích institucí, jakož i široké veřejnosti. Společná odpovědnost je odražena v principu financování, který zavazuje všechny zúčastněné strany k přispívání na náklady dalšího vzdělávání s ohledem na velikost jejich podílu dle zákona o pomoci (Bundesausbildungsförderungsgesetz) a kariérního postupu přípravy v rámci modernizace vzdělávání dle Zákona o pomoci (Aufstiegsfortbildungsförderungsgesetz). Další odborné vzdělávací systémy ve vztahu k potřebám trhu práce jsou financovány dle zákoníku sociálního zabezpečení a z fondu pojištění v nezaměstnanosti a sociálním zabezpečení (Sozialgesetzbuch). Z Agentury práce (Bundesagentur für Arbeit) a ministerstva práce a sociálních věcí federace bylo poskytnuto celkem 2,7 mil. Eur na podporu dalšího odborného vzdělávání v roce 2008. Na období 2008-2011 je federací investováno 480 mil. Eur na podporu dalšího odborného vzdělávání, spolkovými zeměmi je přispíváno 135 mil. Eur na podporu modernizace vzdělávání dle zákona o pomoci. [46, s. 65]

6.3. SHRnutí ROZDÍLNOSTÍ VZDĚLÁVACÍCH SYSTÉMŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ A NĚMECKU

Německý vzdělávací systém je od českého výrazně odlišen svou strukturou jednotlivých vzdělávacích úrovní. V Německu je zajištěna péče o děti mladších 3 let v podobě denních stacionářů, kdežto v České republice byly veřejně financované jesle pro děti tohoto raného věku zrušeny, existují pouze soukromé instituce. V současné době jsou v České republice evidovány žádosti o zařazení 3letých dětí do mateřských škol, často jsou však odmítány z důvodu nadměrného počtu přihlášených 4-5letých dětí, pro které jsou mateřské školy určeny. Návštěvnost základní školy je v Německu velmi krátká – ve většině spolkových zemí jsou to pouhé 4 roky (v českém vzdělávacím systému jde o 1.stupeň základní školy). V Berlíně je 6letá délka školní docházky na základní školu. Rozdíl také spočívá i v povaze přestoupení na školu i dokonce v průběhu studia, neboť v Německu není potřeba skládat přijímací zkoušky na žádnou z uvedených typů škol poskytujících sekundární vzdělávání s různou dobou docházky. Hauptschule je podobná svou výukou českým odborným učilištím, Realschule lze přirovnat k středním odborným školám v České republice a Gymnasium je obdobou gymnázií v České republice s přípravou studentů na vysoké školy. Struktura německého vysokoškolského studia je též na odlišné bázi než v České republice. Je odlišena na 3 stupně, kde úspěšným dokončením 1. stupně označeného jako

Grundstudium studenti získávají Vordiplom. Ve 2. stupni – Hauptstudium je získáván Diplom a udělován titul Magister a završením 3. stupně – Aufbaustudium je studentům slavnostně předáván titul Doktor organizováním promocií.

Oba vzdělávací systémy jsou založeny převážně na veřejném financování. Na německých veřejných školách se školné neplatí, obdobně jako je tomu i na českých veřejných školách. Financování je však v českém prostředí považováno za dlouhodobě problematické. Mimo jiné je v důsledku toho v České republice navrhováno zavedení ročního školného na veřejných vysokých školách v souvislosti s plánovanou úpravou výše daňových sazeb.

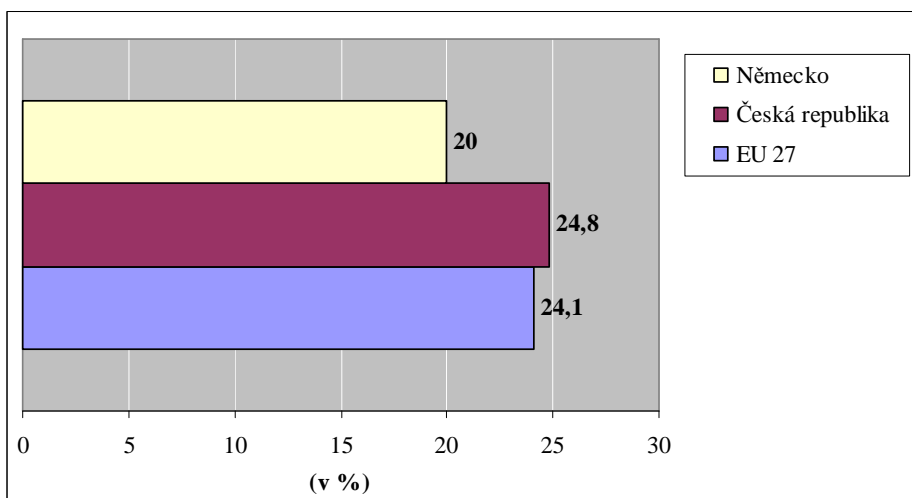
V Německu je finanční odpovědnost u všech vzdělávacích stupňů na spolkových zemích a centrální vládě. V České republice je školství financováno ze státního rozpočtu a rozpočtů krajů a obcí. Ve sledovaném roce 2006 byla u obou států odlišná míra investic vkládaných do školství, kde veřejné výdaje v oblasti německého školství byly tvořeny z 3,8 % hrubým domácím produktem s cílem zvýšit podíl výdajů na vzdělávání a výzkum v souhrnu na 10 % hrubého domácího produktu do roku 2015 a v České republice 4,4 % HDP.

6.4. ANALÝZA PLNĚNÍ CÍLŮ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE VE SLEDOVANÝCH ZEMÍCH

Plnění lisabonských cílů v letech 2000-2008 je uvedeno formou analýzy vývoje vybraných ukazatelů v České republice a Německu v porovnání s průměrem zemí Evropské unie a zemí OECD. Grafické znázornění hodnot u jednotlivých členských států Evropské unie a pokrok v jejich plnění je uveden v příloze této práce.

Vzhledem k tomu, že je jednotlivými zeměmi realizován sběr statistických dat různými způsoby a v různých časových horizontech, jsou informace v publikaci Education at a Glance zveřejňovány zpravidla s dvouletým zpožděním. Dosažené výsledky jsou každoročně měřeny a na diagonální linii je zobrazen požadovaný pokrok, tj. další 1/20 (5 %) směrem k dosažení referenčního kritéria. V případě, že řádek zůstane pod touto linií je pokrok klasifikován za nedostatečný (např. u ukazatele podílu 15letých žáků se špatným porozuměním psanému textu). Pokud se ukazatel pohybuje nad diagonální linií, je tento pokrok silnější než to, co je potřebné k dosažení referenčního kritéria (např. u ukazatele počtu vysokoškolských absolventů). Klesá-li křivka, tak je problém zhoršen. Tento průběh je vykazován ostatními ukazateli

Graf č. 12: Podíl žáků s nižším porozuměním psanému textu v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2006 (v %)

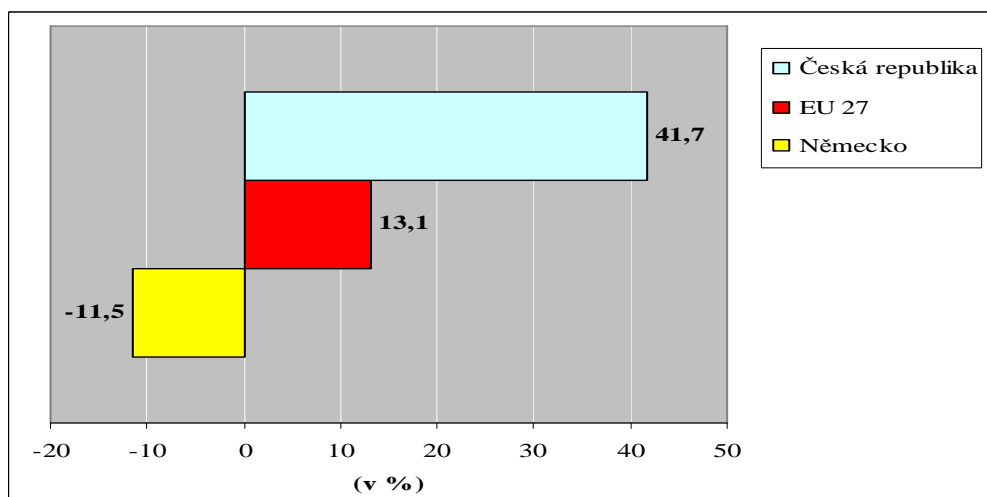

Zdroj: Vlastní zpracování dle DG Education and Culture [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Za rok 2006 bylo v průměru 27 zemí Evropské unie registrováno 24,1 % žáků s nízkou gramotností. V České republice je tento podíl 24,8 % a v Německu 20% podíl 15letých žáků se špatnými výsledky ve vzdělávání.

Navzdory vysokému průměrnému podílu u sledovaného ukazatele, kdy se průzkumu PISA v roce 2006 účastnilo 25 zemí, jsou evidovány velké rozdíly ve výkonnosti mezi jednotlivými státy. Ve Finsku bylo zjištěno pouze 4,8% podíl žáků s nízkou čtenářskou gramotností, v Irsku (12,1 %) a v Estonsku 13,6% podíl sledovaného ukazatele. U těchto tří členských států je splněn standard stanovený pro rok 2020, tj. **max. 15% podíl žáků s nižším porozuměním psanému textu.**

Graf č. 13: Sledování pokroku při dosažení cíle pro rok 2010 u podílu žáků s nižším porozuměním psanému textu v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2006 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování dle DG Education and Culture [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

V letech 2000-2006 byl v České republice zjištěn velký nárůst podílu sledovaného ukazatele o 41,7 %, naopak v Německu se snížil podíl dětí s nižším porozuměním psanému textu o 11,5 %. V průměru Evropské unie došlo ke zvýšení tohoto podílu o 13,1 %.

Velmi blízko k evropskému referenčnímu kritériu mají dvě země, a sice Nizozemsko s 15,1% podílem těchto žáků a Švédsko s 15,3% podílem. V Bulharsku a Rumunsku byl zaznamenán více než 50% podíl žáků se špatnými výsledky v porozumění psanému textu. Zatímco byla zhoršena výkonnost v mnoha členských státech Evropské unie, ve sledovaných letech 2000-2006 bylo některými zeměmi dosaženo výrazného snížení podílu sledovaného ukazatele. Zejména v Polsku, které evidovalo 16,2 % žáků s nižším porozuměním psanému textu, bylo splněno požadavku na snížení – viz pokles o 30,2 %. Ve Finsku bylo hlášen nejvyšší relativní snížení, podařilo se snížit podíl žáků se špatnými výsledky v porozumění psanému textu o více než 31 %. Naopak u některých zemí byl zjištěn velký nárůst podílu sledovaného ukazatele, např. Španělsko s 57,7% nárůstem podílu žáků se špatnými výsledky, Francie se 42,8% nárůstem a Itálie s 39,7% nárůstem zkoumaného ukazatele.

6.4.1. Celoživotní učení jako koncept strategie

Všemi zeměmi Evropské unie je považováno celoživotní učení za nezbytný činitel osobního růstu, nalezení uplatnitelnosti na trhu práce a začlenění tak do společenského dění. Významnou úlohu v této problematice zaujímá účast věkové skupiny 4-54 let ve vzdělávání a odborné přípravě. Zaváděním evropského rámce kvalifikací bylo učiněno většinou zemí významných pokroků ve vývoji vnitrostátních kvalifikačních rámců pokrývajících všechny úrovně a typy vzdělávání a odborné přípravy. Přijetím opatření k dalšímu rozvoji systémů celoživotního vzdělávání, zvláště pro dospělé bylo zajištěno potřeby lepší koordinace pro ukončení vzdělávání a odborné přípravy mladých lidí a jejich následnou přípravu na přechod na trh práce. [50, s. 7]

Tab. č. 26: Účast na vzdělávání dospělých podle věku v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2007 (v %)

Země	Věk			Celkem
	25-34	35-54	55-64	
EU průměr	45,3	37,5	21,7	36
Česká republika	44,1	43	21,7	37,7
Německo	53,3	48,7	28,2	45,4

Zdroj: Eurostat, AES [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

V tabulce zaměřené na účast vybrané věkové skupiny obyvatelstva na dalším vzdělávání je znázorněna nerovnost v účasti na celoživotním učení spočívající v různých skupinách dospělé populace. Za rok 2007 byla v České republice, v Německu a v průměru Evropské unie zjištěna nejvyšší účast na dalším vzdělávání mezi nejmladšími skupinami (25-34 let), která je tvořena většinou vzdělanými a zaměstnanými lidmi. Věk je silnou bariérou k účasti na celoživotním vzdělávání ve všech zemích a celkovou mírou účasti na tomto vzdělávání, poměrně nízkou je představována širší generační propast.

Pro rok 2010 bylo stanoveno kritérium **min. 12,5% účasti dospělých na celoživotním vzdělávání** a pro rok 2020 byl požadavek zvýšen na min. 15% účast.

Tab. č. 27: Míra účasti na dalším vzdělávání dle dosaženého vzdělání a postavení na trhu práce v České republice, Německu a v Evropské unii za rok 2007 (v %)

Země	Dosažené vzdělání			Postavení na trhu práce		
	Základní	Střední	Vysoká	Zaměstnaní	Nezaměstnaní	Neaktivní
EU průměr	18,80 %	36,30 %	58,80 %	43,40 %	24,50 %	17,30 %
Česká republika	14,8 %	36,6 %	62,4 %	47,6 %	12,6 %	9,9 %
Německo	19,9 %	45,4 %	63,2 %	53,0 %	29,3 %	26,2 %

Zdroj: Eurostat, AES [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Za rok 2007 je míra účasti na dalším vzdělávání v České republice uvedena na střední úrovni v rozmezí 14,8 % - 62,4 % u osob s nízkým a vyšším vzděláním. Na podobné úrovni je i Německo s 19,9 % - 63,2 % a v průměru zemí Evropské unie s 18,8 % - 58,8 %. Značné rozdíly týkající se počátečního vzdělávání, kde je výrazný ukazatel s nižší mírou účasti na dalším vzdělávání u méně vzdělané skupiny obyvatelstva. Rozdíl je výrazný zejména v Polsku, kde se míra u méně vzdělaných a více vzdělaných lidí pohybuje v rozmezí 4,7 % až 54,4 %, případně i v Řecku s mírou účasti na dalším vzdělávání 4,0 % - 31,8 % a Maďarsku s 2,6 % - 19,4 %. V zemích, kde je systém celoživotního vzdělávání více rozvinut, jsou rozdíly mezi málo a vysoce vzdělanými lidmi mnohem omezenější. Je tomu tak např. v severovýchodních zemích – Finsko s 35,2% až 72,9% mírou účasti a ve Spojeném království s 33,4% - 62,6% mírou účasti na dalším vzdělávání.

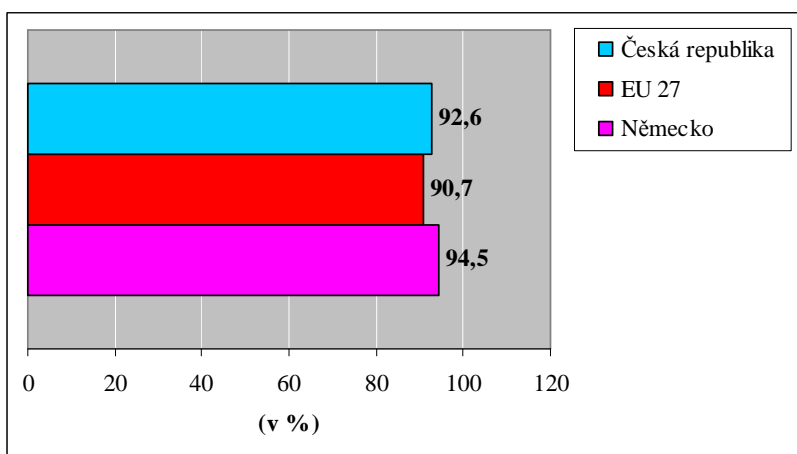
V Evropské unii je účast nezaměstnaných obzvláště nízká ve srovnání se zaměstnanými osobami v některých východních zemích, jako je Slovensko a Česká republika. V Německu je účast nezaměstnaných a neaktivních obyvatel na dalším vzdělávání mnohem vyšší než v České republice, konkrétně u nezaměstnaných je rozdíl více než dvojnásobný (29,3 % v Německu oproti 12,6 % v ČR). Míra účasti neaktivních lidí v Německu je téměř 3krát vyšší než míra účasti v ČR. Neaktivní a nezaměstnaní dospělí jsou také označováni za aktéry celoživotního vzdělávání. Na úrovni Evropské unie je míra účasti pracujících dospělých zhruba na 43,4 % narozdíl od 24,5% míry účasti nezaměstnaných na dalším vzdělávání a zastoupení neaktivního obyvatelstva je představováno 17,3 %. Nejkomplexnější systémy jsou schopny poskytovat širokou škálu činností, je však třeba neustále aktualizovat znalosti pracovníků prostřednictvím školení pro rozvoj jejich dovedností v práci a osobním životě tak, jak je požadováno u nezaměstnaných a

neaktivních obyvatel. Tento případ se týká zejména Norska, Švédska, ale také Rakouska a Nizozemí.

6.4.2. Odborné vzdělávání a příprava

Pozornost je věnována hlavnímu cíli kodaňského procesu – zvýšení přitažlivosti a kvality odborného vzdělávání a přípravě prostřednictvím systémů zabezpečování kvality v souladu s přijatých evropským referenčním rámcem pro zajišťování kvality ve zmiňované oblasti, které se stalo prioritou pro většinu zemí Evropské unie. Stále častější poznatek je v přístupu členských států k modularizaci vzdělávání za účelem flexibility odborného vzdělávání a lepší reakce na potřeby studentů, příp. podniků. [50, s. 8]

Graf č. 14: Účast 4-6letých dětí v předškolním vzdělávání v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2007 (v %)

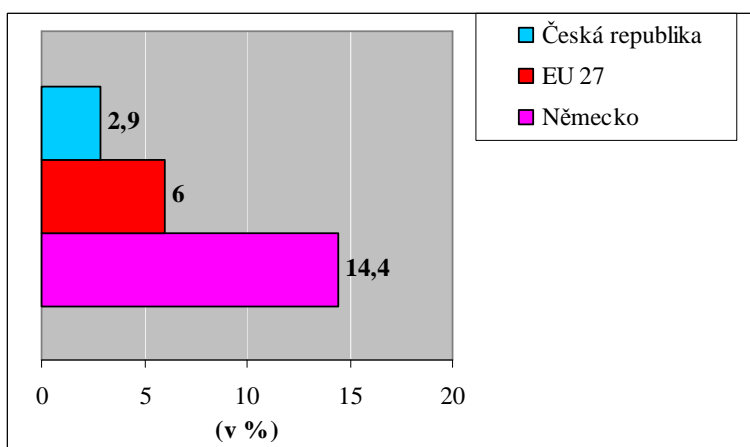
Zdroj: Vlastní zpracování dle DG Education and Culture [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Zvýšení účasti na vzdělávání v raném dětství je pokládáno za nedílnou součástí strategie celoživotního učení. Ze závěrů Rady k aktualizovanému rámci pro Evropskou spolupráci v oblasti vzdělávání a odborné přípravy 2010-2020 (Evropská rada, 2009) byl zdůrazněn vliv vysoké účasti na předškolním vzdělávání včetně jeho kvalitní koncepce za účelem efektivního řešení pro znevýhodněné skupiny dětí ve vzdělávání na kapitál. Nový standard byl nastaven tak, aby bylo možné sledovat pokrok a přispět k výsledku,

na němž je vzdělávací politika založena, tedy do roku 2020 je vyžadováno **min. 95% podíl dětí ve věku od 4 let na předškolním vzdělávání.**

Účast 4letých dětí v oblasti předškolního vzdělávání byla evidována za rok 2007 ve výši 90,7 % v průměru zemí Evropské unie. Snaha se přiblížit ke splnění požadované hranice je vyvíjena zejména v České republice s 92,6% účastí a Německu 94,5% účastí.

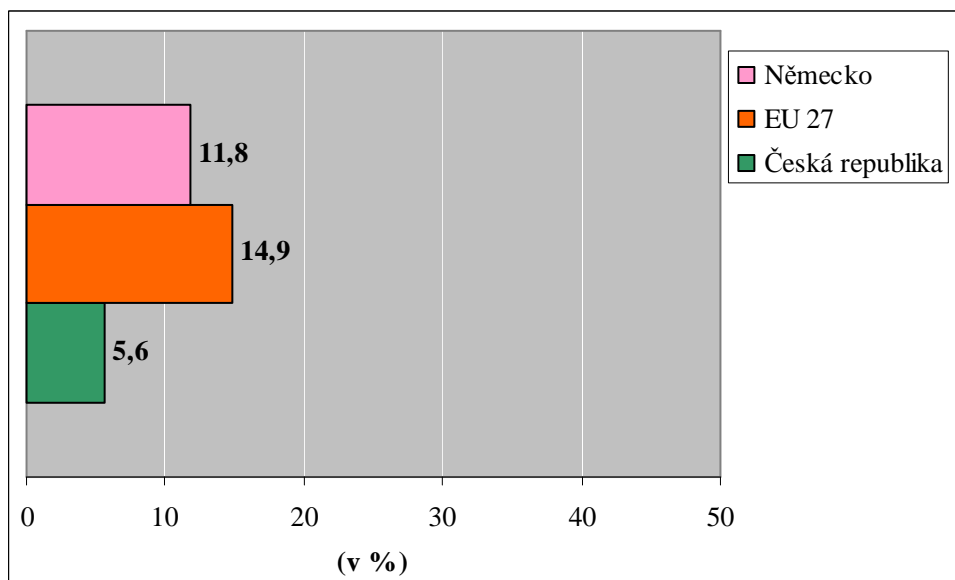
Graf č. 15: Sledování pokroku při dosažení cíle pro rok 2020 u podílu dětí na předškolním vzdělávání v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2007 (v %)

Zdroj: DG Education and Culture – Eurostat – UOE [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

V letech 2000-2007 došlo k nepatrnému zvýšení sledovaného ukazatele v České republice o 2,9 % oproti sledovanému Německu (+ 14,4 %). Současný trend účasti na předškolním vzdělávání v průměru Evropské unie byl za posledních 7 let obdobný s každoroční cca 6% relativní změnou. Řada zemí je s dosaženým ukazatelem hluboko pod referenční úrovní, je tomu např. v Polsku, Řecku a Finsku s mírou účasti menší než 70 %. V několika členských státech je však registrována účast na úrovni referenčního kritéria pro rok 2020 či dokonce vyšší, a sice ve Francii se 100 %, v Belgii s 99,7 % a Itálii s 99,3 %. Zvýšení míry účasti v některých členských státech bylo zaregistrováno např. v Lotyšsku s nárůstem o 35 %, v Kypru o 31 % a Finsku o 26 %. Tento rostoucí trend však není sdílen všemi zeměmi, neboť ve Spojeném království byl ve skutečnosti přítomen pokles míry účasti na předškolním vzdělávání o 9,3 % a v Dánsku o 3,1 %.

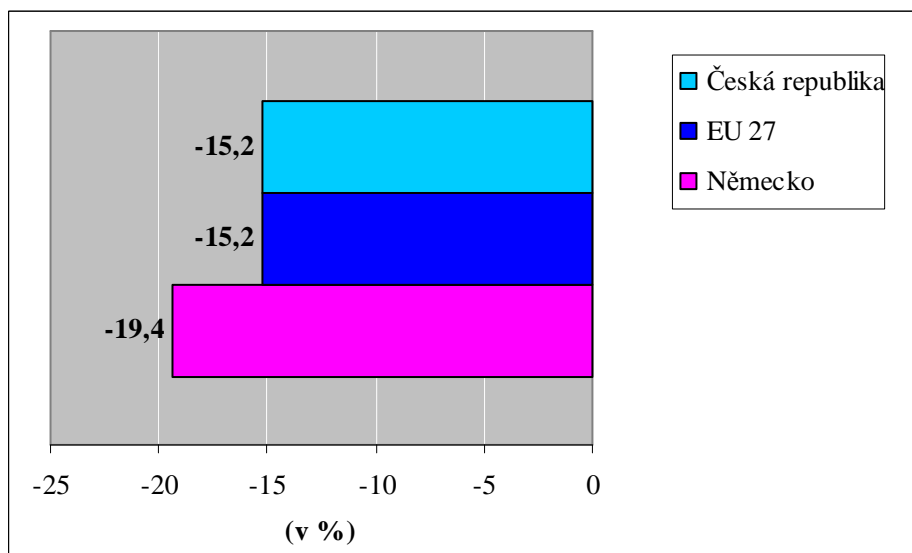
Graf č. 16: Podíl 18-24letých žáků s předčasně ukončeným nižším než vyšším středním vzděláním v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2008 (v %)

Zdroj: DG Education and Culture – Eurostat – UOE [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Jedním z hlavních cílů politiky Evropské unie v oblasti vzdělávání je snížení počtu mladých lidí opouštějících školu bez vyššího středního vzdělání, což je deklarováno za zásadní úspěch v zájmu posílení hospodářského růstu a sociální soudržnosti. Referenčním kritériem pro rok 2010 je dosažení požadované úrovně s **max. 10% podílem osob s nedokončeným vzděláním** a zároveň zachování této úrovně pro rok 2020. V roce 2008 byla průměrná míra žáků s předčasně ukončeným vzděláním 14,9 % pro EU-27, jen o 2,7 % nižší oproti roku 2000. Nejlépe je splněno kritérium např. v Polsku s 5,0 %, v České republice s 5,6 % a na Slovensku s 6 % ve sledovaném roce. Nepatrně od stanoveného kritéria se nachází ukazatel v Německu s 11,8 %, který je totožný s výslednou výší ve Francii. I přes pomalý pokrok některých zemí je u těchto zemí evidován podíl osob předčasně ukončujících vzdělání pod stanovenou referenční úrovní, zejména ve střední a východní Evropě. U států v severní a střední Evropě je míra sledovaného ukazatele daleko od požadované úrovně, např. Itálie (19,7 %), Španělsko a Portugalsko se neustále potýkají se značným podílem osob předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu.

Graf č. 17: Sledování pokroku u podílu 18-24 žáků s předčasně ukončeným nižším než vyšším středním vzděláním v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2008 (v %)

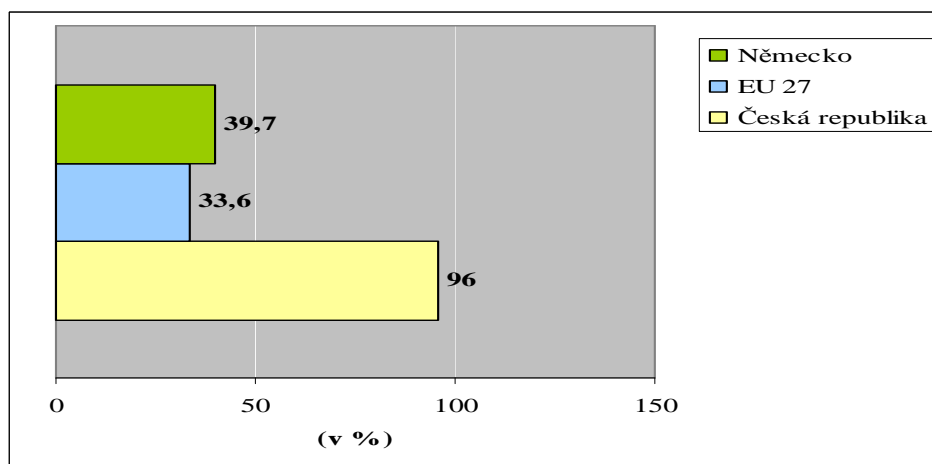
Zdroj: DG Education and Culture – Eurostat – UOE [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Ve sledovaném období roku 2000-2008 došlo ke snížení podílu 18-24letých žáků s nedokončeným vzděláním ve stejné procentní výši v České republice a v průměru Evropské unie (-15,7 %) oproti Německu, kde bylo snížení výraznějšího charakteru, a sice o 19,4 %. Navzdory nedostatku dostupných dat lze dospět k závěru, že zvýšení lidského kapitálu v Evropské unii je nezbytnou otázkou k řešení v několika členských státech, které disponují s minimální dosaženou úrovní vzdělání a odborné přípravy u mladých lidí. Je nutné brát ohled i na riziko sociálního vyloučení ze společnosti související s nízkou vzdělaností, neboť asi 1,2 milionů mladých osob v EU (tj. 18 % z předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu) s dokončeným vzděláním většinou na základních školách, což je považováno za obzvláště alarmující.

6.4.3. Modernizace vysokého školství

Díky růstu politickému povědomí o významnosti představovanou celoživotním učením při zapojení netradičních studentů do studia na vysokých školách je většinou zemí přijato opatření zaměřené na vyšší zapojení osob s nižším sociálně-ekonomickým postavením do studia, nejvíce formou finančních pobídek. Zdroje příjmů různých institucí vysokého školství jsou značně diverzifikované a poplatky za studium se tak stávají hlavním zdrojem financí. Stále častějším jevem je i soutěživost mezi vysokoškolskými institucemi o získání prostředků z veřejných financí. Nelze opomenout ani významný poznatek pramenící z faktu výrazného zaostávání Evropy za Spojenými státy a Japonskem (40 %) v obdržení vysokoškolského diplomu s 24 % dospělé populace ve věku 25-64 let. [50, s. 9]

Graf č. 18: Relativní vývoj počtu vysokoškolských absolventů v České republice, v Německu a v Evropské unii za rok 2000-2007 (v %)

Zdroj: DG EAC, calculations based on Eurostat (UOE) [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Referenčním kritériem vzdělávací politiky pro rok 2010 je **zvýšení celkového počtu vysokoškolských absolventů z oboru matematika, věda a technologie min. o 15 %**. Věda a technologie jsou životně důležité pro vědomosti studentů. S ohledem na dostatečný přísun vědeckých odborníků bylo stanoven na zasedání Evropské rady požadavek na zvýšení celkových investic určených na vědu a výzkum na 3 % HDP do roku 2010. Růstu počtu studentů se vyvíjel pomalejším tempem než růst počtu absolventů, neboť podíl student je povinen projít několika stupni vzdělávání popsanych v předchozí části této

práce. V Evropské unii byla tvořena vysokoškolskými absolventy z oborů matematika, věda a technologie v roce 2007 téměř čtvrtina z celkového počtu studujícího obyvatelstva, tj. přibližně 4,6 milionů studentů. S růstem o více než 33 % v počtu vysokoškolských absolventů bylo dosaženo pokroku za období 2000-2007 v EU s více než dvakrát rychlejším tempem, v České republice bylo zvýšení o 96 % v počtu absolventů vysokých škol a v Německu o 39,7 %.

Růst roční míry počtu vysokoškolských absolventů o více než 10 % byl zaznamenán v České republice a Německu, podobně i v Itálii a Rumunsku. V období 2000-2007 bylo některými státy (Portugalsko, Slovensko a Polsko) vykázáno nejvyšší roční míra růstu počtu vysokoškolských absolventů MST - obecně zvýšení růstu počtu vysokoškolských absolventů o více než 12 %. I přes celkový pozitivní trend byl v několika zemích zaregistrován značný pokles sledovaného ukazatele o více než 5 % v roce 2007. (Irsko, Švédsko a Litva)

Po silném růstu v počtu vysokoškolských absolventů v začátku sledovaného období byl vývoj zpomalen po roce 2005. V roce 2000 bylo evidováno 686 000 absolventů při stanoveném cílu zvýšení o 15 %, absolutní nárůst je tedy počítán v přibližné výši 100 000 absolventů vysokých škol do roku 2010, což je představováno zvýšením o 230 000 MST absolventů s dosažením celkového počtu 917 000 vysokoškolských absolventů v roce 2007.

Tab. č. 28: Porovnání dosažených výsledků u jednotlivých ukazatelů v Německu s průměrem Evropské unie za rok 2000 a 2008 (v %)

		Německo		EU průměr		Cíle EU	
		2000	2008	2000	2008	2010	2020
Účast dětí v oblasti předškolního vzdělávání		82,6 %	94,5 %	85,6 %	90,7 %	-	95 %
Podíl žáků s nižším porozuměním	Čtení	22,6 %	20,0 %	21,3 %	24,1 %	17 %	15 %
	Matematika	-	19,9 %	-	24,0 %	-	15 %
	Věda	-	15,4 %	-	20,2 %	-	15 %
Průměrná míra předčasného ukončení školní docházky		14,6 %	11,8 %	17,6 %	14,9 %	10 %	10 %
Dosažení vyššího středního vzdělání		74,7 %	74,1 %	76,6 %	78,5 %	85 %	-
Absolventi vysokoškolského vzdělání	Nárůst od roku 2000	-	39,7 %	-	33,6 %	+15 %	-
	Podíl žen	21,6 %	29,8 %	30,7 %	31,9 %	Zlepšení rovnováhy mezi pohlavím	-
Podíl na terciárním vzdělávání		25,7 %	27,7 %	22,4 %	31,1 %	-	40 %
Účast dospělých na celoživotním vzdělávání		6,0 %	7,9 %	8,5 %	9,5 %	12,5 %	15 %
Investice do vzdělávání (veřejné výdaje na vzdělávání jako % HDP)		4,46 %	4,41 %	4,91 %	5,05 %	-	-

Zdroj: Eurostat, OECD (PISA) [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Z tabulky plyne, že Německo v roce 2008 dosáhlo požadovaných kritérií u ukazatele počtu dětí v předškolním vzdělávání s 94,5% podílem a u počtu vysokoškolských absolventů s 39,7% podílem, což je více než bylo vykázáno průměrem Evropské unie.

V roce 2008 se investice do vzdělávání nepatrně snížily z 4,46 % (r.2000) na 4,41 % HDP, průměr Evropské unie měl vyšší procento hrubého domácího produktu vynakládaného do školství, a sice 5,05 % HDP.

Tab. č. 29: Porovnání dosažených výsledků u jednotlivých ukazatelů v České republice s průměrem Evropské unie za rok 2000 a 2008 (v %)

		Česká republika		EU průměr		Cíle EU	
		2000	2008	2000	2008	2010	2020
Účast dětí v oblasti předškolního vzdělávání		90,0 %	92,6 %	85,6 %	90,7 %	-	95 %
Podíl žáků s nižším porozuměním	Čtení	17,5 %	24,8 %	21,3 %	24,1 %	17 %	15 %
	Matematika	-	19,2 %	-	24,0 %	-	15 %
	Věda	-	15,5 %	-	20,2 %	-	15 %
Průměrná míra předčasného ukončení školní docházky		5,7 %	5,6 %	17,6 %	14,9 %	10 %	10 %
Dosažení vyššího středního vzdělání		91,2 %	91,6 %	76,6 %	78,5 %	85 %	-
Absolventi vysokoškolského vzdělání	Nárůst od roku 2000	-	96,0 %	-	33,6 %	+15 %	-
	Podíl žen	27,0 %	29,3 %	30,7 %	31,9 %	Zlepšení rovnováhy mezi pohlavím	-
Podíl na terciárním vzdělávání		13,7 %	15,4 %	22,4 %	31,1 %	-	40 %
Účast dospělých na celoživotním vzdělávání		5,1 %	7,8 %	8,5 %	9,5 %	12,5 %	15 %
Investice do vzdělávání (veřejné výdaje na vzdělávání jako % HDP)		3,97 %	4,61 %	4,91 %	5,05 %	-	-

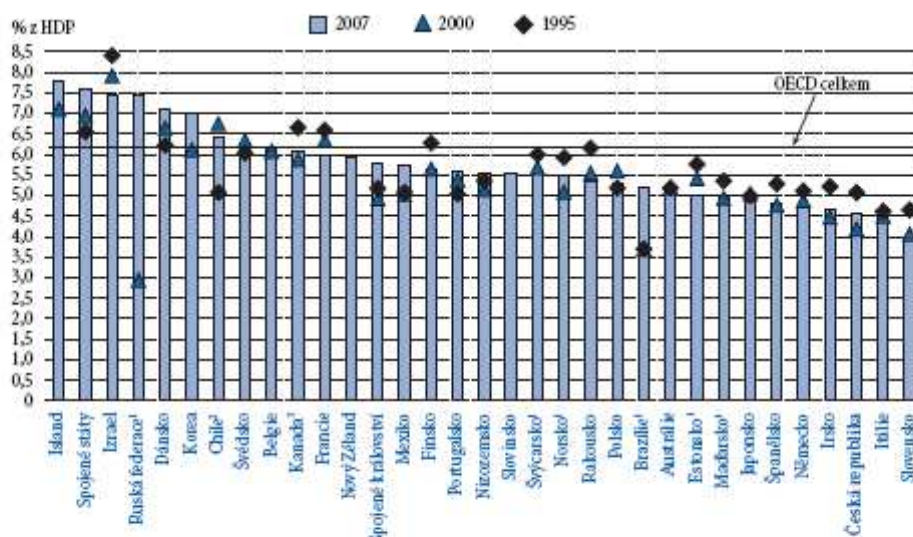
Zdroj: Eurostat, OECD (PISA) [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

V roce 2008 byla Českou republikou splněna kritéria Evropské unie u ukazatele míry předčasného ukončení školní docházky s 5,6% podílem osob, dále u ukazatele dosažení vyššího středního vzdělání s 91,6% zastoupením studentů a také u ukazatele počtu vysokoškolských absolventů s výrazným nárůstem o 96 % oproti 33,6 % zachyceným průměrem Evropské unie.

6.4.4. Efektivnost školství

Měření efektivnosti je sledováno ukazatelem výše investic do vzdělávání a odborné přípravy, jedná se o výdaje do vzdělávání v soukromých i veřejných institucích z veřejných i soukromých zdrojů. Dle strategie celoživotního učení je doporučováno tento ukazatel zvýšit. Ve sledovaném období roku 1995 – 2007 byl v 10 z 27 zemí OECD zaznamenán rychlejší růst výdajů na vzdělávání než HDP. Růst výdajů na vzdělávání je v důsledku rostoucího počtu žáků a studentů předmětem podrobného zkoumání vládami jednotlivých zemí a přináší s sebou i větší tlak na finanční zdroje celé společnosti. [51, s. 83]

Graf č. 19: Sledované změny ve výdajích na vzdělávání jako % HDP v zemích OECD za rok 1995, 2000, 2007 (v %)

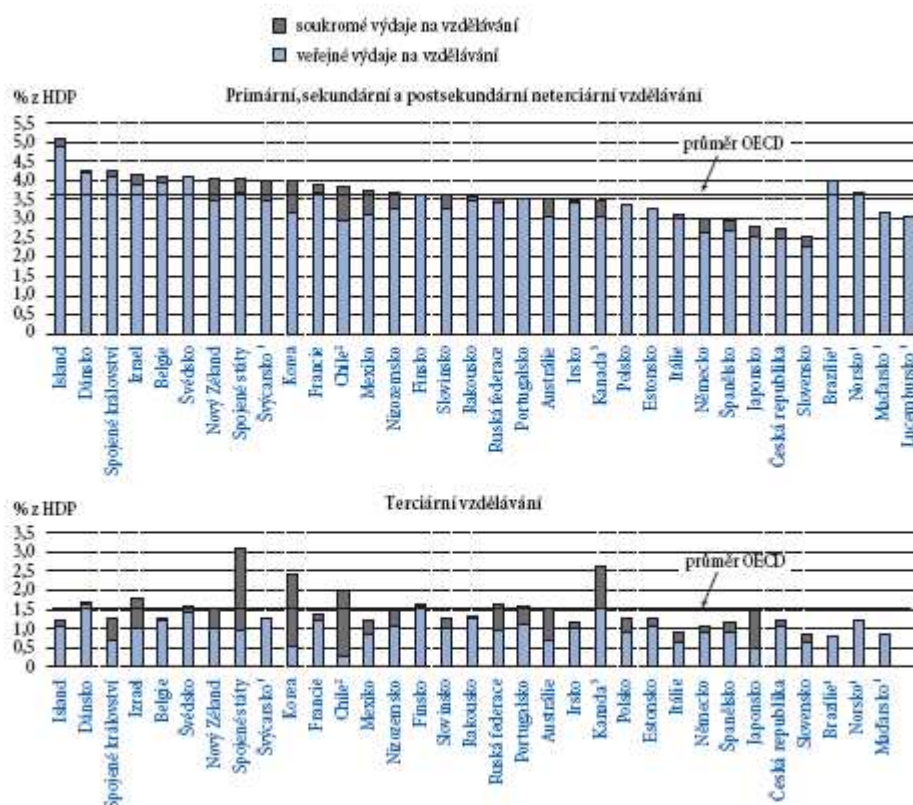

Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

V roce 2007 byl Českou republikou a Německem vydán na vzdělávání nejmenší podíl HDP, a to od 4,0 % do 4,9 %. Stejná situace proběhla i v Itálii a na Slovensku. Ve srovnání s údajem z roku 2000 došlo v roce 2007 k růstu výdajů na vzdělávání v České republice na 4,6 % HDP, opačný jev je sledován v Německu, kde v roce 2007 došlo oproti roku 2000 ke snížení výdajů na vzdělávání na 4,9 %. V zemích OECD je v průměru vydáno 6,2 % kolektivního HDP na všechny úrovně vzdělávání, přičemž na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávání připadá v průměru 64 % celkových výdajů, resp. 59 % kolektivních výdajů na vzdělávání vzhledem k vysoké a rozsáhlé míře účasti

na těchto vzdělávacích úrovních v zemích OECD, tedy 3,6 % kolektivního HDP. Do terciárního vzdělávání je směřována přibližně jedna třetina výdajů na vzdělávání, tj. 2 % kolektivního HDP. [51, s. 84]

Graf č. 20: Sledované změny ve výdajích na vzdělávání jako % HDP podle jednotlivých vzdělávacích úrovní v zemích OECD za rok 2007 (v %)

Pozn.: Výdaje na vzdělávání jsou uvedeny z veřejných a soukromých zdrojů podle úrovní vzdělávání a finančních zdrojů.

Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

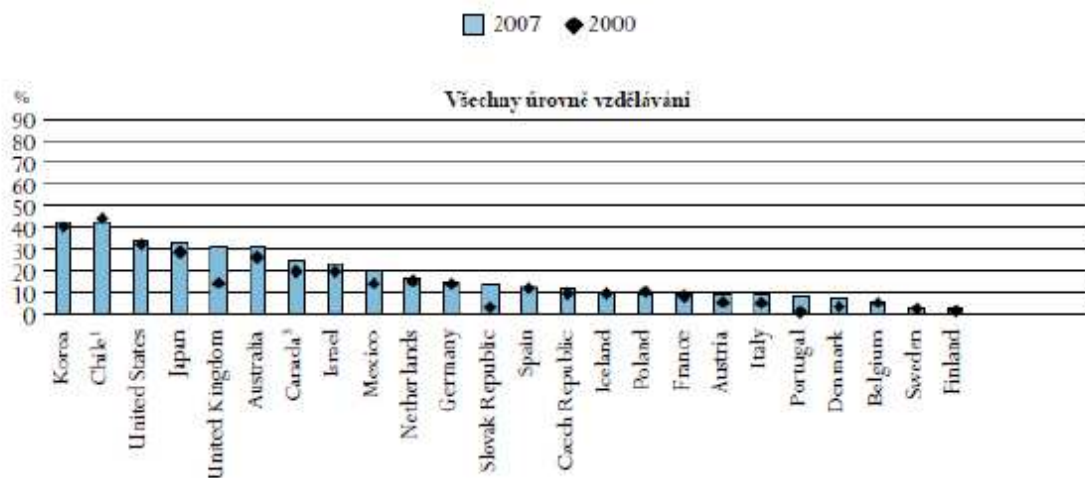
Celkové výdaje (veřejné i soukromé) na preprimární úroveň vzdělávání v České republice byly tvořeny 0,4 % HDP. Lze se domnívat, že možnými příčinami rozdílů ve výdajích na preprimární úrovni je hledisko účasti malých dětí na vzdělávání a také hledisko vstupního věku do této vzdělávací úrovně v souvislosti s problematikou zahrnování soukromé péče o malé děti do výdajů na preprimární vzdělávání, jako je tomu např. v Irsku. V České republice jsou výdaje vynakládány v roce 2007 na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávání v celkové výši 2,8 % HDP (z toho 1,6 % na primární

a nižší sekundární vzdělávání). V Německu je vývoj ukazatele sledován na obdobné úrovni s údajem 2,9 % HDP na primární, sekundární a postsekundární vzdělávání, v terciárním vzdělávání je orientováno 0,9 % HDP. [53, s. 85]

Celková výše finančních prostředků určená do oblasti vzdělávání je závislá na mnoha faktorech, jako je např. demografická struktura populace, míra účasti na vzdělávání, národní důchod na obyvatele a v neposlední řadě organizace výuky. V České republice, Německu, Itálii a Španělsku byl registrován nejnižší podíl populace ve věku 5–14 let (méně než 10 %), kde jsou vynaložené výdaje vzhledem k HDP umístěny pod průměrem zemí OECD. V populacích ve věku 15–19let a 20–29 let, což koresponduje s vyšším a terciárním vzděláním, jsou vývojové trendy v jednotlivých zemích výrazně odlišné navzdory prognóze poklesu v období 2000-2020 o 8 %, resp. 6 %. V České republice je předpovídán také pokles počtu obyvatel ve věku 15-19 let o 32 % a ve věku 20-29 let o 37 %. V primární a nižší sekundární úrovni vzdělávání se nad průměrem zemí OECD nachází země, jako je Island, Irsko, Dánsko s nadprůměrným podílem populace ve věku 5 - 14 let vzhledem k HDP. [53, s. 88]

Mezi roky 1995 až 2007 byl zaznamenán růst veřejných a soukromých výdajů do vzdělávání ve všech státech o alespoň 8 % a v průměru zemí OECD se jednalo o 49% nárůst celkových výdajů. V průměru z 6,2 % HDP vydávaných v zemích OECD na vzdělávání je více než tři čtvrtina výdajů z veřejných zdrojů.

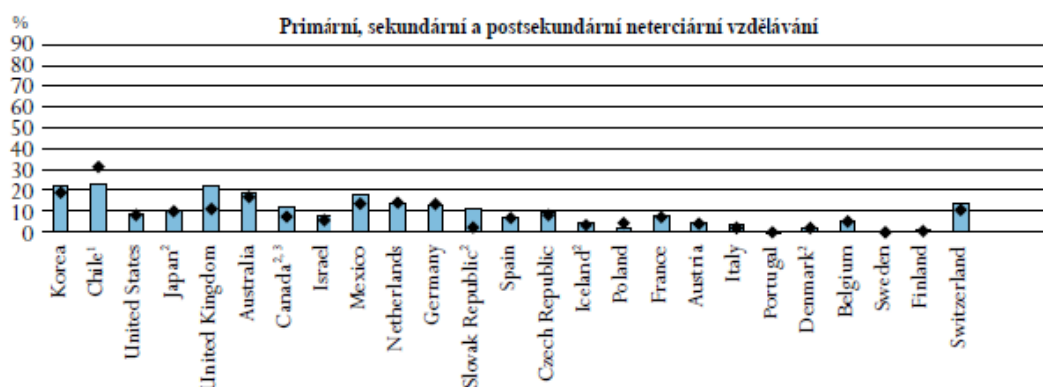
Graf č. 21: Podíl soukromých výdajů na vzdělávání v zemích OECD v roce 2000 a 2007 (v %)

Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

V České republice je v průměru tvořeno veřejnými výdaji na vzdělávání 88,7 % z celkových výdajů, soukromé výdaje na tuto oblast jsou představovány 11 % z celkových výdajů. V Německu tvoří soukromé výdaje přibližně 8 % z celkových výdajů. Instituce poskytující vzdělávání jsou financovány zejména z veřejných zdrojů, ačkoli u terciárního vzdělávání je patrný větší nárůst podílu soukromých výdajů. V zemích OECD je v průměru 83 % výdajů na vzdělávání financováno přímo z veřejných zdrojů, soukromé výdaje jsou reprezentovány v průměru 17 % z celkových výdajů na vzdělávání, přičemž vstup dalších 2,8 % finančních zdrojů do vzdělávání je zajištěn prostřednictvím veřejných subvencí (podpor) domácnostem. Pokles podílu veřejných výdajů na vzdělávání může být zapříčiněn významným nárůstem finančních prostředků díky vybírání školného od studentů v terciárním vzdělávání. [53, s. 90]

Graf č. 22: Podíl soukromých výdajů na primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání v zemích OECD v roce 2000, 2007 (v %)

Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

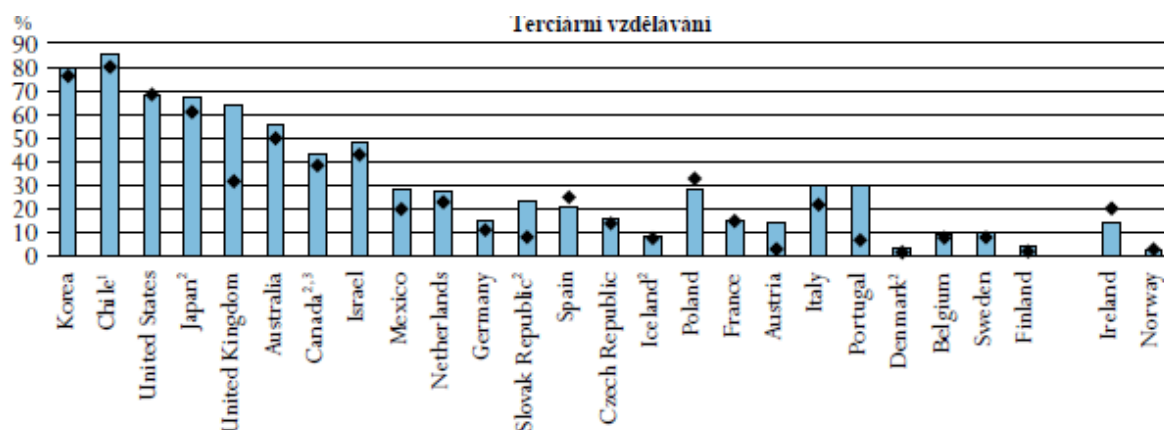
V preprimárním vzdělávání je podíl soukromých výdajů na financování této vzdělávací úrovně představován v mnohem vyšší úrovni, tedy v průměru 20 % výdajů. V rámci jednotlivých zemí se podíl soukromých výdajů z celkových výdajů na preprimární vzdělávání nachází v rozmezí od méně než 5 % do více než 50 %. V roce 2007 byly soukromé výdaje směřované do preprimární úrovně vzdělávání v České republice zastoupeny ve výši 9 %. V primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním

vzdělávání byl v České republice zachycen 1% nárůst podílu soukromých výdajů z celkových výdajů, tj. z 8,3 % v roce 2000 na 9,3 % v roce 2007.

V Německu je podíl soukromých výdajů na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávání tvořen více než 10 % z celkových výdajů. Obdobně jako i v Nizozemí, na Slovensku, ve Švýcarsku a Spojeném království Velké Británie. Důležitost veřejného financování vzdělávání na těchto úrovních pramení z faktu, že toto vzdělávání je považováno ve většině zemí za veřejnou službu. Ve většině zemí jsou soukromé výdaje na této vzdělávací úrovni pořizovány z finančních prostředků domácností pomocí školného a jsou vymezeny především na vlastní vzdělávání. V Německu je však většina soukromých výdajů tvořena finančními zdroji obchodního a podnikatelského sektoru, prostředky jsou určeny na praktickou výuku žáků v koncepci duálního systému. [53, s. 93]

I přes rozdíly v podílu veřejných a soukromých výdajů na vzdělávání na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávací úrovni mezi roky 2000 a 2007 byla celková výše veřejných výdajů zvýšena ve všech zemích. Nárůst veřejných výdajů doprovázen poklesem soukromých výdajů na tyto vzdělávací úrovně Německu, Polsku, Portugalsku a Švédsku. [53, s. 91]

Graf č. 23: Podíl soukromých výdajů na terciárním vzdělávání v zemích OECD v roce 2000, 2007 (v %)

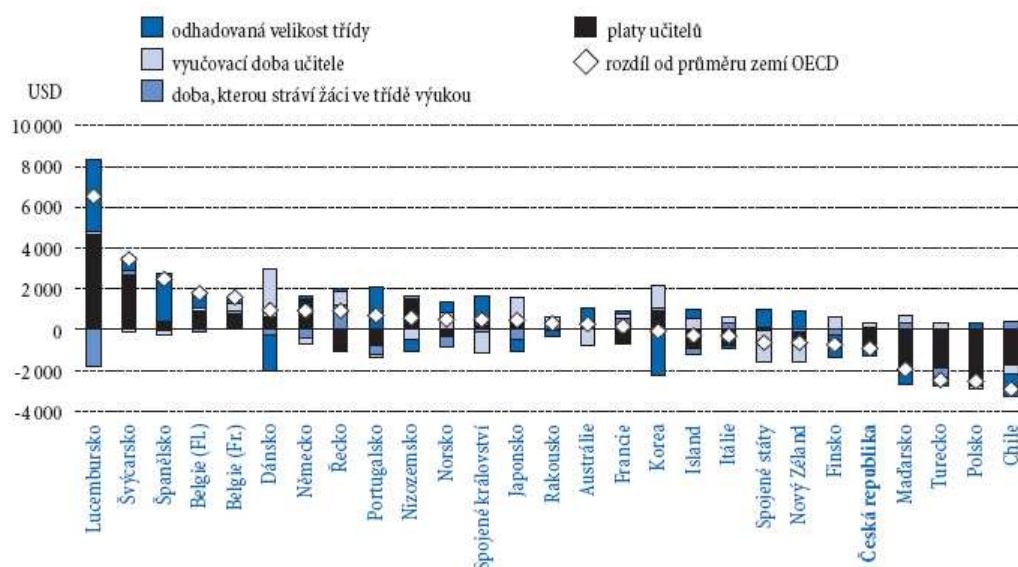
Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

V porovnání s ostatními vzdělávacími úrovněmi je podíl soukromých výdajů na celkových výdajích zastoupen na financování terciárního i preprimárního vzdělávání ve vyšší míře, jedná se v průměru o 31 %, resp. 20 % výdajů.

V roce 2007 bylo v České republice soukromými výdaji tvořeno 16,2 % výdajů na terciární vzdělávání obdobně jako v Německu. Ve všech zemích OECD je podíl soukromých výdajů na terciární vzdělávání přinejmenším na takové výši jako je podíl soukromých výdajů v nižších úrovních vzdělávání. V České republice, Maďarsku, Polsku, na Slovensku a ve Španělsku byl zachycen prudký nárůst veřejných výdajů na terciární vzdělávání, zatímco školné je velice nízké nebo není zavedeno a zároveň je v těchto zemích relativně nízký podíl populace s terciárním vzděláním. [53, s. 94]

Mezi další indikátory efektivnosti vzdělávacích systémů je možné zařadit i sledování vývoje výdajů na žáky v jednotlivých vzdělávacích úrovních. Mezi sledovanými roky 2000 a 2007 došlo k nárůstu výdajů na žáka o 10 % v primární, sekundární a postsekundární neterciární úrovni vzdělávání, přičemž v České republice, Maďarsku, Irsku, Polsku, na Slovensku došlo k vyššímu než 40% nárůstu. Naopak v Německu, Belgii a Itálii byl ve sledovaném období zaznamenán poměrně nízký nárůst celkových výdajů na tuto vzdělávací úroveň v menším než 5% rozdílu. [53, s. 78] U výše zmíněných rozdílů lze hledat možnou příčinu ve vztahu mezi vzdělávacími systémy, jejich přednostmi, způsobem financování a následně vyprodukovanými výstupy.

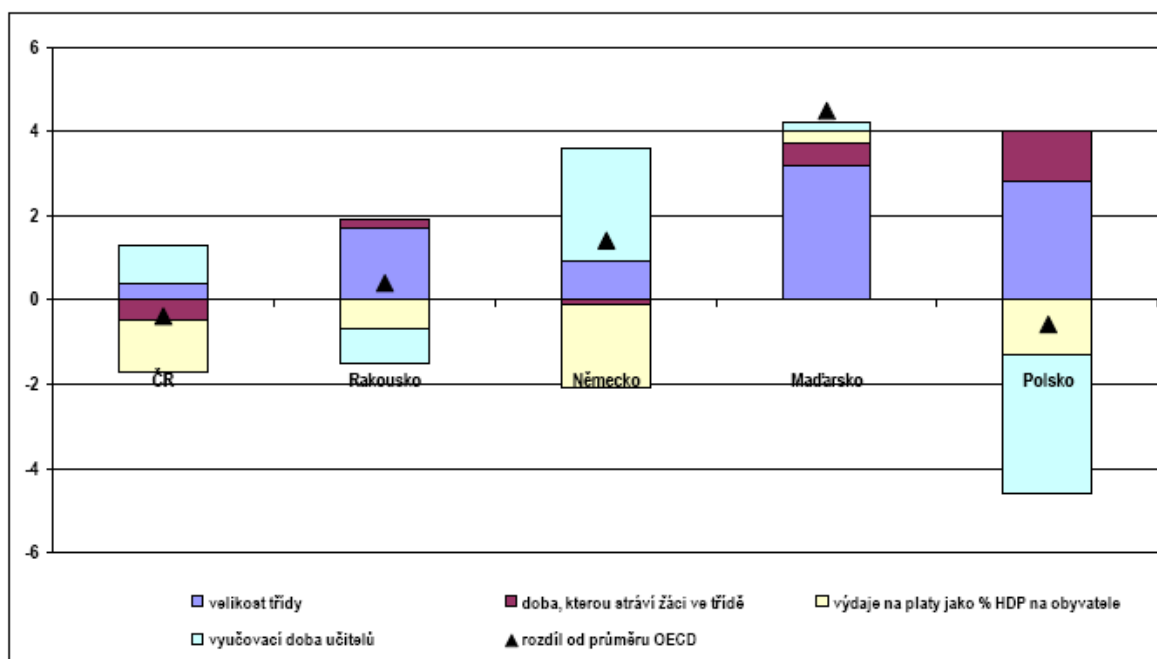
Graf č. 24: Podíl různých faktorů na výši mzdových výdajů vynaložených na jednoho žáka ve vyšším sekundárním vzdělávání u jednotlivých zemí OECD za rok 2007 (v USD)

Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

Z grafu je patrné, že platy učitelů obvykle tvoří největší podíl výdajů na vzdělávání a tím i výši výdajů na žáka. Jsou ovlivněny zejména rozsahem vyučovací doby z pohledu žáka, vyučovací povinností učitelů, výší platů učitelů a počtem učitelů nezbytným pro výuku žáků, což závisí i na průměrné velikosti třídy. V České republice tvořily v roce 2007 průměrné mzdové výdaje na žáka v primárním vzdělávání 1 555 US \$ a v nižším sekundárním vzdělávání 2 376 US \$. Ve vyšším sekundárním vzdělávání jsou průměrné mzdové výdaje na žáka v České republice nejvíce ovlivněny relativně nízkými platy učitelů. Naopak v Německu jsou vyšší učitelské platy, ale i vyučovací doba učitelů pozitivním faktorem pro vývoj mzdových výdajů na žáka ve sledovaném roce. Nejvyšší podíl tohoto ukazatele je vykazován v Lucembursku a Švýcarsku.

Graf č. 25: Podíl různých faktorů ovlivňujících výši mzdových výdajů ve vyšším sekundárním vzdělávání u vybraných států EU za rok 2007 (v %)

Zdroj: OECD [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupný z WWW: <www.oecd.org/edu/eag2010>.

Výše učitelských platů (jako procento HDP na obyvatele) je hlavním faktorem ovlivňujícím odchylku relativní výše mzdových výdajů na žáka od průměru zemí OECD v České republice, v Německu a dalších 11 zemí OECD. V České republice jsou mzdové výdaje vynaložené na vzdělávání žáků ve vyšší sekundární vzdělávací úrovni

reprezentovány 11,5 % HDP na obyvatele. Výše odchylky relativních mzdových výdajů na žáka vyššího sekundárního vzdělávání od průměru zemí OECD je odvozena od velikosti třídy a vyučovací doby učitelů, v nepatrné míře výší učitelských platů a dobou strávenou žáky ve třídě. V Německu jsou hlavními faktory ve větší míře relativní platy učitelů ovlivňující rozdíl průměrných mzdových výdajů na žáka od průměru zemí OECD v primárním až vyšším sekundárním vzdělávání. V zemích s nejnižšími mzdovými výdaji na žáka ve vyšším sekundárním vzdělávání jsou obvykle důležitým faktorem podprůměrné platy učitelů, např. v Polsku.

7 ZÁVĚR

Práce se zabývá problematikou vzdělávací politiky Evropské unie a s využitím komparace vzdělávacích systémů České republiky a Německa je odvozena realizace této vzdělávací politiky v zemích Evropské unie. Vývoj vzdělávací politiky Evropské unie je paralelně spjat s Boloňským a Kodaňským procesem. Ze strany Evropské unie jsou organizovány vzdělávací programy napomáhající k rozvoji lidského potenciálu. Cílem vzdělávací politiky Evropské unie je harmonizace vzdělávacích systémů na základě uskutečňovaných mobilit studentů dle akreditovaných vzdělávacích programů. Jak naznačují grafy č. 6 a č. 8 je program Erasmus studenty a zaměstnanci nejvíce využívaným vzdělávacím programem. Počet vyjíždějících studentů, resp. zaměstnanců se v letech 1998/1999 až 2008/2009 vyvíjel neustále rostoucím trendem, tj. nárůst vyjíždějících z 879 na 6 045 studentů a z 366 na 2602 zaměstnanců za účelem studia či získání praxe v zahraničí a poznání tamějších kulturních podmínek.

Vzdělávací politikou Evropské unie jsou ovlivňovány školské systémy jednotlivých členských zemí a v současné době i stimulovány k reformám vzdělávání pro naplnění priorit vzdělávací politiky. Školskou reformou jsou předkládány koncepce nových způsobů učení zaměřených více na samostatnost a schopnost práce s informací. I českým vzdělávacím systémem byl přijat mimo jiné koncept klíčových kompetencí, který v celoevropském kontextu přispívá k rozvoji lidských zdrojů a k otevřené a demokratické společnosti.

Školské systémy jsou však plně v kompetenci jednotlivých států, které zároveň disponují i rozhodovací pravomocí v oblasti vzdělávání a odborné přípravy. Ve sledovaných zemích Evropské unie je nejdůležitější pravomoc koncentrována na ministerstvech školství. V případě Německa je rozhodování o veřejném financování škol v působnosti centrální vlády, spolkových zemí a místních orgánů.

Navzdory existenci evropského vzdělávacího rámce stanovila Evropská unie cílové hodnoty s vymezeným časovým horizontem pro jejich splnění jako formu sledování vývoje vzdělanosti v členských zemích. Pro měření pokroku v plnění stanovených hodnot zvolila Evropská komise několik indikátorů, resp. ukazatelů – podíl dětí s nízkou gramotností, počet žáků s nedokončenou školní docházkou, počet vysokoškolských absolventů, dovednosti dospělých, měření efektivity ve vzdělávání.

V České republice byl zaznamenán ve sledovaném roce velký nárůst počtu vysokoškolských absolventů o 96 % v porovnání s Německem (+ 39,7 %) a průměrem Evropské unie (+ 33,6 %). U počtu 18-24letých studentů s nedokončeným vzděláním bylo splněno kritérium s max. 10% podílem těchto osob pouze v České republice s 5,6 % a u počtu dětí v předškolním vzdělávání bylo splněno kritérium s min. 95% podílem 4-6letých dětí pouze v Německu. Odlišnost plnění cílů vzdělávací politiky Evropské unie spočívá v rozdílném přístupu ke vzdělávání a principech, na nichž je školství v dané zemi postaveno. V České republice byla ve školním roce 2003/2004 až 2009/2010 zachycena výrazná disproporce mezi počtem dětí v mateřských školách a počtem mateřských škol. Počet dětí v předškolním vzdělávání od školního roku 2005/2006 vzrostl až na 314 tisíc, vzhledem k rapidnímu poklesu počtu mateřských škol z 5 067 na 4 826 – viz tabulka č. 8, což koresponduje i s růstem počtu zamítnutých žádostí o zařazení dětí do mateřských škol z 3 813 na 29 632 žádostí – viz tabulka č. 9.

Rozdílnost lze spatřit i ve vynaložených investicích na jednotlivé úrovně vzdělávání. V roce 2007 byla v České republice sledována výše veřejných výdajů na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávání v souhrnu 2,8 % HDP (z toho 1,6 % na primární a nižší sekundární vzdělávání). V Německu byla evidována obdobná situace s údaji 2,9 % HDP na primární, sekundární a postsekundární vzdělávání, 0,9 % HDP je orientováno v terciárním vzdělávání. V průměru zemí OECD je do těchto vzdělávacích úrovní směřováno 64 % celkových výdajů na vzdělávání. Dále je zeměmi OECD vydáváno na vzdělávání 3,6 % kolektivního HDP s ohledem na vysokou míru účasti v primárním, nižším sekundárním a vyšším sekundárním vzdělávání. Téměř jedna třetina výdajů zemí OECD na vzdělávání je směřována na terciární vzdělávání, tj. 1,2 % HDP. Odlišnost výdajů na terciární úroveň vzdělávání je možné hledat v rozdílných systémech terciárního vzdělávání, tzn. v délce programů a organizaci výuky či v mobilitách studentů za účelem vzdělávání v jiném studijním prostředí dané země. Na výši finančních prostředků má nepatrný vliv i velikosti populace, která je však dosti značná v primárním a nižším sekundárním vzdělávání.

Z dostupných údajů sledovaných v roce 2007 plyne, že v České republice i v Německu je vysoké školství podfinancované, neboť výše finančních prostředků plynoucí do terciární sféry vzdělávání se pohybuje pod průměrem států OECD. Na financování terciárního vzdělávání je zastoupení podílu soukromých výdajů z celkových výdajů ve větším

rozměru. V průměru jde o 31 % z celkových výdajů na vzdělávání. Je nutné podotknout, že v Německu neexistují krátké vzdělávací programy na mezinárodní úrovni ISCED 5B. Relativně vysoké soukromé investice tak souvisí s delší dobou studia v terciárním vzdělávání. S tím je spjata i výše veřejných výnosů, která je v terciárním vzdělávání výrazně vyšší než u vyššího sekundárního a postsekundárního neterciárního vzdělávání. Je to i z důvodu, že větší část nákladů na dosažení vzdělání je hrazena samotnými studenty. Dalšími faktory jsou i vyšší daně, nižší transfery ve spojení s vyššími výděly osob v terciárním vzdělávání.

Podíl na celkových výdajích na vzdělávání je určen i více indikátory, jako jsou např. platy učitelů, rozsah vyučovací doby z pohledu žáka, vyučovací povinnosti učitelů a počet učitelů nezbytných pro výuku žáků, což závisí i na průměrné velikosti třídy. V České republice jsou vykazovány nízké mzdové výdaje vynaložené na jednoho žáka v návaznosti na existenci nízkých učitelových platů oproti situaci v Německu, kde je výše učitelových platů na lepší úrovni.

Vzdělávacím systémem jsou vytvářeny podmínky pro zajištění kvalitního vzdělávání. Z komparace těchto dvou vzdělávacích systémů vyplývá, že každý systém má své pozitivní a negativní stránky, které se však stávají měřítkem vzdělanosti každé země.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. 248 s. ISBN 80-71-78-216-5.
- [2] Infogram – portál pro podporu informační gramotnosti [online]. [cit. 2010-09-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1612>>.
- [3] BRDEK, M., VYCHOVÁ, H. *Evropská vzdělávací politika - programy, principy a cíle*. 1.vydání. Praha: ASPI Publishing,a.s., 2004. 167 s. ISBN 80-86395-96-0.
- [4] KIROVOVÁ, I. *Ke kvalitě vzdělávání* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, Ekonomická fakulta, 2008. 5 s. (PDF). [cit. 2010-09-01]. Dostupný z WWW: <http://rccv.vsb.cz/materialy/caduv08//prispevky/prispevek_Kirovova.pdf>.
- [5] WALTEROVÁ, E. A KOL. *Objevujeme Evropu – kniha pro učitele*. Praha: Pedagogická fakulta UK, Centrum evropských studií., 1997. 219 s. ISBN 80-86039-27-7.
- [6] SEVEROVÁ, L., ŠRÉDL, K. *Znalostní ekonomika*. 1. vydání. Praha: ČZU – PEF, 2010. 115 s. ISBN 978-80-213-2131-1.
- [7] SOLMON, L.C. *The definition of college quality and its impact on earnings* [online]. Explorations in Economic Research 2, 1975. 537-87 s. (PDF). [cit. 2011-01-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.nber.org/chapters/c9074.pdf>>.
- [8] Národní ústav odborného vzdělávání. *Vzdělávání v EU* [online]. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.nuov.cz/vzdelavani-v-eu/>>.
- [9] KUBÍK, R. *Produktivita práce a vzdělanost ve vybraných evropských zemích* [online]. Praha: VŠE – KVF, 2008. 11 s. (PDF). [cit. 2010-10-20]. Dostupný z WWW: <kvf.vse.cz/storage/1239725045_sb_kubik.pdf>.
- [10] VOJTĚCH, J., CHAMOUTOVÁ, D. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v EU (2009/2010)* [online]. NÚOV, 2010. 47 s. (PDF). [cit. 2010-10-19]. Dostupný z WWW: <http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/VYVOJ09_pro_www.pdf>.
- [11] Europa – *Summaries of EU legislation* [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupný z WWW:<http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/treaties_maastricht_en.htm>.
- [12] JEŽKOVÁ, V., WALTEROVÁ, E. *Vzdělávání v zemích EU*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy: Centrum evropských studií. Praha, 1997. 200 s. ISBN 80-86039-19-6.

- [13] Europass ČR. *Vzdělávání v EU* [online]. [cit. 2010-08-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.europass.cz/vzdelavani-v-eu/>>.
- [14] Euractiv - Vaše internetová brána do Evropy. *Vzdělávací programy EU* [online]. [cit. 2010-08-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/vzdelavani0/link-dossier/vzdelavaci-programy-eu>>.
- [15] Kalous, J. *Teorie vzdělávací politiky*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. 96 s. ISBN 80-211-0247-0.
- [16] Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.
- [17] Krebs, V., Durdisová, J., Poláková, O., Žižková, J. *Sociální politika*. CODEX, 1997. 327 s. ISBN 80-85963-33-7.
- [18] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2010-11-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani>>.
- [19] *Reforma vzdělávacích systémů v EU – mnoho se podařilo dosáhnout, ale mnoho zbývá ještě učinit* [online]. EU Rapid: Press releases, 2009-11-25. [cit. 2011-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1816&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>>.
- [20] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, EHSV a Výboru regionů – *Klíčové schopnosti pro měnící se svět* [online]. Brusel: Komise evropských společenství, 2009-11-25. 12 s. (PDF). [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0640:FIN:CS:PDF>>.
- [21] CEDEFOP – Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy. *Informativní materiál – Kontinuita, konsolidace a změna* [online]. Cedefop European VET policy report, 2009. 4 s. ISSN 1831-2411. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: <http://www.cedefop.europa.eu/en/Files/9014_CS.PDF>
- [22] Boloňský proces – *vysoké školství* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/>>.
- [23] Evropská unie - *Instituce EU* [online]. Ústí nad Labem: Katedra geografie PřF UJEP, 2005. [cit. 2010-10-09]. Dostupný z WWW: <http://eu.geograf.cz/eu_s/pdf/instituce.pdf>.
- [24] Evropa – portál Evropské unie. *Agentury Evropské unie* [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/agencies/index_cs.htm>.

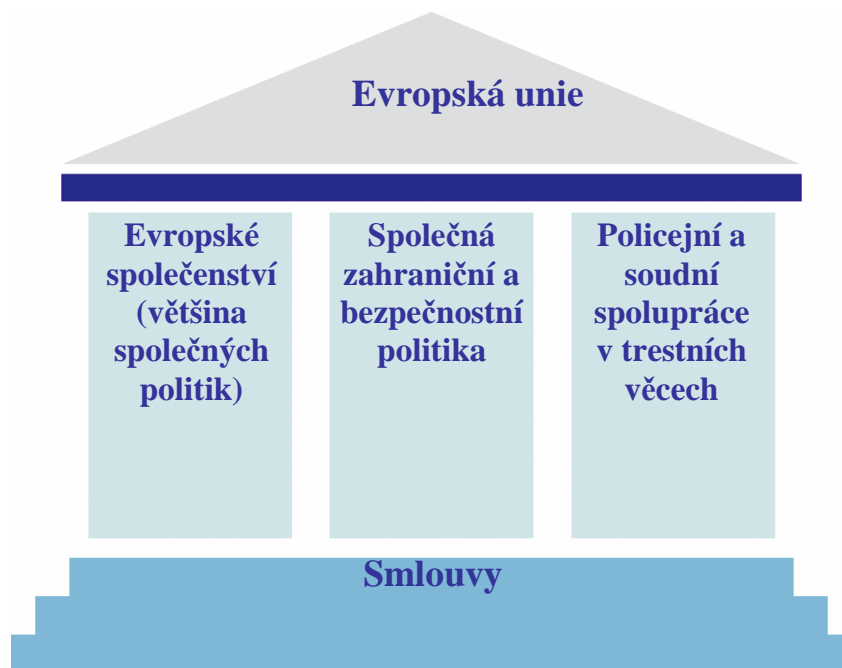
- [25] BusinessInfo.cz – Oficiální portál pro podnikání a export. *Eurydice* [online]. BusinessInfo.cz, 2009-10-27. [cit. 2010-09-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/eurydice/1000697/6269/>>.
- [26] European Commission – *Education and Training* [online]. [cit. 2010-09-11]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/linkhomepage/linkhomepage342_en.htm>.
- [27] *Informační síť NARIC* [online]. [cit. 2010-09-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.enic-naric.net/>>.
- [28] Národní ústav odborného vzdělávání. *Nástroje vzdělávací politiky EU* [online]. [cit. 2010-08-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.nuov.cz/nastroje-vzdelavaci-politiky-eu>>.
- [29] Fondy Evropské unie [online]. [cit. 2010-10-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/>>
- [30] Fondy Evropské unie. *Vývoj realizace NSRR v období 2007-2010 – prosinec 2010* [online]. NOK-MMR, 2011-01-21. 9 s. [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/ec353c06-bd62-4796-9e89-ea965feffb1/Vyvoj-realizace-NSRR-v-obdobi-2007-2010---prosinec>>.
- [31] Evropský sociální fond v ČR [online]. [cit. 2010-10-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr/>>.
- [32] Evropa – portál Evropské unie. *Oblasti politiky – Výchova, vzdělávání, mládež* [online]. [cit. 2010-10-11]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/pol/educ/index_cs.htm>.
- [33] Euroskop.cz – Vzdělávací programy EU [online]. [cit. 2010-09-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/612/sekce/vzdelavaci-programy-eu/>>.
- [34] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2010-09-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropske-vzdelavaci-programy-realizovane-v-cr>>.
- [35] Mládež v akci [online]. [cit. 2010-09-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mladezvakci.cz/>>.
- [36] NOVOTNÁ, J. *Národní zpráva střednědobého vyhodnocení programu „Mládež v akci (2007-2009)“* [online]. Praha: Media Relations, 2010-09-17. 1 s. (PDF). [cit. 2010-08-17]. Dostupný z WWW: <www.msmt.cz/file/11758_1_1/>.
- [37] Kompas – Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům [online]. [cit. 2010-10-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.mladezvakci.cz/neformalni-vzdelavani>>.

- [38] SMOLÍKOVÁ, K. *Jak mateřské školy hodnotí RVP PV a jeho naplňování v praxi* [online]. Metodický portál RVP, 2010-03-23. [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8069/jak-materske-skoly-hodnoti-rvp-pv-a-jeho-naplnovani-v-praxi.html>>.
- [39] *Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě – Česká republika 2009/10* [online]. Praha: ÚIV, 2010-03-09. 65 s. (PDF). [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_CZ_CS.pdf>.
- [40] SMOLÍKOVÁ, K. *Výsledky diskuse k zavedení povinného předškolního vzdělávání v ČR* [online]. Metodický portál RVP, 2010-03-22. [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8065/vysledky-diskuse-k-zavedeni-povinneho-predskolniho-vzdelavani-v-cr.html>>.
- [41] *Tisková zpráva MŠMT – Školní rok 2010-2011 začíná* [online]. Praha: MŠMT, 2010-08-31. [cit. 2010-10-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/skolni-rok-2010-2011-zacina>>.
- [42] Organizace vzdělávací soustavy ČR 2009/2010 [online]. EURYBASE, 2010. 386 s. (PDF). [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.
- [43] *Státní maturita – hrozba nebo řešení?* [online]. [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://statnimatura.ic.cz/zakon.php>>
- [44] VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. 1. vydání. Praha: VÚPSV, 2008. 185 s. ISBN 978-80-7416-017-2. (PDF). [cit. 2010-10-19]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_281.pdf>.
- [45] WALTEROVÁ, E. *Struktura vzdělávacího systému v Německu* [online]. RVP – Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů, 2006-04-03. [cit. 2011-03-06]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/510/STRUKTURA-VZDELAVACIHO-SYSTEMU-V-NEMECKU.html>>.
- [46] Organizace vzdělávací soustavy Německa 2009/2010 [online]. EURYBASE, 2010. 317 s. (PDF). [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf>.

- [47] NÉMETHOVÁ, K. *Německý vzdělávací systém* [online]. ICM NIDM MŠMT, duben 2010. [cit. 2011-03-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz/nemecky-vzdelavaci-system>>.
- [48] *Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě – Německo 2009/10* [online]. Berlin: Eurydice, 2010-03-09. 70 s. (PDF). [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_DE_EN.pdf>.
- [49] Eures.sk – Životné a pracovné podmienky v EÚ/EHP [online]. DAAD, 2011. [cit. 2011-03-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.eures.sk/nemecko-skolsky-system-v-nemecku-497-1.html>>.
- [50] Sdělení Komise - Ucelený rámec ukazatelů a referenčních kritérií pro sledování pokroku při plnění lisabonských cílů v oblasti vzdělávání a odborné přípravy [online]. Brusel: Komise evropských společenství, 2007-02-21. 14 s. (PDF). [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0061:FIN:CS:PDF>>.
- [51] *České školství v mezinárodním srovnání*. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2010 [online]. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2010-09-07. 181 s. (PDF). [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <www.msmt.cz/file/12343_1_1>.

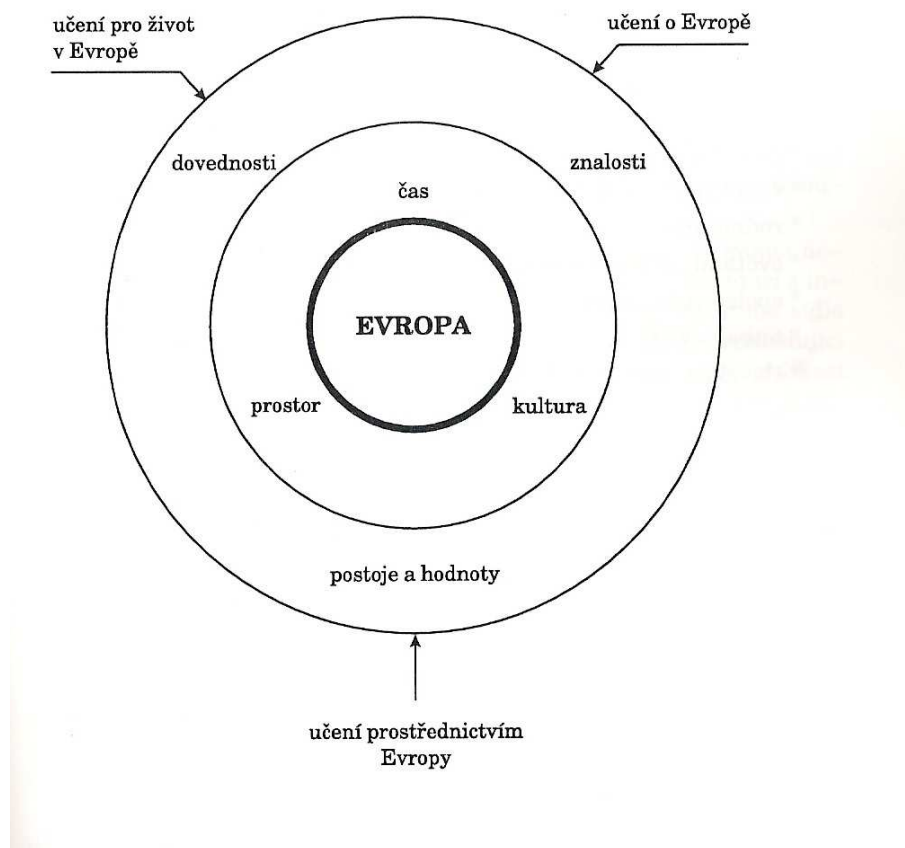
9 PŘÍLOHY

Příloha č.1: Evropská unie a její tři pilíře (v rámci Maastrichtské smlouvy)

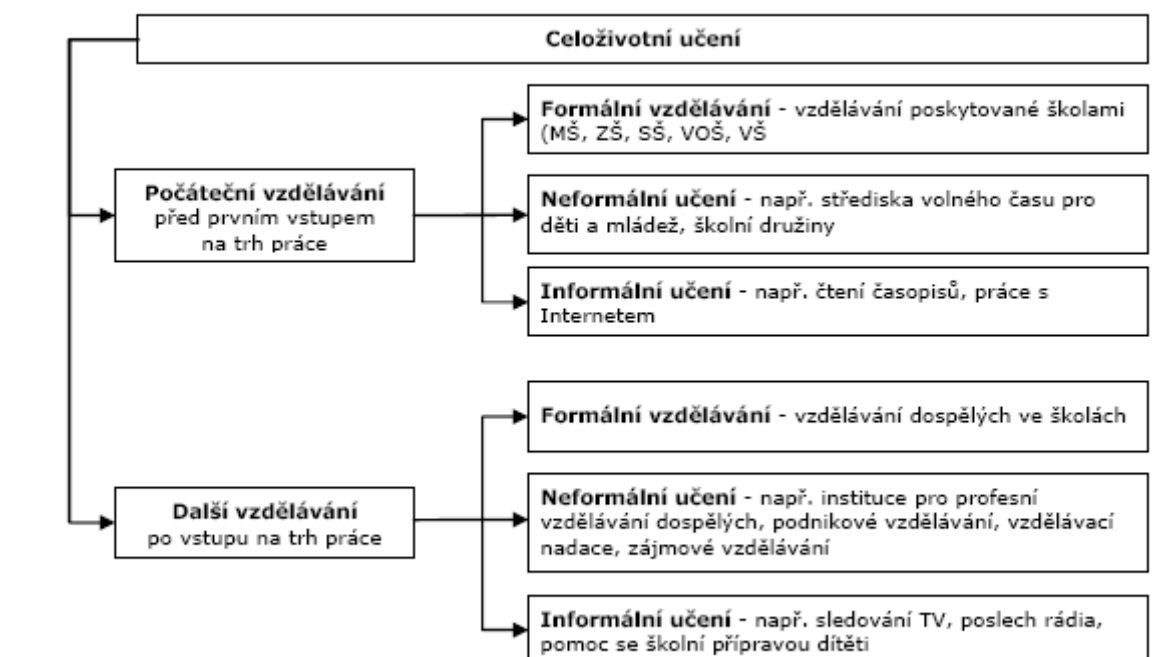
Zdroj: Evropské unie [online]. [cit. 2010-10-11]. Dostupné na: <<http://www.europa.eu/>>

Příloha č. 2: Evropská dimenze – podstata a proces vyučování

Zdroj: SHENNAN, M. *Teaching about Europe*. London: Cassell, 1991. 282 s. ISBN 0-304-32288-1.

Příloha č. 3: Etapy celoživotního učení

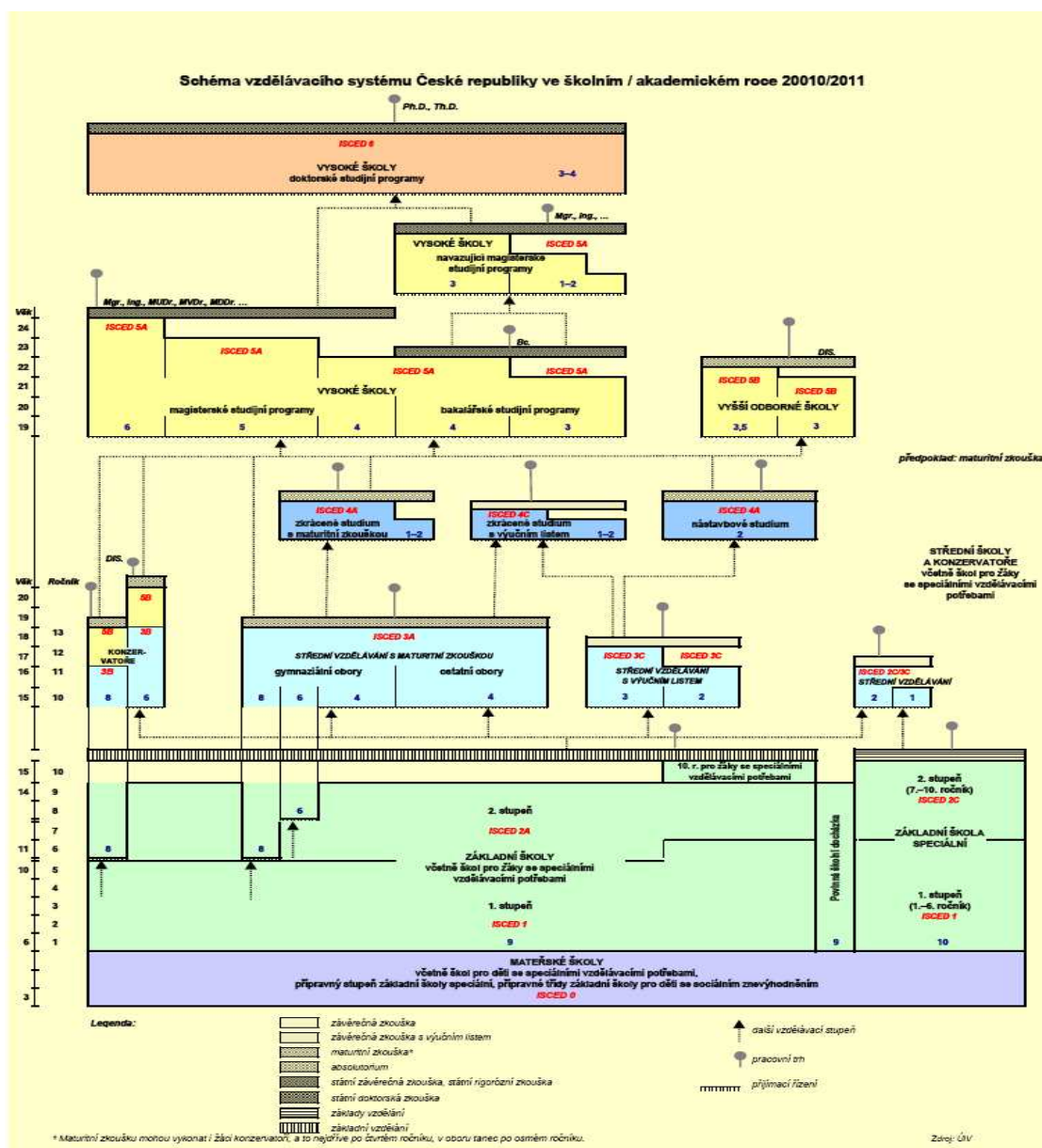
Zdroj: VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. 1. vydání. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008. 14 s. ISBN 978-80-7416-017-2.

Příloha č. 4: Znárodnění institucí (orgánů) působících v Evropské unii

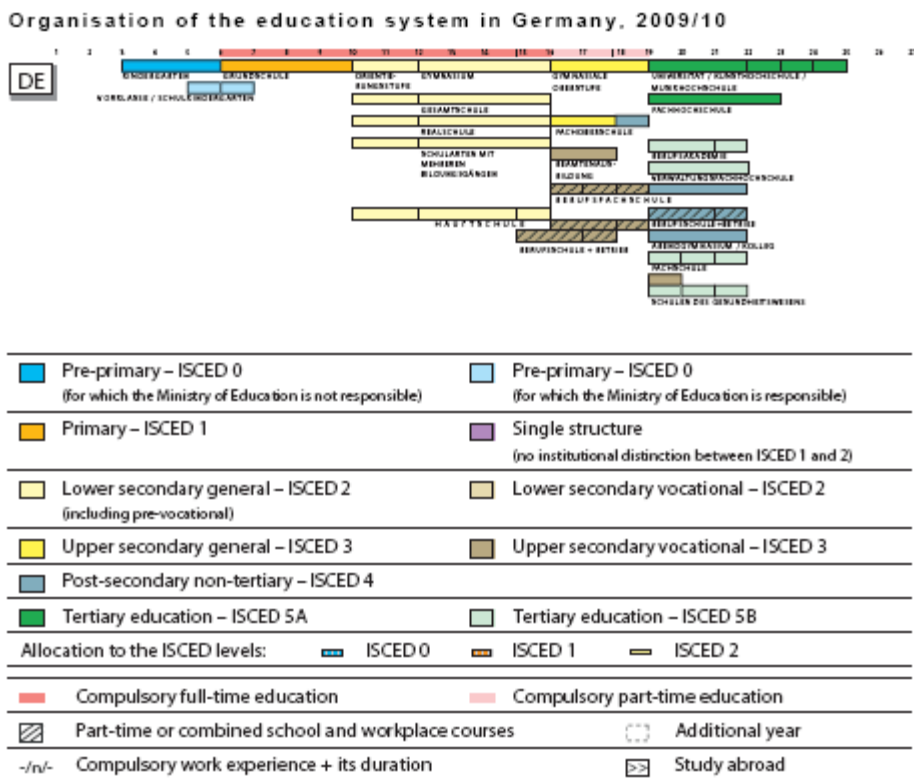
Zdroj: Evropská unie [online]. [cit. 2010-10-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.europa.eu/>>.

Příloha č. 5: Vzdělávací systém České republiky (školní/akademický rok 2010-2011)

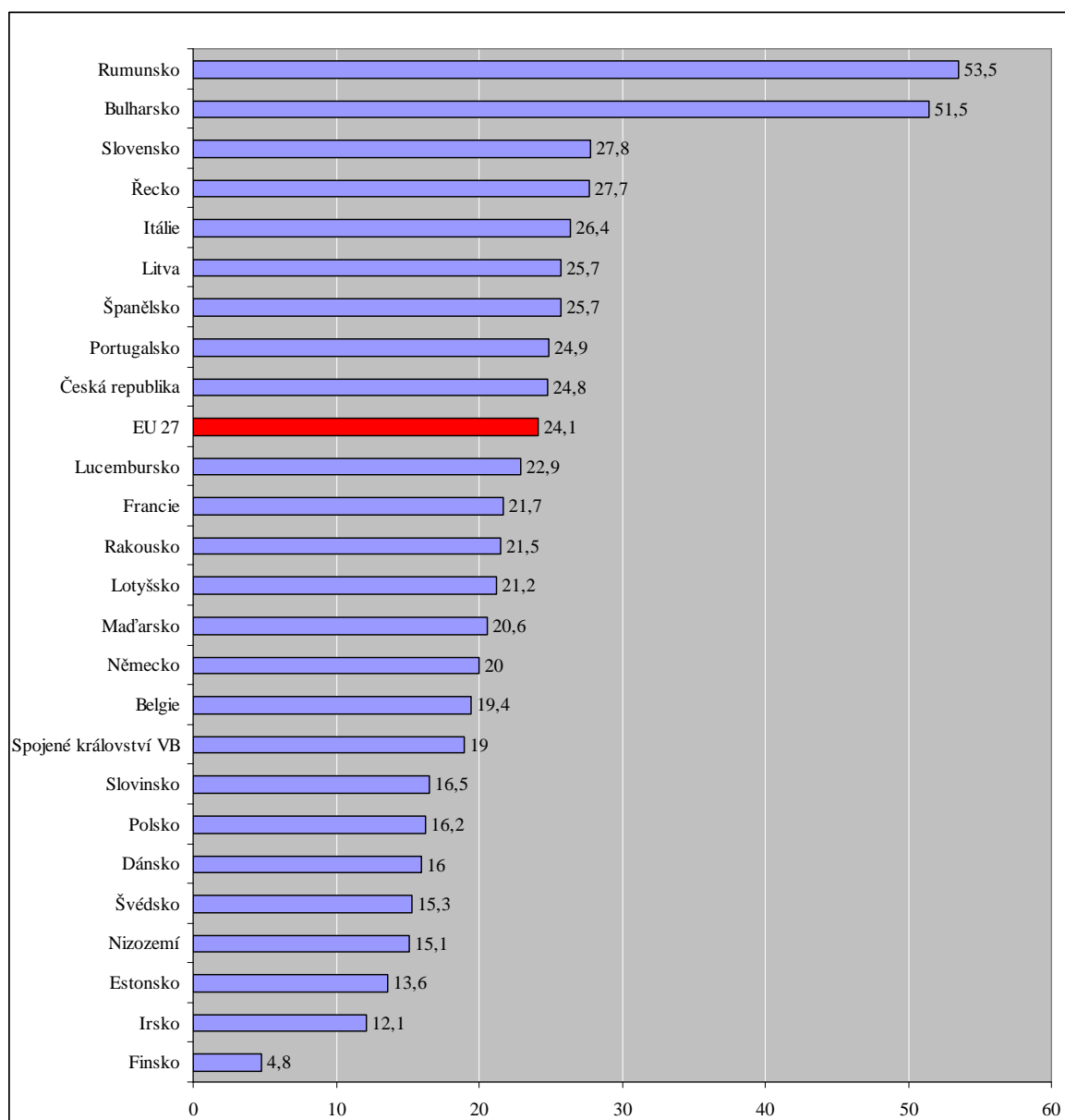
Zdroj: Schéma ČR ve školním/akademickém roce 2010-2011 [online]. Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010. [cit. 2011-02-26]. Dostupný z WWW: <http://www.icm.cz/files/CZSchema%202010-2011_CZ.pdf>.

Příloha č. 6: Organizace vzdělávacího systému v Německu ve školním roce 2009/2010

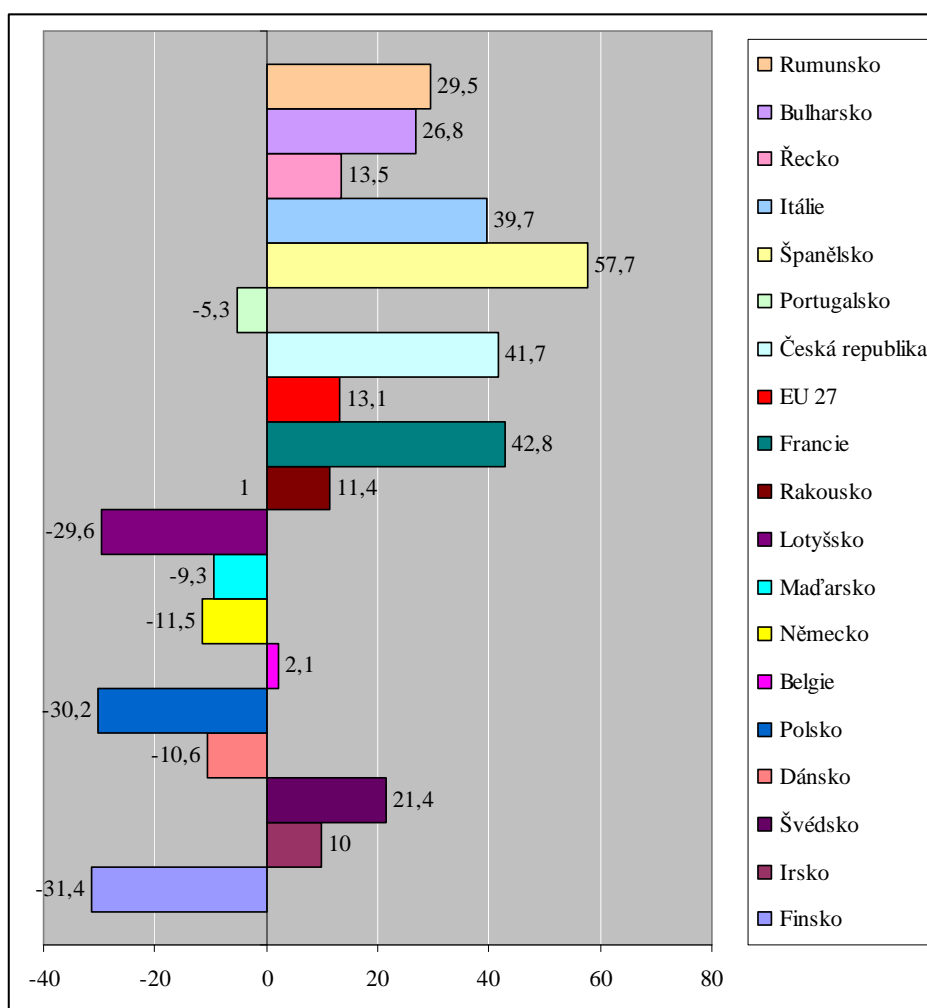
Zdroj: *Organizace vzdělávací soustavy Německa 2009/2010* [online]. Eurydice, 2010. 317 s. [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf.

Příloha č. 7: Podíl žáků s nižším porozuměním psanému textu v členských státech EU za rok 2006 (v %)

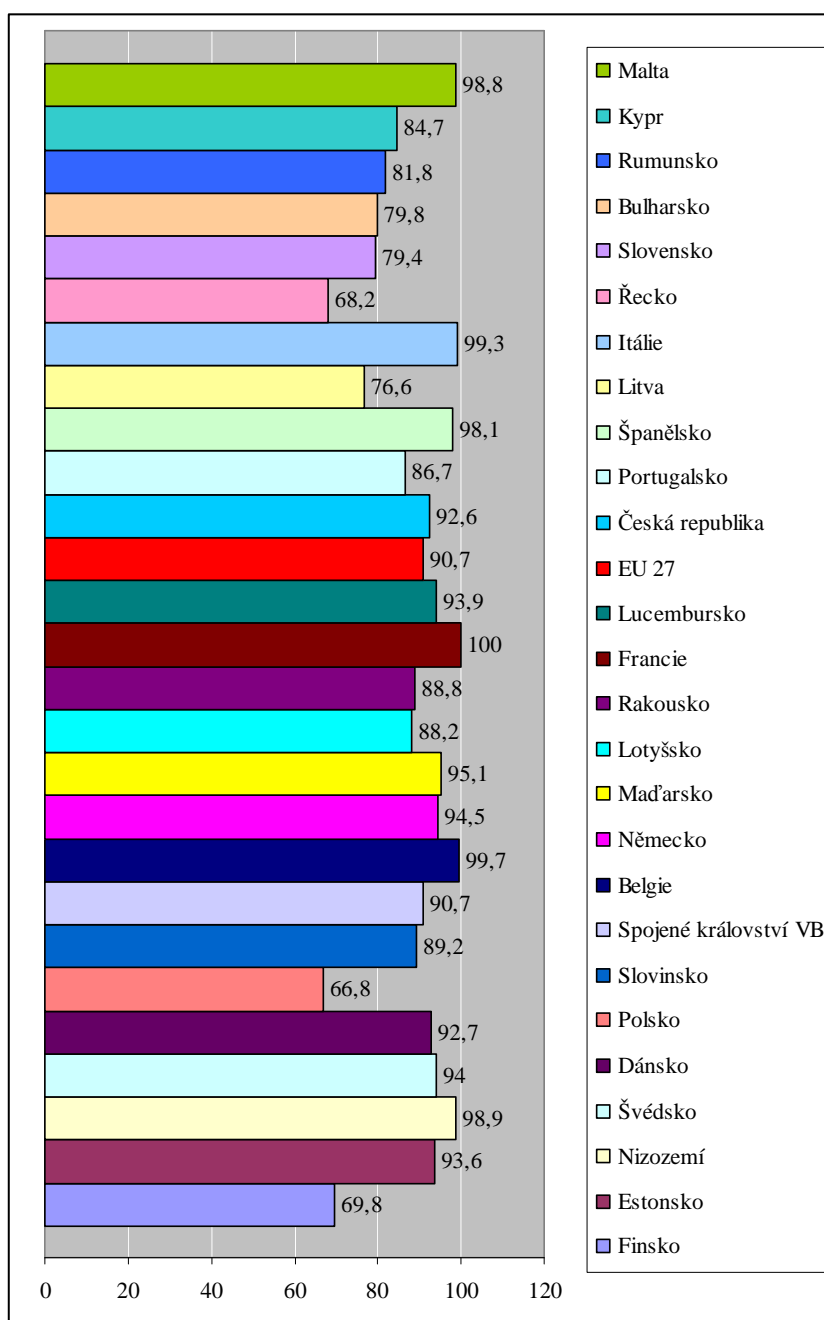
Zdroj: Vlastní zpracování dle DG Education and Culture [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Příloha č. 8: Sledování pokroku při dosažení cíle pro rok 2010 u podílu žáků s nižším porozuměním psanému textu ve členských státech EU za období 2000-2006 (v %)

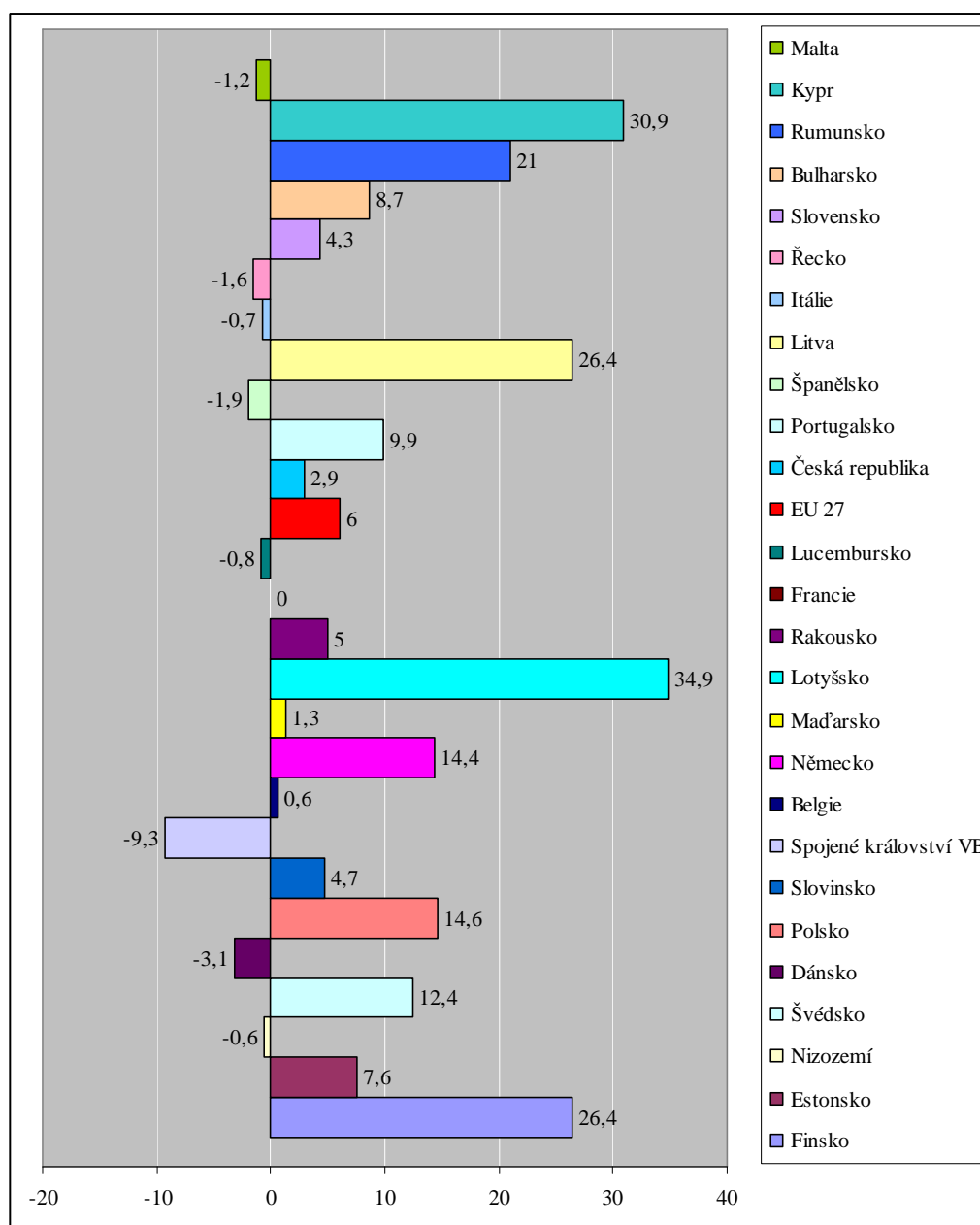
Zdroj: Vlastní zpracování dle DG Education and Culture [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Příloha č. 9: Účast 4-6letých dětí v předškolním vzdělávání v členských státech EU za rok 2007 (v %)

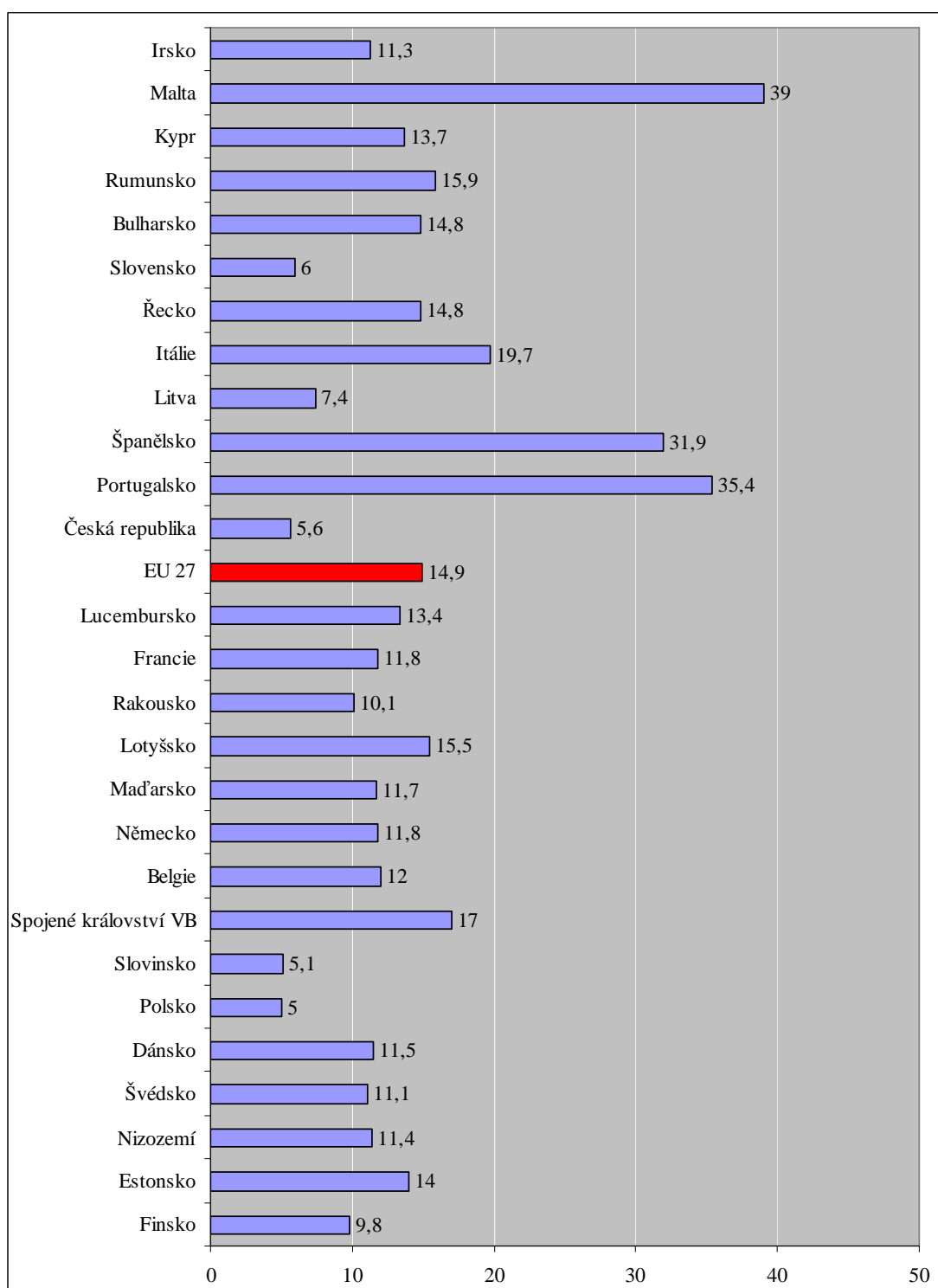
Zdroj: Vlastní zpracování dle DG Education and Culture [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Příloha č. 10: Sledování pokroku při dosažení cíle pro rok 2020 u podílu dětí na předškolním vzdělávání v členských státech EU za období 2000-2007 (v %)

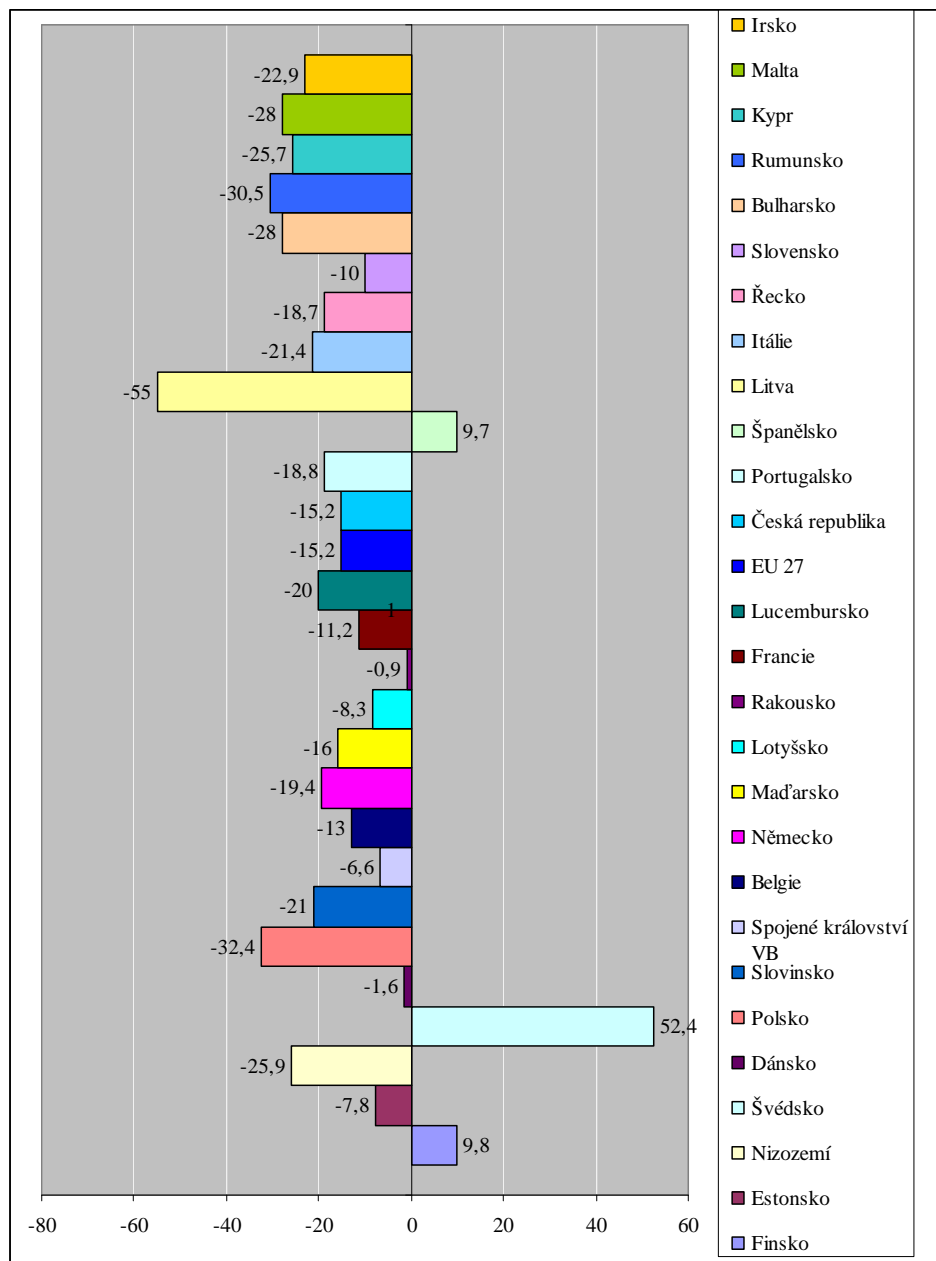
Zdroj: DG Education and Culture – Eurostat – UOE [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Příloha č. 11: Podíl 18-24letých žáků s předčasně ukončeným nižším než vyšším středním vzděláním v členských státech EU za rok 2008 (v %)

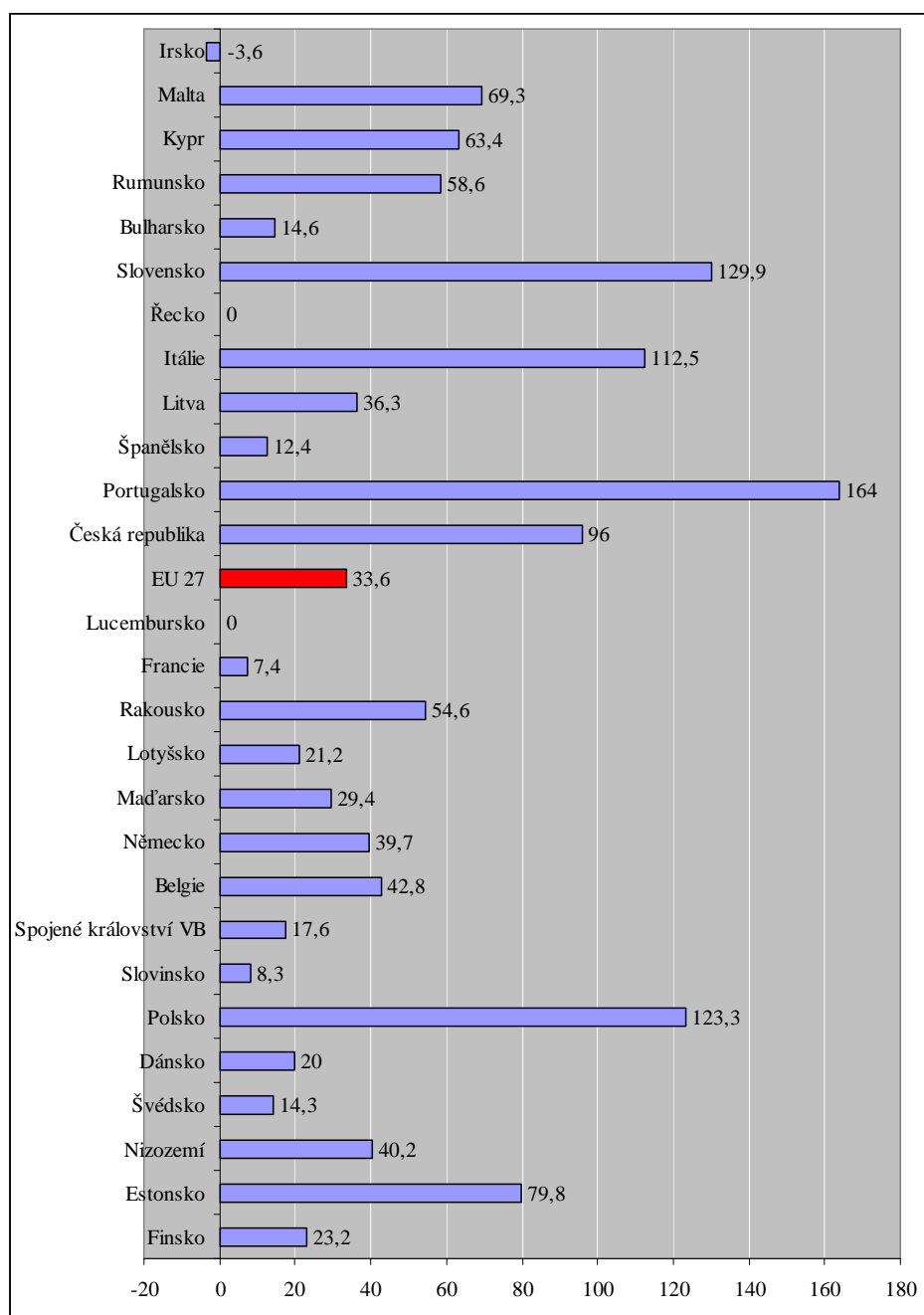
Zdroj: DG Education and Culture – Eurostat – UOE [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf.

Příloha č. 12: Sledování pokroku u podílu 18-24 žáků s předčasně ukončeným nižším než vyšším středním vzděláním v členských státech EU za období 2000-2008 (v %)

Zdroj: DG Education and Culture – Eurostat – UOE [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf.

Příloha č. 13: Relativní vývoj počtu vysokoškolských absolventů v oboru matematiky, vědy a technologie v členských státech EU za období 2000-2007 (v %)

Zdroj: DG EAC, calculations based on Eurostat (UOE) [online]. [cit. 2011-02-24].

Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf.

Příloha č. 14: Účast na vzdělávání dospělých podle věku v členských státech EU za rok 2007 (v %)

Země	Věk			Celkem
	25-34	35-54	55-64	
EU průměr	45,3	37,5	21,7	36
Belgie	56,3	42,3	23,5	40,5
Bulharsko	44,7	39,7	20,3	36,4
Česká republika	44,1	43	21,7	37,7
Německo	53,3	48,7	28,2	45,4
Estonsko	52,5	42,6	27,5	42,1
Řecko	22,7	14	5,1	14,5
Španělsko	39,7	30,8	17	30,9
Francie	48,2	35,9	16,2	35,1
Itálie	30,5	23	11,8	22,2
Kypr	53,2	41,1	20,1	40,6
Lotyšsko	39	34,3	21,8	32,7
Litva	42,7	35,1	19	33,9
Maďarsko	15,8	9	2,5	9
Nizozemí	59,7	44,9	28,8	44,6
Rakousko	47,1	45,7	25,4	41,9
Polsko	34,1	20,7	6,8	21,8
Portugalsko	40,3	25,5	10,9	26,5
Slovensko	52,2	42,6	22,2	40,6
Slovensko	51	48,3	23,8	44
Finsko	66	58,6	37,8	55
Švédsko	81	76,4	60,7	73,4
Spojené království VB	58,8	50,3	37	49,3

Zdroj: Eurostat, AES [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.

Příloha č. 15: Míra účasti na dalším vzdělávání dle dosaženého vzdělání a postavení na trhu práce v členských státech EU za rok 2007 (v %)

Země	Dosažené vzdělání			Postavení na trhu práce		
	Základní	Střední	Vysoká	Zaměstnaní	Nezaměstnaní	Neaktivní
EU průměr	18,80 %	36,30 %	58,80 %	43,40 %	24,50 %	17,30 %
Belgie	19,80 %	38,4 %	63,3 %	48,9 %	34,4 %	17,6 %
Bulharsko	15,1 %	39,2 %	52,8 %	50,2 %	7,1 %	6,5 %
Česká republika	14,8 %	36,6 %	62,4 %	47,6 %	12,6 %	9,9 %
Německo	19,9 %	45,4 %	63,2 %	53,0 %	29,3 %	26,2 %
Estonsko	19,7 %	35,9 %	60,6 %	49,2 %	17,3 %	14,6 %
Řecko	4,0 %	15,2 %	31,8 %	17,8 %	13,2 %	5,4 %
Španělsko	17,0 %	35,5 %	51,1 %	35,9 %	25,0 %	16,6 %
Francie	19,1 %	34,1 %	57,1 %	42,3 %	28,6 %	12,4 %
Itálie	8,2 %	30,2 %	51,4 %	27,7 %	16,9 %	11,4 %
Kypr	16,0 %	39,5 %	64,7 %	48,0 %	31,1 %	15,7 %
Lotyšsko	11,0 %	27,2 %	58,5 %	40,1 %	16,3 %	10,9 %
Litva	8,8 %	24,9 %	61,9 %	43,4 %	16,7 %	8,0 %
Maďarsko	2,6 %	8,6 %	19,4 %	12,1 %	5,5 %	3,4 %
Nizozemí	25,4 %	42,0 %	65,5 %	52,7 %	41,1 %	14,7 %
Rakousko	19,1 %	41,9 %	68,1 %	48,3 %	41,4 %	23,8 %
Polsko	4,7 %	15,8 %	54,4 %	30,1 %	13,9 %	4,5 %
Portugalsko	15,9 %	45,6 %	64,0 %	31,5 %	21,0 %	9,9 %
Slovinsko	12,7 %	39,0 %	67,6 %	47,7 %	27,5 %	21,5 %
Slovensko	14,2 %	40,8 %	61,8 %	54,0 %	15,7 %	11,0 %
Finsko	35,2 %	51,8 %	72,9 %	62,0 %	34,7 %	36,3 %
Švédsko	55,9 %	72,4 %	89,9 %	79,3 %	58,6 %	51,8 %
Spojené království	33,4 %	52,5 %	62,6 %	56,6 %	33,55 %	29,8 %

Zdroj: Eurostat, AES [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW:

<http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report09/report_en.pdf>.